

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma

İslâmî Tebliğin

ÖRNEK HALİFELELER DÖNEMİ

Düzenleyen: bilgindk
2018-07-11

İHSAN SÜREYYA Tarihçi, yazar. 1944 yılında **SIRMA** Pervari'de doğdu. Ortaöğrenimini Siirt Lisesi'nde yaptı. 1966'da Ankara İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1967'de doktora için gittiği Fransa'dan, 1969'da Tunus'a geçti. Tekrar Fransa'ya ve 1973'te de İslâm Tarihi dalında doktor olarak Türkiye'ye döndü.

Erzurum Yüksek İslam Enstitüsü'nde İslâm Tarihi Öğretmenliği yaptı, (1973-74). Aynı yıl, İslâmî İlimler Fakültesi'ne asistan olarak girdi; 1980'de Doçent, 1989'da Profesör oldu. Çeşitli gazete ve dergilerde makaleleri yayınlanan yazar, evli ve üç çocuk babasıdır.

Bugüne kadar yayınlanan eserleri:

Osmanlı Devleti'nin Yıkılışında Yemen İsyanları, Birkaç Sahife Tarih, Tarih Şuuru, Tunus Hatıraları, Peygamber Ordusu'nun Tarihi (tercüme), İslâm Müesseselerine Giriş (tercüme), İlk İslâm Devleti -Makaleler- (tercüme), İslam Öncesi Mekke Dönemi ve Hz. Muhammed, İslâmî Tebliğin Mekke Dönemi ve İşkence, İslâmî Tebliğin Medine Dönemi ve Cihad, İslâmî Tebliğin Örnek Halifeler Dönemi, Emeviler Dönemi, Abbasiler Dönemi, Sömürü Ajansı İngiliz Misyonerleri, Hz. Peygamber Devrinde Yahudi Meselesi, II. Abdülhamid'in İslâm Birlği Siyaseti, Tanzimat'ın Götürdükleri, İslamiyet ve Hıristiyanlık (terc.), İslâm ve Tarih, Neler Sordular, Pakia Mektupları, Bir Garîp Tarih, Nasıl Sömürüldük, Nehirlerin Dili, Türkiye'de Yanlış Din Anlayışı, Alaturka Demokrasi Alaturka Laiklik, Medine Vesikası Işığında Yahudi Meselesi.

**İSLÂMÎ TEBLİĞİN
ÖRNEK HALİFELER DÖNEMİ
Prof. Dr. İ.Süreyya Sırma**

Dizgi, mizânpaj, montaj; BEY

ISBN 975-473-032-6

BEYAN YAYINLARI

Ankara Cad. No: 49/3 34410 Cağaloğlu/İstanbul

Tel: 0.212 512 76 97 - Faks: 526 50 10

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

İÇİNDEKİLER

Önsöz, 7

Birinci Bölüm

Hız. Ebu Bekir (r.a.) Dönemi, 9

İslâm'da Devlet Başkanlığı veya Hilâfet, 9

Hilâfet, 17

Hız. Ebu Bekir (r.a.), İslâm Devlet Başkanı Oluyor, 27

Üsâme Ordusunun Cihad'a gönderilişı, 35

İslâm'dan Çıkanlara ve Zekât vermeyenlere Cihad İlan Edildi, 37

Kur'an-ı Kerim'in Toplanması, 48

Hız. Ebu Bekir'in Hastalığı ve Vefatı, 49

İkinci Bölüm

Hız. Ömer (r.a.) Dönemi, 51

Hız. Ömer (r.a.)'in Hilâfete Gelişı, 51

Hız. Ömer (r.a.)'in Hicreti, 56

Hız. Ömer (r.a.)'in Askeri Siyâseti, 59

Değerlendirme, 63

İslâmî Futûhat, 65

Üçüncü Bölüm

Hız. Osman (r.a.) Dönemi, 95

Hilâfet Öncesi Dönem, 95

Hilâfet Sonrası Dönem, 101

Değerlendirme, 132

Dördüncü Bölüm

Hız. Ali (r.a.) Dönemi, 135

Hız. Ali'nin Müslüman Oluşu ve Hicret'teki Tutumu, 135

Hız. Ali'nin Askerî Cihaddaki Fedâkârlık ve Dehâsı, 138

Hız. Ali'nin Hilâfete Getirilişî, 142

Hız. Ali'nin Halife Olarak Yapığı İlk Konuşma, 145

Cemel Olayı (Hicrî 36. sene), 150

Sıffîn ve Hakem olayı (Hicrî 37. sene), 154

Değerlendirme, 159

Hız. Ali (r.a.)'nin Hilâfet Hakkındaki Görüşü, 162

Değerlendirme, 166

Hız. Ali'nin Şehid Edilmesi ve Çocuklarına Vasiyyeti, 167

Beşinci Bölüm

Hız. Hasan (r.a.) Dönemi, 173

Hız. Hasan'ın Ölümü, 177

Sonuç ve Değerlendirme, 180

Hız. Peygamber(s.a.s.)'in vefatından sonra, İslâm Devlet Başkanlığı'nı, onun halifeleri yürüttüler.

Peygamber (s.a.s.)'in ölümüyle Peygamberlik bitmiş, vahiy kesilmiştir. Fakat onun geriye bıraktığı İslâm Devleti'nin idâresi devam etmeliydi; ve bu idâreyi üstlenecek Devlet Başkanları gerekirdi ki, bunlara halifeler diyoruz.

Takdim ettiğimiz bu küçük araştırmada, sadece İslâm Tarihi'nde Hulefay-ı Raşidin diye adlandırılan Hız. Ebu Bekir, Hız. Ömer, Hız. Osman, Hız. Ali ve Hız. Hasan dönemlerini ele aldık.

'İslâmî Tebliğin Örnek Halifeler Dönemi' dediğimiz bu kitapçıkta, daha öncekilerde olduğu gibi- mümkün mertbe hadiselerin teferruatına girmeden, bu örnek halifelerin mücadelelerini, davaları için verdikleri uğraşı ve bu arada meydana gelen hadiselerin siyasî tahlillerini yapmaya çalıştık.

Şüphesiz, bu naçiz çalışmamızda hatalarımız olmuştur. Onun içindir ki, 'bu araştırmamız bu konudaki bütün müşkilleri halletmiştir' gibi, bir yargıdan ziyâde, hadiselerin bazı perspektiflerini tesbit etmek, gayret ve hedefimiz olmuştur.

Hatalarımızı tesbit edip, bize bildirmek lütfunda bulunacak okuyucularımıza, açık olduğumuzu , bizi düzelttikleri takdirde, kendilerine şükran ve minnet borçlanacağımızı; ayrıca onları dua ile yadedeceğimizi belirtmekte de beis görmüyoruz. Ancak bunu söylerken de, yersiz ve mânâsız polemiklere girmeyeceğimizi; bu davanın polemiğe tahammülü olmadığını da peşinen söylemiş olalım.

Bizim tek arzumuz, Allah'ın rızasına kavuşmaktır. Başarımızın sırrı O'nda, samimiyet ve varsa, art niyetlerimizin bütün bilgileri O'ndadır. Biz bu sırdan ne bigâneviz; ne de bir tasarruf sahibiyiz. Fiillerimizin takdiri, O'nun rahmeti altındadır.

Bizim yapacağımız; elimizden geldiğince samimi olmaktır. Yazacaklarımız, bazı dünyevi gaileler için veya bazı makamlara yaranmak için münafıkçı tez'ler şeklinde değil; neye mal olursa olsun, gerçekleri olduğu gibi sergilemek amacına yöneliktir.

Çünkü Allah şöyle buyuruyor:

"De ki: "Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, kabileniz, elinize geçirdiğiniz mallar, kesâd(a uğramasın)dan korka geldiğiniz bir ticaret ve hoşunuza gitmekte olan meskenler size Allah'dan, O'nun Peygamberi'nden ve O'nun yolundaki bir cihad'dan daha sevgili ise, Allah'ın emri gelinceye kadar bekleye durun. Allah fasıklar grubunu hidâyete erdirmez." (Tevbe Sûresi, 24).

İ. S. Sırma
Erzurum, 29 Ocak 1989
22 c.sânî 1409

İslâm'da Devlet Başkanlığı veya Hilâfet

İnsanlar Allah tarafından yaratılıp; çoğalarak toplumlar haline gelince, sınırlı olarak veya kendiliğinden bir kısmı yönetici, geriye kalan kısmı da yönetilen oldu. Tarihin ilk dönemlerinden bugüne değin, en ilkelinden en mükemmeline kadar bütün insan toplumları, şöyle veya böyle, bir yönetici tarafından yönetilmişlerdir. Yönetici veya eski tabiriyle idâreci dediğimiz kimseler içinde bulundukları toplumun yapısına göre, ya klan, aşiret, kabile reisi olarak, daha ziyâde büyük bir aileyi andıran toplumlarını yönetmişler; ya da bu aşiretlerin büyümesiyle başka aşiretlerle birleşmeleriyle, yahut onları da kendi egemenlikleri altına alarak ilk devletleri oluşturarak bu devletlerin kralları, imparatorları olmuşlardır.

Ne varki, Allah; bütün bu "insan" dediğimiz yaratıkları, tamamen başıboş bırakmamış; onları kendisine kulluk etsinler için yarattığından, Peygamber dediğimiz seçkin(muhtar) insanlar vasıtasıyla, kendi siyâsî, sosyal ve dinî yaşamlarına tatbik etmeleri için, başka bir deyişle, hayallarının her zerresini buna göre tanzim etmeleri için, kanunlar göndermiştir.

İşte, herhangi bir insan topluluğuna Allah bir Peygamber gönderdi mi, o topluluk, ilâhî mes'uliyet mucibince, içinde bulunduğu idâre sistemini, yargı mekanizmasını ve dinini, bu Peygam-

ber'in getirmiş olduğu ilâhî mesajla, kanunla yeniden tanzim etmekle yükümlü olur. Bu ilâhî mes'uliyetten hiç kimse müstağni olmayıp, devlet reisinden tebaanın en küçük ferdine kadar, balığ olmuş her şahıs, yeni gelen kanuna uymakla mükelleftir.

Her ne kadar idare ve idâreciler, toplumun bir ihtiyacı olarak ortaya çıkmışlarsa da, zamanın seyri içerisinde ve insanoğlunun nankörlüğü(1) yüzünden, yönetimi ellerinde bulunduranlar, ya da bu yönetimi gasbetmiş olan mütağallibe dediğimiz sınıf, toplumun yararını bir tarafa itip, idâre müessesesini kendi şahsi ihtiraslarının bir aleti olarak görmüşler; ve halka ait olan idâre, yahut iktidar müessesesini bu şekilde yozlaştırdıca da, kendileri gibi olan insanları bile bu aletin birer parçası olarak telakki ederek, onları köleleştirmiş, eşyalaştırmışlardır.

İşte, idâre dediğimiz bu mekanizmanın, muhteris, yahut Kur'an tabiriyle tağut yöneticiler vasıtasıyla bu şekilde yozlaştırılmasından sonra, ideal olan insan yönetim şekilleri değişikliğe uğramış, çeşitli rejim ve düzenler haline girerek, menfaatperest sınıfların elinde, şu veya bu sistem diye yasallaştırmıştır; İmparatorluklar, krallıklar, saltanatlar, diktatörlükler, askeri rejimler vs. v.s.'ler...

İnsan iktidarlarını bu şekilde işgal edenler, bu iktidarların -gayr-i meşru da olsa- lezzetlerini tadınca, hatta farkedince, bu güzel nimeti elden çıkarmamak, onu başkalarına kaptırmamak mücadelesini başlatırlar ki, dikta rejimlerinin , imparatorlukların, saltanatların başlangıcı bu şekildedir.

Bu aşama(!)lardan sonradır ki, günümüze kadar ya bazı aileler, yahut bazı sınıflar -bu sınıflar demir perde ülkelerindeki komünist partiler, kapitalist ülkelerdeki holdingler ve nihayet Güney Amerika ülkelerinde olduğu gibi asker ya da general cuntaları şeklinde- dünya üzerindeki insanları, yönetim, idâre, ıslahat, tanzimat, kurtarma hareketleri, devrimler, sancak, bayrak, vatan, millet adına sömürür dururlar...

Dolayısıyla, sömürü sistemini ve tarihçesini iyi kavramaz,

(1) Bk. K. K. Ma'aric sûresi, 29.

sömürünün ne olduğunu anlamazsak, insan yönetim şekillerini devlet-hükümet ikilemini, idâre kimindir, "ulu'l-emr", yani iktidar kimdir, kim olmak lâzımdır, insan olarak ve tabii bunun ötesinde müslüman olarak bu konudaki mes'uliyetimiz nedir ve yetkilerimizin sınırları -ister yöneten, ister yönetilen olalım- nereslere kadar varır, bilmemiz imkânsızdır. İşte bunun içindir ki sömürü üzerinde bu kadar fazla ve de hassasiyetle duruyoruz. Nitekim, tarihi bilmem kaç seneye varan insan toplumlarını iyice araştırıp tahlilini yaptığımızda, korkunç neticelerle karşılaşırız. İnsanlığın bu binlerce senelik tarihi içerisinde, gayesi sömürü olmayan idare sistemleri ve idârecilerin sayıları o kadar azdır ki, insanlık adına utanacağı geliyor kişinin...

Şimdi de sömürü dediğimiz bu yetmişbin başlı kanser canavarının kısa bir tarihçesini ele alalım.

Adem (a.s.)'in iki oğlu Habil ve Kabil'in geçimsizliğinden; ve bu geçimsizliğin sonucu olarak, Kabil'in, kardeşi Habil'i öldürmesinden bu yana kelime olarak olmasa bile vakia olarak sömürü vardır.

Kabil, kendisine ait olmayan bir hakkı, gasbetmek için kardeşi Habil'i sömürmek istedi. Kardeşinin bu sömürüsüne, kardeşçe karşı koymak isteyen Habil; dinlenmediği gibi, 'Allah'a isyan pahasına' da olsa, Kabil sömürüsünden vazgeçmeyip, direnen kardeşini öldürdü. İşte bu katl olayından beri, sömürü, ya da sömürü düzenleri varolagelmiş ve de rakip tanımadıkları için rakip olabilecekleri ihtümal dahilinde olanlar da hemen elimine edilecek bu tehlike bertaraf edilmiştir.

Sömürü mekanizması, tarihin seyri içerisinde, müstebit, ya da Kurânî tabirle tağut rejimlerinin en bariz vasıfları ve adeta hayat-ı aslıleri olmuştur. Firavun'ların despot varlıklarından, çağımızın 'hak-hukuk benim tüm hak-hukuk dediğim şeydir' zihniyetinin temsilcileri olan Batı kapitalizmi ile Doğu sosyalizmine kadar bu böyle olmuştur.

Sömürünün en açık örneklerinden birisi olan Firavun, ezdiği insanların sadece maddi varlıklarına değil, düşünce yargılarına bile göz koymuştu. Düşünceye bile, modern tabiriyle ambargo ko-

nulmuştu Firavun rejimince...

Nitekim, Hz. Musa'ya karşı toplamış olduğu sihirbazlar, Peygamber'in mucizesi karşısında gerçekleri kabul ederek, "Musa'nun Rabbine inandık" deyip secdeye varınca, Firavun şöyle bağırmıştı:

"Ben size izin vermeden mi inandınız?"(1).

Daha sonraki dönemlerde, Roma ve Bizans krallarının Orta Doğu ve Batı'daki uygulamalarıyla, Sasanilerin İran'daki uygulaması, Firavun'unkinden farklı olmadı.

Mutlu bir azınlık, hayali bile güç olan tantanaları içinde yaşarken; kendilerine hayat hakkı bile lütfen verilmiş bir ihsan olarak telakki edilen ve reaya dediğimiz vatandaş grubunu oluşturan milyonlarca insan, boyunlarına asılmış demir halka, ya da burunlarına, kulaklarına takılmış olan esaret 'alâmet-i farikası' altında can çekişmede ve en garibi, bu can çekişmeyi tabii karşılamaktaydı... Çünkü onun -eğer varsa- bilgisine göre o, insan değil, köleydi ve köle, efendiler için, patronlar için ve herkes kral için, Firavun için, Şah için vardı!.. İşte bunun adı Sömürüydü.

Sömürü mekanizmasını kurabilmenin bir tek önemli şartı vardır ki, bütün sömürücüler bunu çok iyi bilirler. O da, sömürülmesi istenen insanların elinden şahsiyetlerini, yani insanlıklarını almaktır. Bir insanın şahsiyeti elinden alındı mı, artık onun güdümlü bir hayvandan farkı kalmamıştır. Hangi düdüğü vererseniz onu ötürür, hangi dine boyun eğdirmek isterseniz artık o dine secde etmeye başlar. Hangi kitabı "oku" derseniz, onu okur; kitabın içeriği yalan bile olsa, onun görevi okumak olduğundan, o görevi yerine getirir ve çoğu kez de ne yaptığını anlamaz. Onun görevi, -sınıfı ne olursa olsun-, Efendileri, patronları ve tabii bunların hepsinin başında olan Firavun'un, Kral'ın, başkan'ın yaptıklarının meşruluğunu propagandasını yapmaktır.

Bu meşruluğu temin etmek için de ne gariptir ki çoğu kez ölümden korkması ve bütün dinlerin de ölüm sonrası hayattan şöyle veya böyle sözütmesinden dolayı din adamları âlet edilir,

(1) Bk. K. K. A'raf sûresi, 121-124.

ayinler yapılır, kiliselerde, mabedlerde "ulu'l-emr'e itaat" vaazları, konferanslar verilir; ve adeta sömürü patronunun "satın alınmış" "kiralık" din adamı, insanları köleleştirmiş, kültürlerinden ve asli dinlerinden soyutlayarak mahrum bırakmış önderin, koruyucunun, kurtarıcının, besleyicinin, yani şekli ne olursa olsun her türlü reayasının bütün haklarını elinden alıp onu köleleştirmiş olan "ulu'l-emri"nin payandası, yordakçısı, yani destekçisi olur; ve neticenin en korkunç tarafı da bunu yaparken din adına hareket eder, kutsal kitaplarından pasajlar okur, milleti tütsüleyerek uyutur ve sömürölmek üzere hazırlayarak Efendi veya efendilerine arzeder.

Bu bağlamda, reaya dediğimiz sınıfın yani vatandaş kesiminin insânî hiçbir özelliği kalmamış, onlar efendileri için yaşar duruma gelmişlerdir.

Onlar düşünmeden o denli uzaklaştırılmışlardır ki, artık tek hedefleri kendilerini idare etmekte olanları memnun etmektir. Tıpkı "ashab-ı uhdûd" gibi...Mü'minleri kazdıkları hendekler içerisinde ateşlerde yakarak, iktidara yaranmak istiyorlardı. Ve tabii, mü'minleri oturmuş seyredörlerken zevk alıyorlardı(1).

Tarih boyunca, ne ehl-i küfr, ne de ehl-i iman değişmemiştir. Dün mü'minleri ateşe atarak Nemrut'laşan, müslöman oldular diye onların ellerini, ayaklarını çaprazlama kesip Firavun'laşan, Allah'ın dinini tebliğ etti diye onu testerelele biçip Yahudileşen ne ise; günümüzde dahi dünyanın çeşitli yerlerinde, 'İslâm'ı istiyorlar' diye müslömanları zindanlara dolduran, ya da onları idam sehpalarına çıkaranlar da, aynı zihniyetin, aynı dinin müntesipleridirler..İsterse, müslömanlara karşı bu eylemleri sürdürenlerin adı Ahmed olsun, Mehmed olsun, Kemal olsun, İhsan olsun, Kenan olsun!..

İşte Allah'u Teâlâ, bu şekilde insanları ezen, keyifleri ve rejimleri uğrunda onlara her türlü işkenceyi yapan bu despotların, firavunların, nemrutların, kralların, sultanların, generallerin, ya da Kur'an tabiriyle Cumûd'un, bu şekilde güttükleri küfr ve isyan

(1) Bk. K. K. Burûc sûresi, 5-6.

rejimlerine son vermek ve insanlara kul olmaktan kurtarmaları için Peygamberler göndermiştir ki, bunların sonuncusu Hz. Muhammed (s.a.s.)'dir.

İnsanlık tarihi incelendiğinde açıkça görülecektir ki, Allah'ın görevlendirdiği bu Peygamberlere ve onların ümmetlerine en fazla karşı çıkanlar, menfaatları ve sömürü düzenleri tehlikeye düşen devletlerdir; bu devletleri yönetenlerdir. Çünkü kendilerini "lâ yus'el" sanan ve insanları diledikleri gibi yöneten; diledikleri kanunu değiştirip, yerine canlarının istediğini koyan bu despotlara karşı, Peygamberler şöyle haykırıyorlardı hayatları pahasına:

"Hüküm koymak, kanun koymak hakkı size ait değil, Allah'a aittir!"(1). Yani Allah, kendisinin yaratmış olduğu insana, bir başka insanın kanunlar uydurarak, bu kanunları mesned koyup, zulüm ve işkence yapmasına, asla müsaade etmiyor. Çünkü Allah şöyle buyuruyor:

"Beşerden hiçbir kimse, Allah kendisine Kitab'ı,(Allah'ın emrettiğiyle) hükmetmeyi ve peygamberliği verdikten sonra o, insanlara:"Allah'ı bırakıp bana kul olun" diyemez"(2). Dolayısıyla ne bir Peygamber, ne bir halife, ne de bir Devlet Başkanı, Allah'ın emrine zıt olarak hareket edebilir, uydurma ilkelerle kanunlar çıkararak insanlara işkence yapabilir!

İşte milâdî VII. yüzyılda, cahili dediğimiz böyle bir düzen üzerine kurulmuş olan Mekke Devleti'nin zulmüne son vermek; orada hüküm sürmekte olan şirk dinini yıkarak, yerine İslâm ahkâmını, yani dinini ikâme etmek üzere Allah'u Teâlâ son peygamberi olan Hz. Muhammed (s.a.s.)'i gönderdi. Hz. Muhammed (s.a.s.) yirmi üç sene aralıksız devam eden, İslâm'ı tebliğ mücadelesine Mekke'de başlayıp, Medine'de İslâm Devleti'ni kurarak devam etti.

Yirmi üç senelik kutsal mücadelesinin sonunda, mutmain olarak ve görevini eksiksiz olarak yerine getirebilmiş olmanın verdiği hazla şöyle sesleniyordu ümmetine:

"Tebliğ görevimi yerine getirdim mi?" Yani,"Allah'ın bana

(1) Bk. K. K. El-En'âm sûresi, 57.

(2) K. K. Al-i İmrân sûresi, 79.

emrettiği gibi, zulüm ve işkence üzerine kurulu olan Mekke şirk devletini yıkıp, yerine Allah'ın kanunlarını ezmekte olan Bizans ve İran'a karşı, onların sömürü düzenlerine son verip, topraklarında Allah'ın kanunlarını yürürlüğe koymak için ordularını gönderdim mi? Tarih boyunca insanların ve özellikle mü'minlerin kanlarını içerek hayatlarını sürdüren Allah düşmanı kavim, insanlık için yüz karası olan Yahudi toplumuna, ihânetlerinin cezasını en güzel bir şekilde verdim mi?"

Ümmeti şöyle cevap veriyordu:

"Evet ya Rasûlallah!... " Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.), ellerini havaya kaldırarak Allah'a şöyle seslendi:

"Şahid ol Ya Rab, şahid ol Ya Rab!" Yani, "Ey ümmetim benden sonra, siz de benim gibi olun! Size yeni Peygamber ve yeni bir kitap gelmiyeceği için, Kur'an'a ve benim sünnetime göre tanzim edin hayaunızı! Allah'ın kitabı olan Kur'an'ı yürürlükten kaldıranlara ve "Peygamber'in Sünnetine ihtiyaç yoktur!" diyenlerin iğvalarına, şeytanlıklarına kapılmayın! Allah'ı unutup, bazıların yaptıkları gibi, insanları ezip, onlara zulmetmeyiniz; size de zulmedilmesine asla müsaade etmeyin! Pısrıklaşıp, tağutların kendi rejimlerini ayakta tutabilmek için dağıttıkları makam ve menfaatlara aldanarak, sinmeyin, pasifleşmeyin, şahsiyetinizi satmayın!" diyordu Rasûlullah (s.a.s.)...

Hicri 11. senenin rebiu'l-evvel ayının 12 sinde, pazartesi günü Hz. Muhammed (s.a.s.) vefat etti. Büyük Dost'a kavuştu. Rabbi'ne kavuşurken, şu cümle duyulabiliyordu onun 'heva ve heves' ten, maleyânî'den, lüzumsuz sözlerden konuşmayan dudaklarından:

"Üsâme'nin ordusu cihada gitsin!".. İnsanları ezen, onları sömüren ve bugünkü Avrupalıların ataları olan Bizans'a karşı, cihada gitmesi için son emirlerini veriyordu ümmetine Rasûlullah (s.a.s.)..

Hz. Ömer'in bütün çırpınmalarına rağmen, vakıa gerçektir. Peygamberleri, Başkanları, komutanları, onları öksüz bırakıp Rabbine kavuşmuştu. Dağı, taşı ağılıyordu Medine'nin, bu güzel insanın ölümüne. Sadece ona değil, bütün kainata gelmemişti öyle

güzel bir yaratık. Öyle bir yaratık ki, Yaratan övüyor onu Kur'an'ında..... Öyle olduğu içindir ki, onun övgüye ihtiyacı yoktur. İnsanın onu övmesi, onun kanunlarına bağlanmasıyla; onu sevmesi, onun davası için kendini feda etmesiyle mümkündür.

Üzüntüsünden, kendini adeta kaybeden Hz. Ömer'i, Hz. Ebu Bekir şu âyetleri okuyarak yatıştırdı:

"Muhammed bir peygamberden başka(bir şey) değildir. Ondan evvel daha nice peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o, ölür, yahud öldürülürse, topuklarınızın üstünde(gerisin geri) mi döneceksiniz? Kim böyle iki topuğu üzerinde geriye dönerse, elbette Allah'a hiç bir zarar veremez. Allah, şükür(ve sebat edenlere) mükâfat verecektir."(1).

"Biz Allah için varız ve yine O'na döneceğiz"(2).

Böylece görevini tamamladı ve Büyük Dost'a kavuştu "Merhamet ve Silah Peygamberi" Hz. Muhammed (s.a.s.).

Müslümanların Peygamberi, Devlet Başkanları ve Ordu Komutanlığını şahsında toplamış olan Hz. Muhammed (s.a.s.) vefat etmiş, müslümanlar lidersiz kalmıştı. O, peygamberlerin so-nuncusu olduğundan, yeniden bir Peygamber gelmiyecekti. Ne varki geride bıraktığı İslâm toplumu, lidersiz bir devleti daha ileri götüremeyeceği gibi, başsız bir devletin devamı da muhal di, imkânsızdı.

Bunun ehemmiyetini kavrayan müslümanlar, Saide Oğulları sakifesinde, yani toplantı yerinde bir araya gelerek, yeni liderlerini seçtiler ki, bundan böyle müslümanların Devlet Başkanlığı anlamına gelen Hilâfet ve Halifeler gündeme geldi.

Hız. Muhammed (s.a.s.), sadece Allah'tan aldığı vahyi tebliğle bir Peygamber değil; aynı zamanda bir Devlet Başkanı'ydı. Bu "Peygamberlik" ve "Devlet Başkanlığı" sıfatlarından dolayı çift yönlü bir sorumluluk taşıyordu. Başka deyişle, bu devlet sisteminde, din-devlet ayırımı diye birşey yoktu. Onların dini devlet, devletleri dinleriydi. Din, salt mânâda bir-iki ibâdet demek değil, tüm insan hayatının nizamı, düzeni demektir.

Hayatının sonlarında nazil olan "Bugün dininizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım"(1) âyet-i kerimesiyle Din kemale ermiş, tamamlanmıştır. Yani onun, bütün insanlar için, Rabbi'nden aldığı vahy son bulmuştur. Onun siyasi idaresinin kaynağı da vahiydi. Yani, sadece dini inanç ve ibâdetleri değil, tüm sosyal, ekonomik ve politik idaresinin kaynağı Kur'an'dı. Kur'an'ın Cebrail vasıtasıyla inişi tamamlanınca, her türlü maddi ve manevi ihtiyaca cevap verecek olan Kaynak tekemmül etmiş oluyordu. Bu, aynı zamanda, Adem(a.s.)'la başlamış olan, Peygamberlik misyonunun, bir başka deyişle, Allah'ın insanı uyarış kanununun son şeklini alması demektir. Artık insanlık için ne yeni bir uyarıcı(Peygamber), ne de Kur'an'ı neshedecek bir kanun gelecek. Kur'an, ona inananlar için, Kıyâmet'e dek, onların tek nizam kaynağı ve tek kanunu olacaktı. İnsanları, dinen ve siyâseten idâre eden bu kanun, yani Kur'an, beşer eseri değil, ilâhi bir Kaynak.

(1) K. K. Maide, 3.

Kur'an, mü'minlerin tek rehberi, tek hidâyet ve nizam kaynağıydı(1). Bu ilâhî kanunu da, Peygamber tatbik ediyordu.

Bunun içindir ki Hz. Peygamber (s.a.s.), veda hutbesinde kesin olarak müslümanlara, kendi hayat nizamlarının kaynağını göstermiştir. Kur'an ve Sünnet.

Şöyle buyuruyor Hz. Peygamber (s.a.s.):

"Size iki şey bırakıyorum. Bunlara sarıldığınız müddetçe, dalâlete düşmezsiniz. Kur'an ve Sünnet."

O halde, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in vefatıyla beraber, kaynak da ölmemiştir. Sadece Kaynağı tatbik eden idareci yani Peygamber ölmüştür.

İşte, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in vefatından sonra ortaya çıkan "Hilâfet" meselesine bu şekilde bakmamız gerekir.

Rasûlullah (s.a.s.)'in vefatını takip eden ilk dakikalar içinde müslümanlar bir şaşkınlığa kapılmışlar; hatta İslâm'ı en güzel bilenlerden birisi olan Hz. Ömer bile telaşa kapılmış ve "Kim Peygamber öldü derse, ellerini ayaklarını keserim" demiştir. Fakat Hz. Ömer'in telaş ve endişesinin derecesi ne olursa olsun, vakıa ortadaydı ve ilâhî emir tahakkuk etmiş, Peygamber ölmüştü.

Hz. Peygamber (s.a.s.) ölmeden evvel bir gün, Medine mezarlığına gider. Orada Allah'u Teâlâ Cebrael vasıtasıyla ona şu teklifte bulunur: "İstersen, yerin ve göğün bütün hazinelerinin anahtarlarını sana vereyim, kıyâmete kadar yaşa, sonra da Cennet'e gir, istersen de, hemen Bana kavuş". Rasûlullah (s.a.s.)'in cevabı şu oldu:

"Belî'r-Refiku'l-'alâ", "Hayır. Yüce Dost'u(Allah'ı) isterim!".

Rasûlullah (s.a.s.), hayatının en güzel anında bunu istiyor; Allah'a kavuşmanın vasıtası olan ölümü istiyor.

O halde Hz. Peygamber (s.a.s.)'in ve ümmetinin yaşam gayeleri, Allah'ın istediği gibi yaşamak, ölümden sonra da O'na kavuşmaktır.

Dolayısıyla Rasûlullah (s.a.s.)'in vefatından sonra ortaya çı-

(1) K. K. Bakara, 2.

kan idâre meselesi, kaynak yokluğundan ziyade kaynak tatbikçisinin yokluğudur. İşte bu yokluğu gidermek için, müslümanlar, kendi aralarından Devlet Başkanları seçmişlerdir ki, bunlara "Halife" denir.

Halifeler de, upkı Peygamber gibi müslümanların tüm yaşantılarında Kur'an'ı tatbik etmekle yükümlü idiler. Halifeler de müslümanların hem dîni hem de siyasi başkanlarıydılar.

İşte bu halifelerin ilki Hz. Ebu Bekir (r.a.)'dı.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in vefatıyla boşalan İslâm Devlet İdâresini, onun davasını en iyi bilen, yine onun davasına en sadık olan kişilerin ele alması kadar tabii bir şey olamazdı.

Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer gibi sabikun'dan, yani İslâm davasına ilk hizmet edenlerden kimseler dururken, Mekke fethinde müslüman olmuş Ebu Süfyan gibi müslümanların devletin başına getirilmesi, herhalde düşünülemezdi.

Hz. Peygamber (s.a.s.) vefat edince, müslümanların iküdar boşluğunu hemen doldurmak, Peygamber'in ölümü üzerine onları dağılmalarını önleme işinin herkesten önce kendilerine terettüp ettiğini düşünen Ensar, yani Medine'li müslümanlar, Saide Oğulları'nda toplanıp, meselenin hallini düşünürlerken; bu kadar mühim olan bir konunun oldu-bitü'ye getirilmesini istemeyen Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer de, oraya gittiler.

Hz. Ebu Bekir, Ensar'ın bütün üstünlüklerini, meziyetlerini, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in kendilerine göstermiş olduğu ilgiyi hatırlattıktan sonra, Kureys'in daha bir toplayıcı vasıfları olduğunu belirterek, Hz. Ömer ile Ebu Ubeyde b. Cerrah'tan birine biat edilmesini teklif etti. Ensar'dan bir müslüman ise, kendilerinden bir, Muhacirîn'den, yani Mekke'li müslümanlardan bir halife seçilmesini önerdi ve konuşmalar uzadı gitti...

Meselenin bu şekilde sürüncemede kalmasını tehlikeli bulan Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekir'in eline yapışarak biat etti ve oradakileri de biat etmeye davet etti. Hz. Ömer'in bu ani ve kararlı tutumu üzerine Sa'd b. Ubade dışında, orada bulunan Muhacirîn ve Ensar'ın tamamı, Hz. Ebu Bekir'e biat ettiler.

Halbuki Hz. Ebu Bekir, kendisini değil, Hz. Ömer'i teklif etmişti.

Neden Hz. Ebu Bekir?

Hz. Peygamber (s.a.s.), Cennetu'l-Bakî mezarlığında Allah tarafından kendisine yapılan iki tekliften, Büyük Dost'a (Refiku'l-'alâ)'ya kavuşmayı tercih ettikten sonra evine döndü ve hastalandı.

Ertesi günü, değişik kuyulardan getirilmiş sularla yıkandıktan sonra, Hz. Peygamber (s.a.s.), Mescid'e giderek son konuşmasını yaptı ki; bu konuşmada, Hz. Ebu Bekir'in ilk halife seçilmesinin değerlendirilmesinde bizim için önemli ipuçları vardır. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bu kısa ve fakat özlü olan konuşmasını maddeler halinde sıralayacak olursak, şu hususları müşahade ederiz(1):

1. Hz. Peygamber (s.a.s.), Allah'a hamdu senada bulunup, istiğfar ettikten sonra, önce Uhud savaşında şehid olmuş olan sahabeye dua etti. Bu şehidler, kendilerini Allah davasına adanmış ve bu dava için hayatlarını vermişlerdi.

Hz. Peygamber (s.a.s.), Uhud şehidlerini hatırlatarak, İslâm Devleti'nin kurulabilmesi için bizden öncekilerin, bu dava uğruna yapılmış olan ve hiçbir zaman unutulmaması gereken fedakârlığı dile getiriyor. Kısaca demek istiyor ki, eğer bugün bir İslâm Devleti'ne sahipsek, biliniz ki bu Devlet, kendi kendine oluşmadı. Onun oluşması, tesis olunması uğruna sizden öncekiler canlarını verdiler. Sizler de bu Devlet'in devamını istiyorsanız, bu şehidleri unutmayın ve sizler de şehid olmayı göze alamıyorsanız, ne bir dava ve ne de bir Devlet sahibi olabilirsiniz!..."

2. Uhud şehidlerine duadan sonra, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle dedi: "Allah, kullarından birisine, Cebraîl'i göndererek, ona şu iki teklifte bulundu:

a. Yerin ve göklerin bütün hazinelerinin anahtarları, Kıyâ-

(1) Konuşmanın tam metni ve rivâyetler için Bk. İbn Hişam es-Siretu'n-Nebeviyye, el-Kahire, 1955, IV, 649, İbn Kesir, es-Siretu'n-Nebeviyye, el-Kahire, 1966, IV, 453 vd; M. Hamidullah The Episode of the Project of a written Testament by The Prophet on His Death-Bed, in, Journal of Pakistan Historical Society, Karachi, XXXI, October, 1983.

mete kadar hayat ve ondan sonra Cennet.

b. Hemen Rabbine kavuşmak için ölüm.

Kendisine teklif yapılan kul da, bu iki tercihten, ikincisini, yani Rabbine kavuşmayı seçti."

Bu sözleri duyan Hz. Ebu Bekir (r.a.) ağlamaya ve "analarımızla, babalarımızla sana feda olalım" demeye başlayınca, Rasûlullah (s.a.s.) ona, "acele etme!" dedi.

Hz. Peygamber (s.a.s.), bu sözleriyle, ölümün kendisine çok yakın olduğunu ima etmiş; Hz. Ebu Bekir (r.a.) gibi bazı sahabiler bunu anlamışlardı.

3. Kendisine ölümün bu derece yaklaştığını belirttikten sonra, Hz. Peygamber (s.a.s.) Ensar'ı överek, onların İslâm davası için yaptıkları hizmetleri, fedakârlıkları dile getirerek, Muhacirûn'a şu şekilde seslendi: "Ey Muhacirûn! Ensar'ın iyiliklerine iyilikle mukabele edin, kötülüklerini de -görmezlikten gelerek- affedin!".

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Ensar ve Muhacirûn'a olan bu hitaplarında da sanki "Benden sonra hilâfet, yani devlet başkanlığı Ensar'da değil, Muhacirûn'da olacağı için, "Siz ey Ensar, size yapılacak olan bu muameleden dolayı, Cennette, Kevser gölü üzerinde buluşuncaya kadar sabredin" diyordu.

4. Rasûlullah (s.a.s.) Hz. Ebu Bekir'inki hariç, Mescid'e açılan bütün kapıların kapatılmasını emretti.

Bunun mânâsı şuydu:

Bildiğimiz gibi, Hz. Peygamber (s.a.s.) hastalanınca, müslümanlara namaz kıldırması için Hz. Ebu Bekir'i imam tayin etmişti. Aslında, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bu hareketi, bir tercihtir. Hz. Ebu Bekir'i imamete liyakat bakımından, sair müslümanlara üstün görmesiydi.

Buhârî'de nakledilen şu rivâyet'de çok anlamlıdır:

Ensar'dan bir kadın Rasûlullah (s.a.s.)'e gelerek, bir şey sordu ve Rasûlullah (s.a.s.)'de onun cevabını verdi. Bunun üzerine kadın; "Ya Rasûlallah, bir daha, başka bir meseleyi sormak için gelip, seni bulamazsam, ne yapayım?" diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.s.) bu soruya şu cevabı verdi:

"Beni bulamazsan, Ebu Bekir'e git!"(1).

Hız. Peygamber (s.a.s.) hastalanmadan önce namaz kıldıracağı vakit evinden çıkar ve doğrudan doğruya birinci saffın önüne geçerek imam olurdu. Şimdi aynı görevi, en seçkin sahabisine veriyor ve Hız. Ebu Bekir, 'Peygamber'in arkasında namaz kıldığı sahâbi' makamına yükseliyordu.

Hız. Peygamber (s.a.s.)'in bu hareketi, müslümanların gözünden nasıl kaçsın!

5. Rasûlullah (s.a.s.); hutbesinin bir yerinde de, şu kesin emri verdi:

"Üsame'nin ordusu Bizans'a karşı cihada gitsin ve Üsame'yi yaşından dolayı(2), "komutanlığa layık değildir" diye eleştirme-yin! Babası nasıl bu göreve layık olduğu halde azadlı köle olmasından dolayı eleştirildi ve fakat o bu göreve en layık insan idiye, onun oğlu Üsame de, -yaşına ve azadlı bir kölenin oğlu olmasına rağmen- bu göreve lâayık olandır!"

Hız. Peygamber (s.a.s.), bu sözleriyle, müslümanlar arasındaki otoriteyi sağlamak, işi ehline vermek istiyordu. Evet Üsame gençti; fakat yiğitti, kahramandı. Zeyd gibi şehid bir komutanın oğluydu ve babasından harb sanatını çok iyi öğrenmişti. Çünkü babası Zeyd b. Harise, Rasûlullah (s.a.s.)'in kâfirlere karşı göndermiş olduğu seriyyelerde, yani askeri harekâtların çoğunda komutanı(3).

Yine Hız. Peygamber (s.a.s.), bu sözleriyle, her türlü sınıf imtiyazına, sömürüsüne karşı olduğunu sarahaten belirtiyor ve böyle bir sınıf hiyerarşisini yasaklıyor. İnsanlar, ailelerine, yaşlarına, paralarına, şunun-bunun oğlu olmalarına değil, kabiliyet ve maharetlerine, takvalarına, davaya bağlılık derecelerine ve de kendilerini bu davaya verebilme arzularına göre değerlendirileceklerdi!..

6. Hız. Peygamber(s.a.s.), daha sonra şöyle devam etti:

«Kimin benden, -benim unuttuğum- bir alacağı varsa, gelsin

(1) Buhari, Kitap, 96, bâb, 24.

(2) Rivayetlere göre Üsame 19 yaşlarındaydı.

(3) Bu konuda bk. Mahmud Şit Hatıab, Peygamber Ordusunun Tarihi, İst. 1983.

alsın!».

Rasûlullah (s.a.s.) kul hakkıyla Rabbinin huzuruna gitmek istemiyor ve bu hareketiyle ümmetine şunu anlatmak istiyordu: Birbirinizin hak ve hukukuna riayet edin, birileriniz diğer birilerini ezmesin, zulmetmesin, borçlarını unutarak veya unutmuyarak tediyesinden kaçıp sömürmesin, sömürü düzeninin kurulmasına vesile olmasın! Yani benden sonra, siz müslümanları idare edecek olan kimseler de benim gibi davransınlar. Devlet Başkanı oldular diye milletin hak-hukukuna tecavüz etme selahiyetini ellerine aldılar sanmasınlar, kimsenin maddi-manevi hürriyetine el uzatmasınlar! Çünkü devlet başkanlarının, ya da görevlerinin sömürücü, soyguncu, hak yiyici oldukları toplumlar payidar olmazlar; zulümle iktidarlarını sürdürseler bile, Firavunca olan böyle bir devlet idaresini Allah istemez!...

7. Hiç kimse devlet hazinesine hile ve yolsuzluk katmasın!

8. Hz. Peygamber (s.a.s.) bu kısa konuşmayı yaptıktan sonra, Hz. Ebu Bekir'e, namazı kıldırmasını emretti; ve kendisi de onun sağında oturarak, iktida etti, yani Hz. Ebu Bekir (r.a.)'in arkasında namazını eda etti(1). Namazdan sonra, Mescid'in dışından dahi sesi duyulacak bir şekilde şöyle seslendi müslümanlara:

« Ey insanlar, cehennem ateşi tutuşturuldu ve gecenin gölgeleri yokettiği gibi, hesaba çekilecekler geldi. Hiç bir konuda mes'uliyetinizi bana atmayın! Vallahi, Kur'an'ın helâl kıldığından başka hiçbir şeyi helallaştırmadım ve yine Kur'an'ın haram kıldığından başka hiç bir şeye haram demedim!...»(2).

Rasûlullah (s.a.s.)'in bu tavrı, ümmetine ve Rabbine karşı olan sorumluluklarının yerine getirildiğinin tatlı bir sevincinden ve heyecanından başka bir şey değildi! Bu son cümlesinde, Rabbine doğru olan gidişin aceleliği ve telaşı sezilmekteydi adeta... Güzel bir yolculuğa çıkacak olan sevinçli bir yolcunun heyecanı,

(1) İbn Hişam, Sire, IV. 653.

(2) İbn Hişam, Sire, IV, 654.

sabırsızlığı, bir an önce Canan'a kavuşma aşkının verdiği ütretici ve insan hayatına bahşedilen en temiz, en yüce, en leziz duygu-suydu bu heyecan...

...Gerilerde, onun sorumluluğunu gerektirecek hiçbir şeyi unutmamayı istiyordu bu hareketiyle... Evinden çıkmak üzere olan yolcu, bir şeyi unutup unutmadığını nasıl kontrol ediyorsa; Hz. Peygamber(s.a.s.)'de, terkedeceği dünya hayatında, ümmeti-ne karşı sorumluluklarından hiçbirini unutmayı istemiyordu.. Ve demek istiyordu ki: Şartlar ne olursa olsun, Kur'an'ın bana tebliğ etmeyi emrettiği bütün helâl ve haramları size tebliğ ettim ve bu tebliği yerine getirirken de hiç bir insandan, makamdan çekinmedim, korkmadım!...

Rasûlullah (s.a.s.)'in bu son cümlesinin vurgusuna da dikkat edecek olursak, biraz sert olduğunu, bu sertliğin, meselenin ciddiyet ve ehemmiyetinden kaynaklandığını görürüz. Rasûlullah (s.a.s.) demek istiyor ki: Allah neyi yasaklayıp, haram dediyse, ben de ona haram dedim. Neye helâl dediyse, onun helâl olduğunu insanlara anlattım. Bunun içindir ki benden sonra iktidarı devralacaklar, Allah'ın koyduğundan başka helâl ve haramlar koymasınlar. Helâl ve haram hükümünü koymak, sadece ve sadece Allah'ındır; onların ne olduğu da, Kur'an'da belirtilmiştir. Kendi keyfinize, heva-hevesinize uyararak, iktidarlara da suistimal ederek, yeni helâl'lar, haram'lar, yasaklar, kanunlar uydurmayın! Çünkü benim gibi, sizler de yaptıklarınızın hesabını Allah'a vereceksiniz!...

Bu..... konuşmadan sonra da, hastalığı arttığından, Hz. Peygamber (s.a.s.) evine gitti.

Hz. Ali'nin Tutumu

Hz. Peygamber (s.a.s) bu şekilde hastalanınca, amcası Hz. Abbas, Hz. Ali'ye giderek şöyle dedi:

«Ya Ali! Ölümün Abdulmuttalib oğullarının yüzünde nasıl belirmediğini, emarelerini gördüysem, anladıysam, Rasûlullah (s.a.s.)'in yüzünden de öleceğini anladım. Haydi Rasûlullah

(s.a.s.)'in yanına gidelim de, ondan sonra idârenin, yani iktidarın bize mi, başkasına mı ait olduğunu öğrenelim de, bu konuda bize tavsiyelerde bulunsun!» Hz. Ali (r.a.) şu cevabı verdi:

«Vallahi böyle yapmam. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.s.) sarahaten iktidarı bizden başkasına verse, bu kanun olur ve idâre hiçbir zaman bize tevdi edilmez!»(1).

Bir müddet sonra da Rasûlullah (s.a.s.) vefat etti ve yukarıda gördüğümüz gibi, Hz. Ebu Bekir (r.a.), hilâfete, yani İslâm Devlet Başkanlığına seçildi.

Hz. Ali'nin, Halife seçilen Hz. Ebu Bekir'e biatuna gelince, bu konuda iki meşhur rivâyet vardır:

Bunlardan birine göre, Hz. Ali, diğer müslümanlar gibi, başlangıçta biat etmiştir.

İkincisi ve doğruya daha yakın olanı da, Hz. Ali'nin, hanımı Hz. Fatıma'nın vefatından sonra biat etmiş olmasıdır.

Biz bu ikincisini tercih ettiğimizden, konu ile Buhârî'de geçen ve Hz. Aişe validemizin rivâyet ettiği bir hadis-i şerif'i, olduğu gibi nakletmekle iktifa edeceğiz. Çünkü konu, izah ve açıklamalara ihtiyaç göstermeyecek derecede vazihur.

Hz. Aişe (r.a.)'dan gelen rivayette şöyle denilmektedir:«Hz. Peygamber (s.a.s.)'in kızı Fatıma, Ebu Bekir'den, babasına ait Medine, Fedek ve Hayber'deki mallarından mirasını vermesini istedi. Ebu Bekir de, Rasûlullah (s.a.s.)'in «biz miras bırakmayız, terekemiz sadakadır» dediğini hatırlatarak, Rasûlullah (s.a.s.)'in Sünnetini değiştirmeyeceğini beyanla, o malları vermedi ve Devlet hazinesine ayırarak, «Rasûlullah (s.a.s.) nasıl bir muamele yaptıysa, ben de öyle yapacağım» dedi. Böylece Fatıma'ya bir şey vermeyi reddetti. Bunun üzerine Fatıma, ölünceye kadar Ebu Bekir'le konuşmadı ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'in ölümünden sonra da altı ay yaşadı. Ölünce, kocası Ali, Ebu Bekir'e izin vermiyerek cenaze namazını kendisi kıldı ve onu defnetti. Müslümanlar, Ali'nin bu hareketini beğenmediklerinden, o da Ebu Bekir'le konuşmayı ve ona biat etmeyi istedi. Çünkü Ali bu aylarda Ebu Bekir'e biat etme-

(1) İbn Hişam, Sirc, IV, 654.

mişti. Ali, Ebu Bekir'e haber göndererek yalnız olarak gelmesini istedi. Ömer, Ebu Bekir'i yalnız göndermek istememesine rağmen, Ebu Bekir Ali'ye gitti. Ali ona şöyle dedi: «Biz senin değerini ve Allah'ın sana lütfettiğini takdir ediyoruz. Biz, Rasûlullah (s.a.s.)'e olan yakınlığımızdan dolayı, bu işi kendimizde sanıyorduk. Fakat Allah sana verdi». Bunun üzerine Ebu Bekir ağlayarak şöyle dedi: «Canımı alma gücü elinde olana yemin ederim ki, Rasûlullah (s.a.s.)'e akraba olmamı, kendi akrabalığıma tercih ederim. Ben'le sizin aranızda geçen meseleye gelince; ben sadece Rasûlullah (s.a.s.)'in yaptığı gibi yaptım!». Ali, biat etmek üzere akşam için Ebu Bekir'e randevu verdi. Ebu Bekir, öğleni kıldıktan sonra, minbere çıktı ve Ali'nin biattaki gecikmesi ve özrünü kabul ettiğini açıkladı. Ali'de Ebu Bekir'i övdükten sonra, biatındaki bu gecikme sebebinin Rasûlullah (s.a.s.)'e yakınlığı dolayısıyla kendilerinde zannettiklerini, halbuki Allah'ın bunu Ebu Bekir'e verdiği ve kendisinin de biat ettiğini söyledi. Bunu gören müslümanlar, çok sevindiler ve bu hareketinden dolayı Ali'yi takdir ettiler.»(1)

(1) Buhari, Kitap, 64, Bâb, 38, C. 5. s. 82-83.

H.z. EBU BEKİR(r.a.), İSLAM DEVLET BAŞKANI OLUYOR

Yukarda ayrıntılarını gördüğümüz gibi, H.z. Peygamber (s.a.s.)'in vefatından sonra, onun en sadık arkadaşı olan H.z. Ebu Bekir (r.a.) İslâm Devletinin başına Halife, yani Devlet Başkanı olarak seçildi. Tıpkı ondan önce İslâm Devleti'ni idare eden H.z. Peygamber (s.a.s.) gibi, o da Devlet'in hem dînî, hem de siyasi temsilcisi idi. Kur'an ve Hadis'in ışığında olmak kayd u şartıyla, teşrii otorite, yani kanun koyma yetkisi de onda bulunuyordu.

Ne varki, H.z. Ebu Bekir (r.a.), bu ağır görevin mes'uliyetini müdrik olduğu için, onu yüklenmek istemiyordu. İslâm ahkâmına harfiyyen uyup, koca Devlet'i idare etmek kolay değildi. Üstelik Peygamber'den sonra onun yerine ümmetin başına geçmek, İslâmî tebliğ, yani cihadı devam ettirmek bir çok yetenekler gerektiriyordu. Onun için H.z. Ebu Bekir (r.a.) fiilen Halife yani Devlet Başkanı seçilmiş olmasına rağmen, tellallar gezdirerek, bu işi istemediğini, ondan alıp başkalarına vermeleri için müslümanları uyardı(1). Fakat müslümanlar yine ona biat ettiler. Çünkü o, Rasûlullah (s.a.s.)'in en yakın dostu, onu ve getirdiği kanunları en çok bilendi. Allah bile Kur'an'da ona auita bulunuyor. H.z. Ebu Bekir (r.a.)'in, Peygamberi, her yerde olduğu gibi, Hicretinde de, bütün tehlikeleri göze alarak onu yalnız bırakmaması ve ölümü pahasına ona mağara arkadaşı olması, Kur'an'a konu oluyor. Nite-

(1) Teferruat için bk. Muhammed Hamidullah, The jewish Background of the Battles of Jamal and Siffin, in Pakistan Historical Society, october, 1982, cilt, XXX, s. 235-251.

kim müslümanlardan bazıları, Hz. Peygamber (s.a.s.)'le beraber Tebuk seferine çıkmak istemeyince, onları uyarıcı ve tenkid edici olmak üzere şu âyetler nazil oluyor ki, bu âyetlerde, Hz. Ebu Bekir (r.a.)'a atıflar vardır. Ayet'de şöyle deniliyor:

«Eğer siz ona (Rasûlüme) yardım etmezseniz(hatırlayın o demleri ki) kâfirler onu (Mekke'den) çıkardıkları (hicretine sebep oldukları) zaman bizzat Allah ona yardım etmişti. (Yine de O, nusretini esirgemez. O demler öyle demlerdi ki, Rasûlullah ancak) ikinin ikincisinden ibaretti. (Hak'dan başka medetkârı yoktu). O zaman onlar(Sevr dağının tepesindeki) mağaradaydılar. Peygamber, o vakit arkadaşına (Ebu Bekir'e): «Tasalanma. Allah, hiç şüphe yok, bizimle beraberdir» diyordu. Allah o (arkadaşı)nın üzerine (kalbine) sekinetini (kuvve-i maneviyyesini) indirmiş, onu (Peygamberini) görmediğiniz (manevi) ordularla te'yid etmiş, kâfirlerin kelimesini (inkârcılıklarını) alçaltmıştı. Allah'ın kelimesi (tevhid kelimesi) ise, o çok yücedir. Allah mutlak galibdir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir»(1).

Bunun içindir ki, bu âyet-i kerimenin sarahatine, yani, "Peygamber o vakit sahabisine (Ebu Bekir'e)" denmesine rağmen, Hz. Ebu Bekir (r.a.)'in sahabi olmadığını söylemek, küfürdür. Bu ne büyük şerefti onun için!...

Elbette ki bu şerefe sahib olan, Rasûlullah (s.a.s.)'in Halifesi olurdu.

Hz. Ebu Bekir (r.a.)'in cesaretine dair Suyuti'de(2) şöyle bir haber rivâyet edilir:

«Bir gün Hz. Ali (r.a.) bir grup sahabeye şöyle sordu:«İnsanların en cesuru kimdir?». Onlar da, «sensin» diye cevap verdiler. O da,«kendisiyle döğüşüpte yenmediğim kimse yoktur, fakat siz bana, insanların en en cesuru kimdir onu söyleyin» dedi. Onlar da bilmiyoruz» dediler ve sordular:«Peki kimdir?». O, «Ebu Bekir'dir, Bedir günü, Rasûlullah'ı müşriklerden korumak için, «kim Rasûlullah'la kalacak?» diye sorduğumuzda, Ebu Bekir'den baş-

(1) Bk. Kur'an-ı Kerim, Tevbe Sûresi, 40.

(2) Tarihü'l-Hulefâ, Mısır, 1964, s. 36.

ka hiç kimse bu işe yanaşmadı. O kılıcını çekerek, sonuna kadar Rasûlullah'ı korudu; insanların en cesuru Ebu Bekir'dir.»

Bütün servetini de Allah yoluna harcayan yine oydu...Zevk alıyordu Allah'a ve Rasûlüne malıyla, canıyla feda olmaktan...Ve tabi, Allah da onu seviyordu:

*«Sen Mevlâ'yı sevende,
O'da seni sevmez mi?
Rızasına irende,
Rızasını virmez mi?»*

Allah, ondan razı olup, onu sevdiği için de cehennemi ondan uzaklaştırıyor. Leyl Sûresinde şöyle buyrulmaktadır:

«İşte Ben size alevlendikçe alevlenen bir ateş(in tehlikesini) haber verdim. Ki ona bedbaht olandan başkası girmez. (Öyle bedbaht ki o, hakkı yalanlamış,(imandan) yüz çevirmiştir. Halbuki çok sakınan, malını(Allah nezdinde sırf) temizlenmek için veren (Ebu Bekir) ondan uzaklaştırılacaktır.»(1).

Görevini tamamlamış olarak Büyük Dost'a (Refiku'l-'alâ) ulaşmış olan Peygamber'in yerine artık Hz. Ebu Bekir(r.a) yönetecektti Devleti..Bütün ısrarlarına rağmen, müslümanlar başkasını seçmeyip, onun Devlet Başkanlığı'nda kesin kararlarını vererek, ona biat ettiler.

Bunun üzerine o büyük insan, iki senelik Devlet Başkanlığı'nın muhasebesi olacak olan devlet siyasetini içeren bir konuşma yapı. Kendisini seçmekte kararlı olan müslümanları camide toplayarak, onlara takib edeceği Devlet politikasını açıkladı. Bunu niçin camide yapıyordu? Çünkü cami, devlet merkeziydi..Öyle bir merkez ki, Allah'ın Devleti'nin kurulduğu bu camide hem ibâdet ediliyor, hem de Kendisine ibâdet edilenin kanunları yürütülüyordu. O caminin minberinde, İslâm devletinin siyaseti görüşülüyordu. O minber, içiçe olan İslâm dini ve siyasetinin karar organıydı.

İşte Devlet Başkanı(Halife) Hz. Ebu Bekir(r.a), bu mes'uli-

(1) Kur'an-ı Kerim Leyl sûresi, 14-18. .

yetli makama, yani minbere(1) çıkarak, Allah'a hamd u senadan sonra, dinî ve siyâsî görüşlerini şu şekilde açıkladı:

«Ey müslümanlar, sizin en hayırlınız olmadığım halde, sizi idâre etmek üzere seçildim. İyilik yaparsam, bana yardım ediniz; kötülük yaparsam, beni doğrultunuz. Doğruluk, emanet; yalancılık'da hıyanettir. Sizin yanınızda zayıf olanlar, benim yanımda güçlüdürler, ta ki inşaallah onların bu illetini onlardan uzaklaştırayım. Yanınızda güçlü olanlar da, inşaallah onlar üzerindeki hakkı alıncaya kadar, yanımda güçsüzdürler. Hangi İslâm toplumu Allah yolunda cihadı terkederse, Allah ona zillet ve aşağılık verir. Hangi müslüman toplum arasında fuhuş yayılırsa, Allah onlara vereceği bela ve cezayı umûmîleştirir. Allah'a ve Rasûlü'ne itaat ettiğim müddetçe, bana itaat edin! Şayet ben, Allah'a ve Rasûlü'ne isyan edersem, artık bana itaat yoktur.»(2).

Şimdi, madde madde bu hutbenin tahliline geçelim:

1. «Sizin en hayırlınız olmadığım halde, sizi idâre etmek üzere seçildim.»

Bu ilk cümlesinde, Hz. Ebu Bekir(r.a)'in tevazuunun büyüklüğünü görüyoruz.«Ben, en iyiniz olduğum için beni seçtiniz» demiyor, böbürlenmiyor, kibre kapılmıyor, despotlaşmıyor, diktatörleşmiyor. Çünkü o, ilhamını Kur'an'dan ve Sünnet'ten alıyor, put heykellerinden değil! Çünkü o, şu âyeti asla unutmuyor:

«Muhakkak ki Allah, müstekbirleri sevmez»(3).

2. «İyilik yaparsam, bana yardım ediniz; kötülük yaparsam beni doğrultunuz».

Bu cümlesiyle de, onun tebaasıyla, halkıyla ne kadar samimi olduğunu görüyoruz. İyilikte yardım, kötü davranışları olursa düzeltilmesini, ikaz edilmesini; « Ey Devlet Başkanı, şu şu hareketlerin yanlış, Allah kanunlarına aykırı» densin istiyor. Bazıları

(1) Vay, orayı Allah'tan başkasına tahsis edenlerin haline! Allah şöyle buyuruyor: «Hiç şüphesiz mescidler, sadece Allah'a aittir. Öyleyse, Allah ile beraber başka hiç bir şeye (ve kimseye) kulluk etmeyin (dua etmeyin, tapmayın) (Cin sûresi, 18).

(2) İbn Kesir, el-Bidâye, ve'n-Nihâye, Beyrut, 1966, V. 248.

(3) Kur'an-ı Kerim, Nahl sûresi, 23.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

gibi, «biz her şeyi biliriz, bize itaat edin, karşı çıkmayın!» diyor. «Kötülük yaparsam, yani Allah yolundan saparsam, bana karşı çıkıp, beni doğrultun» diyor. Bunu derken de, müslümanların şu âyeti hatırlamalarını imâ ediyor:

«Allah yolunda olmakta ve O'nun buyruklarını yerine getirmede yardımlaşın; O'na isyan etmekte ve günah işlemekte birbirinize yardımcı olmayın.»(1).

3. «Doğruluk, emanet; yalancılık hıyanettir».

Hz. Ebu Bekir (r.a.), Allah'ın ve Rasûlünün doğruluk, sadakat ve emanet konusundaki emirlerini ve yalancılık hususundaki nehiylerini hatırlatıyor. «Doğru sözlü olun, yağcılık, tabasbus etmeyin! Konuşuklarınız açık olsun! Kendinizin bile inanmadığı şeyleri söylemeyin! Allah'a ve Rasûlü'ne, «şöyle diyorlar» diye âyet ve hadise iftira etmeyin! Makam, mevki, para, kadın vs. gibi menfaatlardan dolayı, Allah yolunda taviz verip, yalan söylemeyin, çünkü münafık olursunuz!» diyor. «Allah'ın kanunlarına isyan ederek, akabinde, «ben de müslümanım, ben de hacı çocuğuyum» diye müslümanları kandırmayın!» diyor.

4. «Sizin yanınızda zayıf olanlar, benim yanımda güçlüler, ta ki inşaallah onların bu illetini onlardan uzaklaştırayım. Yanınızda güçlü olanlar da, inşaallah onlar üzerindeki hakkı alıncaya kadar yanımda güçsüzdürler».

Bu cümleleriyle de Hz. Ebu Bekir (r.a.), İslâm'ın, zulüm mekanizmasını parçaladığını söylüyor ve devam ediyor: «Bize; Kur'an, yani Allah'ın kanunları geldikten sonra, hiç kimse, fakir, zayıf telakki edilerek ezilemeyecek! Beşeri nizamlara göre kurulmuş olan üstün sınıf, üstün ırk, üstün aile, üstün makam kavramları yok artık! Kuvvetli, zayıfı ezemeyecek; zengin, fakiri sömürmeyecek; kapitalizmin faizle dönen çarkları artık zavallı insanları kendine bağımlı kılamıyacak. İnsanın, insanı sömürme kanununa paydos! Ve ben, İslâm Devleti'nin başkanı, yani Halifesi olarak, daima zayıfın, ezilmişin, fakirin yanında olacağım, ta ki, onların başkaları üzerinde olan haklarını alıncaya kadar da, güçlünün ve

(1) Kur'an-ı Kerim, Maide sûresi, 2.

zenginini yakasını bırakmayacağım! Tâ ki Allah'ın buyruğu yerine gelsin!».

5. « Hangi İslâm toplumu Allah yolunda cihadı terkederse, Allah ona zillet ve aşağılık verir».

Hız. Ebu Bekir (r.a.) bu sözleriyle, müslümanın izzet ve şerefine, Allah yolunda vermiş olduğu cihada bağlı olduğunu söylüyor. İnsanın yaratılış sebebi, sadece Allah'a kulluk etmek olduğundan(1), onun şeref ve izzeti, bu kulluğun derecesine bağlıdır. Kulluk, Allah'ın Kur'an vasıtasıyla bildirdiği hayat nizamının kanunlarına harfiyyen uymak, onun doğrultusunda yaşamaya çalışmak ve bunu tüm insanlara tebliğ etmektir. Bunun aksi tehlike ve zillettir. Müslümanın, Allah'ın buyruklarına uymamakla, kendisini tehlikeye, yani cehenneme atmaması için bir tenbihtir bu.. Müslüman, Allah'ın dinine yardım etmekle, onu tebliğ etmekle tehlikeneden kurtulur. Hız. Ebu Bekir (r.a.), son zamanlarda çok yanlış olarak değerlendirilen şu âyeti hatırlatıyor âdetâ:

«Allah yolunda mallarınızı harcayın. Kendinizi (Allah yolunda cihad etmekten kaçarak) tehlikeye atmayın. (Böylece) iyilik edin. Allah muhakkak iyilik edenleri sever.»(2).

6. «Hangi müslüman toplum arasında fuhuş yayılırsa, Allah onlara vereceği belâ ve cezayı umûmîleştirir».

Fuhşun insan toplumu üzerindeki menfi etkisi çok büyük olduğundan, Allah'u Teâlâ fuhşu yasaklamış ve insanın selâmeti için aile düzenini emretmiştir. Önemine binaen de, fuhuş yapan evli erkek ve kadınlara en büyük ceza olan recm'in tatbikini فرمان buyurmuştur. Öyle ki, İslâm hukukuna göre üç fiilin cezası ölümdür:

- a. Müslüman iken, İslâm'ı terk eden,
- b. Meşru sebebe dayanmadan bir insan öldüren,
- c. Zina, yani fuhuş yapan evli erkek veya kadın.

Bunlardan sadece fuhuş yapana recm, yani taşlayarak öldürme cezası verilir.

İşte yukarıda arzettiğimiz cümlesinde Hız. Ebu Bekir (r.a.),

(1) Bk. Kur'an-ı Kerim, ez-Zariyât sûresi, 56.

(2) K. Kerim, Bakara sûresi, 195.

İslâm toplumunun bu büyük felaketten uzak durmasını, aksi takdirde Allah'ın vereceği cezanın herkese şamil olacağını belirtiyor.

On beş sene önceki Lübnan'ı düşünün.... Sadece Orta Doğu'nun değil, belki dünyanın fuhuş odaklarından birisi haline gelmişti. Allah öyle bir bela verdi ki, fuhuş yapanı da, yapmayı da, müslümanı da, gayr-i müslim'i de bugünkü cehennem savaşından kurtulamadı. Bu savaştan önce görmek nasibolmuştu Beyrut'u...

İçinde müslümanların yaşadığı bir Devlet düşünün ki, sinemaları, televizyonları, kitapları, gazeteleri, dergileri, otelleri, motelleri, sokakları, caddeleri, denizleri, devletçe işletilen umumhaneleri -turizm adına da olsa- fuhuş sergiliyor; kısacası bütün müesseseler Allah'a isyan etmeye davet ediyor... Allah affeder mi?.. Nitekim affetmedi; ve o güzel Beyrut, kuşların bile üzerinde uçmak istemedikleri bir harabeye döndü.

İnsanın bakmaya bile haya ettiği sinema afişlerini asarken, plajları üryan insanlara açarken, televizyon programlarına sex filimlerini koyarken, reklamlarda bile -hiç ilgisi yokken, meselâ demir reklâmı için çıplak kadınlar göstererek- fuhuş teşvik ederken, biraz Allah'ı ve onun gazabını düşünelim! Unutmayalım ki Lut Peygamber'in kavmi fuhuş yüzünden helâk oldu.

Artık Batu, müslümanlarla savaşmamaya karar vermiştir. Çünkü savaşının gayesi, İslâm'ı kaldırmaktı...Şimdilerde diyor ki, «(A) İslâm ülkesine savaş açacağıma, bir Ceyar filmini, bir kaç tane de sex video banını gönderirim, olur. Üstelik herkes Ceyar ahlâkıyla(!) ahlâklanır! O zaman da onları daha güzel sömürür, daha güzel yönlendirir, daha güzel misyonerler göndererek faaliyetlerimi sürdürürüm....». Allah şöyle buyuruyor:

«İman edenler içinde fuhuşun yaygınlaşmasından hoşlanırlar, dünyada da, ahirette de acıklı bir azab vardır. Allah bilir, siz ise bilmiyorsunuz.»(1)

7. «Allah'a ve Rasûlü'ne itaat ettiğim müddetçe, bana itaat

(1) Kur'an-ı Kerim, Nûr sûresi, 19.

edin! Şayet ben, Allah'a ve Rasûlî'ne isyan edersem, artık bana itaat yoktur».

Hiz. Ebu Bekir (r.a.), hutbesinin son cümlesini teşkil eden bu sözleriyle de, Devlet Başkanı olarak, kendisine gerekli olan itaatın sınırlarını çiziyor ve diyor ki: «Ben müslümanların Devlet Başkanı olarak, Allah'ın kanunlarını uygulamakta ve bu uygulamayı yaparken de, Hiz. Peygamber (s.a.s.)'i -asla başkasını değil- kendime örnek almakla mükellefim. Ben bu mükellefiyetime uyduğum müddetçe, sizler de bana itaat etmekle mükellefsiniz, mecbursunuz. Şayet Allah'ın, Kur'an'la çizdiği bu yolu terk edersem, yani O'nun kanunlarını değil, kendi -keyfi- kanunlarını tatbik etmeye kalkışırsam, bana itaat yoktur. İslâm'ın, «Ulu'l-emr'e İtaat» kanunu budur».

Hiz. Ebu Bekir (r.a.), bu son sözleriyle de Allah'ın şu buyruklarını hatırlatıyor:

«Ey iman edenler, eğer Allah'ın kanunlarını inkâr edenlere itaat ederseniz, sizi ökçelerinizin üstünde(gerisin geri küfre) çevirirler de (dünyada da, ahirette de) büyük zarara uğrayanların haline dönersiniz.»(1).

(1) Kur'an-ı Kerim, Al-i İmran sûresi, 149.

Yukarıdaki bölümlerde belirtildiği gibi, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in hastalığı artınca, Üsame'nin ordusunun gönderilmesini emretti. İslâm ordusu El-Curf denen yere varınca Rasûlullah (s.a.s.) vefat etti.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in vefatı üzerine, daha önce İslâm'ı kabul etmiş olan bir çok Arap kabilesinde irtidat, yani dinden çıkma hareketleri başladı. Bu irtidat hareketleri beraberinde nifak ve fitneyi de körüklediğinden, bunlara karşı İslâm devletinin çok güçlü olması gerekiyordu. Üsame ordusunun gönderilmesi, bu bakımdan önemliydi.

Medine dışında kamp kurmuş olan Üsame, Hz. Ebu Bekir(r.a)'a gelip ne yapması gerektiğini sorunca, o; «bir kartalın ben-i kapıp götürmesi, Rasûlullah(s.a.s.)'ın emrettiğinden evvel bir iş yapmamdan daha hayırlıdır!» (1) dedi.

Üsame'yi ordusunun başına geri gönderen Hz. Ebu Bekir, daha sonra müslümanlara hitap edip, Üsame ordusunda olup da Medine'ye gelen varsa tekrar silah altına dönmelerini emretti. İslâm ordusu tekrar El-Curf denen yerde toplanınca, Üsame, ordu içinde bulunan Hz. Ömer'i Hz. Ebu Bekir'e göndererek, orduyu Medine'ye geri getirmek istediğini, zira ordu içinde kendisini komutan olarak tanımak istemeyenlerin bulunduğunu haber verdi. Bu sırada Ensar'dan bazıları da Hz. Ömer'e şöyle dediler: «Ya

(1) Suyutî, Tarih - s. 74.

Ömer, Rasûlullah'ın Halifesine söyle, başımıza, Üsâme'den daha yaşlı olan birisini tayin etsin». Hz. Ömer, Üsâme'nin bu emrini Hz. Ebu Bekir'e getirince o şöyle dedi: «Kurtlar, köpekler beni parça parça etseler dahi, ben Rasûlullah'ın emrinden dışarı çıkmam. Bu davada yalnız başıma kalsam bile Rasûlullah'ın emrini yerine getireceğim!». Hz. Ömer şöyle dedi: «Ensar, Üsâme'den daha yaşlı birini komutan tayin etmeni istiyor». O sırada oturmaktaki Hz. Ebu Bekir Hz. Ömer'in üstüne atılarak, sakalından tuttu ve şöyle dedi: «Annen sensiz kalaydı. Üsâme'yi Hz. Peygamber tayin etti, sen kalkmış benden onu azletmemi istiyorsun.»

Bunu müteakip, Hz. Ebu Bekir yürüyerek ordugâha kadar gitti. Bu sırada onu karşılayan Üsâme deveye binmiş vaziyetteydi o da yaya olarak askere yaklaşıyorlardı. Üsâme şöyle dedi: «Ey Rasûlullah'ın Halifesi, ya ben ineyim sen bin veya ben de yürürüm.» Hz. Ebu Bekir şöyle dedi: «Vallahi sen inmeyeceksin, ben de binmeyeceğim. Ayaklarımı, Allah yoluna gitmekten , bir an için dahi geri bırakmam. Çünkü cihada giden gazinin attığı her adımda, kendisine yedi yüz iyilik yazılır, yedi yüz kadar derecesi yükseltilir ve yedi yüz günahı silinir.»

Hz. Ebu Bekir bunları söyledikten sonra, nasıl hareket etmesi gerektiğini Üsâme'ye bir daha hatırlattı ve Rasûlullah'ın emrini yerine getirmesini emretti.

Üsâme komutasındaki İslâm ordusu hareket ederek, 40 gün, bazı rivayetlere göre de 70 gün cihadda kaldı. Bu ordunun gidişi İslâm nokta-i nazarı'ndan çok yerinde bir hareket oldu. Nitekim, irtidat eden, arap kabileleri, İslâm Devleti'nin hâlâ böyle ordular gönderecek kadar kuvvetli olduğunu gördüler. Zira onlar, Hz. Peygamber'in vefatından sonra İslâm'ın yıkıldığını zannediyorlardı(1).

Üsâme ordusunun Bizans'a karşı hemen gönderilmesinin stratejik önemi çok büyüktü. Çünkü bu ordunun sefere gidişiyle, İslâm düşmanları; özellikle İran ve Bizans, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in vefatıyla, İslâm Devleti'nin yıkılmadığını görecekler, aynı zamanda müslümanların bu üzüntülerini fırsat bilip, İslâm Devleti'ne saldıramıyacaklardı. Nitekim öyle oldu.

(1) İbnü'l-Esir, el-Kâmil fî't-tarih, II, 334-36.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

İSLAM'DAN ÇIKANLARA VE ZEKAT VERMEYENLERE CİHAD İLAN EDİLDİ

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in vefatından sonra, İslâm Devleti'nin idaresini Hz. Ebu Bekir(r.a) yüklenince, İslâm'ı gerçeği gibi anıyamamış olan insanlar bazı hareketlere tevessül ettiler.

Hz. Peygamber(s.a.s)'in vefatıyla beraber, İslâm'ın gerçeklerini anıyamamış olan bir takım müslümanlar, irtidat ettiler; yani İslâm esaslarına inanmadıklarını ilan ettiler. İslâm'da mürtedin, yani dinden çıkanın cezası ölüm olduğundan, Halife Hz. Ebu Bekir(r.a), bu insanların üzerine ordular göndererek, onlara gereken cezayı verdi.

Bu arada bir takım müslümanlar da şöyle dediler:

«Biz İslâm'ın dört şartını kabul ediyoruz: Kelime-i Şehâdeti söyleriz, namaz kılarız, oruç tutarız, hacc'a gideriz; fakat zekât vermeyiz.»

İslâm'ın dört şartını yerine getirip, sadece bir tek şartını ifa etmiyeceklerini söyleyen bu müslümanlar üzerine de, Hz. Ebu Bekir(r.a.) cihad ilan etti. Bu, son derece mühim bir karardı: Müslümanlara cihad ilan etmek!..

Hz. Ömer (r.a.); o sertliğiyle, şiddetiyle ün salmış olan insan, gelmiş Hz. Ebu Bekir (r.a.)'a yalvarıyor ve ona şöyle diyor-du:

«Sen, Rasûlullah (s.a.s.)'in, «ben insanlar 'la ilahe illallah Muhammedün Rasûlullah' deyinceye kadar onlarla savaşmakla emrolundum. Kim bunu derse malı ve canı emniyette olur, hak-hukuku ve hesabı Allah'a kalır» dediğini duyduğün halde, nasıl

müslümanlara, «zekât vermiyorlar» diye savaş açarsın?» (1). Hz. Ebu Bekir (r.a.) şöyle cevap verdi:

«Vallahi onlar, zekât olarak Rasûlullah (s.a.s.)'e verdikleri bir deve yularını dahi İslâm Devleti'ne vermekten geri dursalar, onlarla savaşacağım! Vallahi, namaz'la zekât'ın arasını açanlarla savaşacağım; çünkü zekât malın hakkıdır.»

Hız. Ebu Bekir (r.a.) daha sonra şöyle devam etti:

«Ey Ömer, ben senin yardımını beklerken, sen beni terk ediyorsun, cahiliyette cebbar, İslâmiyet'te aciz.. Ne oldu ki onlara yardımcı olmamı istiyorsun? Eşsiz şiirlerine mi, ifıracı sihirlerine mi? Heyhat heyhat! Peygamber (s.a.s.) gitti, onunla beraber vahiyde kesildi. Vallahi elim kılıç tuttukça, onlarla mücadele edeceğim, velevki bana iplerle mani olmaya çalışsınlar!...»

Daha sonra Hız. Ömer (r.a.) şöyle demiştir:

«Vallahi, Allah'ın, Ebu Bekir'in göğsünü ferahlattığını gördüm ve anladım ki, o haklıdır»(2).

Hız. Ebu Bekir (r.a.), bu kararı aldıktan sonra, Halid b. Velid'i, İslâm'ın beş şartından herhangi birisini terkedendenlerle savaşmaya gönderdi(3). Yani Hız. Ebu Bekir (r.a.), İslâm'ın beş şartından bir tanesini dahi terk edeni müslüman saymıyor ve onlara cihad ilan ediyor. 'İslâm bir bütündür' diyor; bir kısmı terkedilince, o İslâm'dan başka bir şey olur diye kabul ediyor ve İslâm'ı bu şekilde anlayanlara savaş açıyor.

Nitekim Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

"Kim dinindeki ahkâmı değiştirirse, onu öldürün!"(4).

Halid b. Velid, Esed oğulları ve Gatafan'dan bu gibi insanlarla savaşıp büyük bir kısmını öldürdü; geriye kalanlar da, ya esir oldular veya İslâm'ın beş şartına harfiyyen uyacaklarını söyleyerek müslüman oldular. Ve anladılar ki, bu işin şakası yok! Halife, İslâm'ın bir tek şartını terkedeni öldürüyor!...

(1) Buhari, Kitap, 97; bâb, 28; Suyutî, Tarîhu'l-Hulefâ, Mısır, 1964, s. 74-75.

(2) Ay. es. s. 75.

(3) Ay. yer.

(4) Buhari, Kitap, 97; bâb, 28; Arşivi - <https://rantey.org>

Kavminin reisi olan Müseyleme, bir heyetle Hz. Peygamber'e gelip, müslüman olduğunu açıklamış ve ölümünden sonra kendisinin yerine tayin edilmesini istemişti. O sırada, elinde bir hurma çöpü olan Hz. Peygamber: «Sen, elimdeki şu çöpü dahi istesen, sana vermem» dedi. Bunun üzerine Yemame'ye geri dönen Müseyleme, irtidat edip, peygamberlik iddiasında bulundu. Hz. Muhammed (s.a.s.)'le peygamberliği paylaştığını halkına inandıran Müseyleme, Hz. Peygamber'e şöyle bir mektup yazdı.

«Rasûlullah Müseyleme'den, Rasûlullah Muhammed'e! Ben peygamberlikle sana ortak oldum. Yerin yarısı bizim, diğer yarısı Kureyş'indir. Fakat Kureyş, geçimsiz bir kavimdir.»

Bu mektubu getiren Müseyleme'nin elçisine Hz. Peygamber şunu sordu: « Benim Peygamber olduğuma şehâdet eder misiniz?». Onlar, «evet» dediler. Hz. Peygamber, onlara: «Müseyleme'nin de peygamber olduğuna inanıyor musunuz?», onlar, «evet, seninle peygamberliğe ortak olmuştur.»

Bunun üzerine Hz. Peygamber: «Vallahi, siz elçi olmasaydınız, boynunuzu vururdum» dedi ve Müseyleme'ye şu cevabî mektubu yazdı:

«Bismillahirrahmanirrahim. Rasûlullah Muhammed'den, yalancı Müseyleme'ye! Selam hidayete tabi olanadır. Yer Allah'ındır. Onu kullarından dilediğine verir. Başarı muttakilerindir.»

Bu mektubu alan Müseyleme, Hz. Peygamber'in mektubunu saklayarak, onun ağzından yeni bir mektup yazdı. Müseyleme bu mektupta, Hz. Peygamber'in Müseyleme'yle böyle bir ortaklığı kabul ettiğini halkına göstererek, onları inandırdı. Bu hadise, hicri 10. senenin sonlarında olmuştur. Cahiz'in rivayetine göre, Müseyleme, peygamberlik iddiasında bulunmadan önce, sihirbazlık öğrenmek için seyahatler yapmış, astronomi ve astroloji sahalarında bilgi sahibi olmuştur. Bu şekilde peygamberlik iddia eden Müseyleme, halkından namaz farzını kaldırarak, şarap ve zinayı helâl yaptı.

Hiz. Ebu Bekir (r.a.) Üsâme'nin ordusunu Bizans üzerine gönderip, zekât vermeyenlere ve irtidat edenlere de cihad ilan etmekten sonra Halid b. Velid'i, Hiz. Peygamber (s.a.s.) zamanında peygamberlik iddiasında bulunan Müseyleme'tu'l-Kezzab üzerine gönderdi.

Halid'in ordusu gelince, büyük bir savaş oldu; ve Müseyleme Vahşi tarafından öldürüldü. Bir rivayete göre de, Müseyleme'yi Abdullah b. Zeyd yalnız başına veya Vahşi'yle beraber öldürmüştür. Yemame savaşına, Ümmü Ammare'de, yani Abdullah b. Zeyd'in annesi de katılmıştır. Daha evvel Ümmü Ammare'nin başka bir oğlu olan Habib b. Zeyd, Umman'dan dönerken Müseyleme'nin ordusu tarafından yakalanarak şehid edilmişti. Rivayete göre, Müseyleme, Habib'i yanına getirerek ona: «Benim peygamber olduğuma şehâdet eder misin?» dedi. Habib: «Duymuyorum» deyince Müseyleme: «Muhammed'in peygamber olduğuna şehâdet eder misin?» diye sordu. Habib, «evet» dedi. Bu sorular birbirini takib etti ve Habib b. Zeyd, Hiz. Muhammed (s.a.s.)'in Peygamberliğine her şehâdet edişinde bir uzvu kesildi ve şehid oluncaya kadar da taviz vermedi. Bunun üzerine öfkesi dinmeyen Müseyleme, onu ateşte yaktı.

Ümmü Ammare, oğlu Abdullah'la, Yemame'ye gitti ve oğlu Abdullah'ın Müseyleme'yi öldürdüğünü gözleriyle gördü. Ümmü Ammare'nin de bu savaşta eli kesilmiş ve Medine'ye dönünce Halid b. Velid'in getirdiği bir tabib vasıtasıyla tedavi edilmiştir.

Halid b. Velid de, bir çok yerinden yaralanmıştır. Halid, bu savaşın son dakikalarındaki durumunu şöyle anlatıyor: «Savaşın sonlarına doğru, düşmandan bir süvari bana saldırdı. Ben de süvari idim. Bu şekilde biraz döğüşükten sonra ikimiz de yere düştük ve boğaz boğaza mücadeleğe başladık. Ben elimdeki bir hançerle, o elindeki bir baltayla dövüşüyordu. Beni yedi yerimden yaraladı. Ben de ona bir darbe vurdum, ki ellerime yığıldı. İkimiz de kanlar içindeydik. Fakat onun eceli benden önce geldi.» (1).

Üsâme b. Zeyd, Şam seferinden döndükten sonra, Hiz. Ebu

(1) Diyarbekri, Tarihü'l-Hamûs, II, 216.

Bekir onu, Halid b. Velid'e yardım için Yemame'ye gönderdi. Üsâme, Halid'in ordusuna yetişince, Halid, süvari komutanı el-Bera'yı piyadelerin başına, Üsâme'yi de onun yerine tayin etti. Fakat müslümanlar, el-Bera'nın attan inişine razı olmayıp, Halid'e itiraz ettiler. Halid, bu itirazı kabul ederek el-Bera'ya ata binmesini tekrar emretti. O da önce itiraz ettiyse de sonunda itaat edip atına bindi ve savaşa devam etti.

Yemame'de İslâm ordusu galip gelmesine rağmen, çoğu sahâbi olan bir çok müslüman şehid oldu. Allah'ın kanunu, yani Sünnetullah buydu...Birileri şehid olacak ki, geriye kalanlar Allah'ın devletini kursunlar, onun kanunlarını uygulasınlar!

Bu savaşlara kaulan Hz. Peygamber (s.a.s.)'in damadı, Zeyneb'in kocası Ebu'l-As b. Rebi de şehid oldu.

Bir çok şehid verilmesi pahasına, zekât vermeyenler, irtidat edenler ve yalancı peygamberler meselesi halledildikten sonra, Hz. Ebu Bekir (r.a.) Halid b. Velid'i Basra taraflarında cihada gönderdi.

Halid b. Velid, Irak ve Medain'in bir çok yerlerini fethetti.

Cihad, kuzeyde iki kolda yürüyordu:

Bizans cephesi, İran cephesi...

Halid b. Velid, bu cihad meydanlarında öyle kahramanlıklar gösterdi ki, sadece müslümanların değil, gayr-i müslimlerin gözünde de efsaneleşmeye başladı. Adı «Allah'ın Kılıcı» olan Halid'e, yeni bir isim bulunmuştu:«Hiç, kimsenin yenemediği adam...»...

Halid b. Velid ve Bizans Komutanı Cerce

Halid b. Velid, mürtedler ve zekât vermeyenlerle savaşıp, geri döndükten sonra, Halife Hz. Ebu Bekir (r.a.), onu ordusuyla beraber kuzey cephesinde bulunan Bizans üzerine gönderdi. Rivayetler bu hadiseyi şöyle anlatırlar:

Hz. Ebu Bekir (r.a.) irtidat edenlere savaş açıp, o meseleyi kapattıktan sonra, kuzeyde Bizans cephesini açmak istedi. Bu is-

teği içinde yer edip, iyice karar bulunca, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Abdurrahman b. Avf, Talha, Zübeyr, Sa'd b. Ebi Vakkas, Ebu Ubeyde İbnu'l-Cerrah ve Muhacirün'la Ensar'ın diğer ileri gelenlerini toplayarak onlarla istişare etti. İstisnasız hepsi, bu düşüncenin yerinde olduğunu ve her konuda olduğu gibi, bu konuda da kendisini destekleyeceklerini söylediler.

Bunun üzerine, Hz. Ömer'in teklifi ile, Hz. Ebu Bekir, Ebu Ubeyde İbnu'l-Cerrah, Yezid b. Ebu Süfyan ve Şurahbil b. Hase-ne'yi Suriye bölgesinde cihad yapmaları için komutan olarak tayin etti. Ayrıca onlara şu emri verdi: Düşmanla müstereken çarpışacak olursanız, komutan Ebu Ubeyde b. Cerrah olacak; Ebu Ubeyde yokken, siz ikiniz olursanız, Yezid b. Ebu Süfyan komutan olsun!»(1).

Ebu Ubeyde Suriye bölgesine gittikten sonra, Bizans Kralı 'Herakliyus'un Antakya'da çok asker topladığını öğrenince durumu Hz. Ebu Bekir'e yazdı.

Hz. Ebu Bekir (r.a.) gerek Ebu Ubeyde'ye ve gerekse Yezid b. Ebu Süfyan'a yazmış olduğu mektuplarda, Bizans askerlerinin çokluğuna aldanmamalarını bir müslüman askerinin, bin Bizans askerine bedel olduğunu bildirdi.

Böylece kuzeyde, Bizans cephesinde cihad başlamış oldu.

Daha sonra Ebu Ubeyde'nin, bütün Rumların, yani Bizanslıların bir araya toplandığını Hz. Ebu Bekir'e bildirmesi üzerine Hz. Ebu Bekir şöyle dedi;

«Vallahi, Halid b. Velid'i bu Rumlara göndererek, onları perişan edecek, Şeytan'ın vesveselerine boğduracağım.» (2). O sırada Halid, Irak cephesinde savaşıyordu.

Daha sonra Hz. Ebu Bekir (r.a.), Halid b. Velid'e şu mektubu gönderdi:

«Mektubum sana ulaşınca, Irak bölgesini olduğu gibi bırak ve Yemame'den, Hicaz'dan sana iltihak eden kuvvetlerle, gizlice Şam'a git! Ebu Ubeyde ve diğer müslümanlarla buluşunca da, ko-

(1) Tarihü'l-Hamis, Beyrut, tarihsiz II, 222.

(2) Hamis, II, 229.

mutan sensin!» (1).

Halid b. Velid, Halife'nin mektubunu alır almaz, Şam'a hareket etti ve Ebu Ubeyde ile buluşunca da, ordu komutanlığını ondan devraldı.

Artık Bizans cephesinde komutan, Halid'ti ve cihadı o yürütecekti.

Hız. Peygamber (s.a.s.), İslâm'ın payidar olması ve insanlığın kurtulması için, milâdî 7. yüzyılın iki emperyalist süper gücü olan Bizans ve İran İmparatorluklarının çökmesi gerektiğine işaret etmiş ve daha hayatta iken, buralara savaş açmıştır. Bizans ve İran: Bu günün Rusya ve Amerika'sı, Avrupa'sı ve Çin'i...

Bizans köyleri, kasabaları, şehirleri, teker teker İslâm devletinin egemenliğine giriyor; Halid b. Velid'in elinde teslim oluyorlardı.... Rasûlullah (s.a.s.)'in duası gerçekleşmiş, Halid Allah'ın Kılıcı (Scyfullah) olmuştu... Koca Bizans kaleleri, adeta onun kılıcıyla yerle bir oluyordu. Bunlar hikaye de değildi... Nitekim iki süper devletten Bizans, her gün biraz daha küçülüyor, topraklarını, vatandaşlarını İslâm adâletine, yani Allah'ın kanunlarına terke diyordu.

Bu şekilde, -tek gayeleri Allah'ın kanunlarını her tarafa hakim kılmaya matuf olan- (2) İslâm ordusu, bugünkü Ürdün sınırları içerisinde bulunan ve o zamanlar Bizans'ın elinde bulunan Yermuk'a varmıştı.

İslâm ordusunda, 100'ü Bedir savaşına iştirak etmiş olan (Bedrî) olmak üzere, bin kadar sahabe vardı(3).

İslâm ordusuyla kâfir ordusu karşı karşıya gelmişlerdi. Her iki tarafın ordu komutanları, ordularını savaş düzenine sokuyor, son taktiklerini veriyorlardı.

Her iki ordu bu şekilde karşı karşıya gelince, Bizans ordu komutanı Cerce, ordusunun saflarından ayrılarak, her iki ordu arasında durdu ve İslâm ordu komutanı Halid'i istedi. Halid, yerine

(1) Hamis, II, 229.

(2) Bk. Kur'an-ı Kerim, Bakara sûresi, 193.

(3) Taberi, Tarihü'l-Umeni ve'l-mulûk. Beyrut, 1962, III, 397.

Ebu Ubeyde İbnu'l-Cerrah'ı bırakarak, atını Cerce'ye doğru sürdü. Her iki komutan birbirlerine o kadar yaklaştılar ki, atlarının boynuları birbirine değiyordu (1).

İki davanun, ideolojinin, dünya görüşünün temsilcileri karşı karşıya gelmişlerdi: Bir yanda İslâm, öbür yanda Şirk ve Küfr!...

Her iki komutan birbirlerine aman verip konuşmaya başladılar. Cerce şöyle dedi:

- Ya Halid, bana doğruyu söyle ve yalan söyleme! Çünkü hür olan yalan söylemez. Bana oyun oynamaya da kalkma, çünkü asil olanlar, Allah rızası için konuşmak isteyene oyun yapmazlar. Allah'ın, sizin Peygamber'e gökten bir kılıç indirdiği ve Peygamber'in de onu sana verdiği ve o kılıcı üzerlerine çekip savaştığın her kavmi mağlub ettiğin doğru mu? Halid:

-Hayır! dedi. Cerce tekrar sordu:

-O halde, niçin Seyfullah (Allah'ın kılıcı) diye adlandırıldın? Halid şu cevabı verdi:

-Allah'u Teâlâ bize Peygamberini gönderdi. O bizi İslâm'a davet etti. Biz ise, ondan nefret edip, ondan uzaklaştık. Sonra bir kısmımız ona inanıp, tabi oldu, bir kısmımız da onu yalanlayıp uzaklaştı. Ben, onu yalanlayıp, ondan uzaklaşan ve onunla savaşanlar arasındaydım. Daha sonra Allah kalplerimize hidayet verdi ve ona inandık. O zaman bana, «Sen, Allah'a başka güçleri ortak koşanlar -yani O'na inandıklarını söyledikleri halde O'nun kanunlarına değil, kendi yaptıkları kanunlara tabi olanlar- üzerine çekilmiş olan Allah kılıçlarından bir kılıcsın» dedi ve muvaffak olmam için dua etti. Böylece bana «Seyfullah» denildi. Ve ben, Allah'ın yanında başka güçler tanıyan, onlara tabi olanlara karşı en şiddetli savaşan müslümanlardan biriyim. Cerce:

-Doğru söylüyorsun, dedi ve devam etti:

-Ya Halid, beni neye davet ediyorsun? Halid şöyle dedi:

-Allah dışında, itaat edilecek hiç bir ilah, yani güç, yani put, yani makam, yani kişi tanımadığına; Muhammed'in, O'nun hem

kulu, hem de Peygamberi olduğuna inanmak ve bunu herkese karıştı açıkça ilan edip şehâdet etmek; Peygamber vasıtasıyla Allah'tan gelen kanunlara ikrar edip uymak! Cerce şöyle sordu:

-Peki bu dediklerini kabul etmeyenlere ne yaparsınız? Halid şu cevabı verdi:

-Teslim olurlarsa, onlardan cizye alır, inançlarına karışmayız ve İslâm Devletin'e tabi olurlar. Cerce devam etti:

-Cizye vermezlerse? Halid şöyle dedi:

-Onlara savaş açacağımızı söyler ve onlarla savaşırız! Cerce tekrar sordu:

-Bugün dininizi kabul edip, size katılanların Allah katında mevkisi ne olur? Halid şu cevabı verdi:

-Allah'ın bize farz kıldığı gibi, mevkisi bizimkiyle aynı olur. Güçlü olanımız, zayıf olanımız; önce müslüman olanımız, sonra müslüman olanımız, hepimizin mevkisi birdir. Cerce yine sordu:

-Ya Halid, bugün sizin dininize girenin sevabı ile sizinki aynıdır, demek mi istiyorsun? Halid:

-Evet, hatta bizden de üstündür! Cerce:

-Nasıl sizinle bir olur ki, siz ondan önce müslüman oldunuz?

Halid:

- Biz bu dine girip, Peygamberimiz(s.a.s)'e biat ettiğimizde, o aramızda yaşıyordu. Ona Allah'tan haberler geliyor, o da bize tebliğ ediyordu. Bize öyle deliller gösteriyordu ki, bizim gördüklerimizi görenlerin, duyduklarımızı duyanların müslüman olup, biat etmeleri tabii bir şeydi. Size gelince; siz bizim gördüklerimizi görmediniz, duyduklarımızı duymadınız ve onda müşahade ettiğimiz harikalara şahit olmadınız. Onun için, aranızdan, kim sami mi bir niyet ve ihlasla dinimize girse, o bizden üstün olur! Cerce şöyle dedi:

-Billahi bana doğru söyledin, yalan söylemedin ve beni kendi fikrine çekmek için bir söz söylemedin. Halid:

-Billahi şana doğru söyledim. Benim, ne senden ve ne de sizden olan hiç bir kimseden korkum yok! Sana söylediklerimin doğru olduğuna da Allah kefildir.

Bunun üzerine Cerce, «doğru söyledin» dedikten sonra, kalcanını ters çevirdi ve Halid'e yaklaşıarak, «bana İslâm'ı öğret» dedi.

Halid, Cerce'yi karargâhına götürerek, üzerine bir tulum su döküp gusletirdi. Daha sonra da iki rekat namaz kıldı.

Cerce'nin müslümanlar tarafına geçmesini hücum sanan Bizans askerleri saldırıya geçti ve savaş başladı.

Cerce müslüman olmuş. Halid'in yanında, biraz önce komutanı olduğu Bizans ordusuna karşı savaşıyordu. Savaş akşama kadar sürdü ve İslâm ordusunun zaferiyle son buldu(1).

Savaş meydanında binlerce ölü ve şehit... Müslüman şehitleri ve kâfir ölüleri... Bir değillerdi tabi! Şehitler Allah için, yani İslâm için; ölüler ise Allah düşmanı, yani İslâm nizamına düşmanlar için savaşmıştı. Aynı kefeye konamazdı bunlar! Kâfir ölüsüne nasıl şehit, müslümanla savaşan kâfire nasıl gazi denir? Müslüman şehitle, kâfir ölü, müslüman gazi ile, savaştan sağ kurtulan kâfir askeri aynı ise, niçin savaşıyorlar bunlar?..Dertleri ne bunların!?..

Elbette ki biri müslüman, diğeri kâfir; biri şehit, diğeri ölü; biri gazi, diğeri kâfir firarisidir.

Allah'ın, birbirinin zıddı olarak gösterdiği şehitle kâfir ölüsünü, hangi insan, hangi hakla bir tutabilir?

Müslüman şehitleri arasında, bir tanesi vardı ki, farklıydı öbürlerinden.. Peygamber'i görmemiş, Kur'an'ı duymamıştı o... Zekât nedir bilmiyor, Hacc'dan habersizdi o... Ayet okumamış, oruç tutmamıştı o...

Bu farklı şehidin adı Cerce idi... Halid'e bakarak kıldığı iki rekat namazdan başka namaz kılmadı. Adını bile müslüman adına çevirmeye fırsatı olmadı.

Bir tek şey bildi Cerce: Kendini Allah davasına feda etmek..

Buram buram şehadet kokuyordu Cerce. Cennet görevlileri, onu Cennette ağırlamak için yarışıyorlardı adeta..

(1) Savaşın ayrıntıları için bk. Taberi, a.g.e. III, 398-401.

Allah'ın kılıcı Halid, müslüman oluşu henüz bir günü doldurmamış olan bu şehide gıpta ile bakıyor, Allah'ın hikmet ve kudreti karşısında sevinç ve şükür gözyaşları döküyordu.

Cerce, «kalu belâ» dan beri, Allah davası için şehid olmuş, en güzel insanlar arasına giriyordu...

Ne mutlu ona ve onun gibi olanlara....

Buhârî'de Zeyd b. Sabit'ten gelen bir rivayete göre, Hz. Ömer, Yemame savaşından sonra, Kur'an hafızlarının tükeneyeceği, Kur'an parçalarının kaybolacağı korkusuyla Hz. Ebu Bekir'e gelmiş ve Kur'an-ı Kerim'in cem'i hususundaki endişesini belirtmişti.

«Rasûlullah (s.a.s.)'ın yapmadığını, ben nasıl yaparım?» diyen Hz. Ebu Bekir, sonradan bunun bir zaruret olduğunu anlamış ve Zeyd b. Sabit'i çağırarak, ona bu vazifeyi vermiştir.

Zeyd b. Sabit de kendisine verilen bu ağır görevi kabul etmiş ve sahâbeden toplamış olduğu Kur'an parçalarını birleştirerek deri parçaları üzerine yazmıştır.

Bir tek olan bu Kur'an nüshası Hz. Ebu Bekir'in vefatından sonra Hz. Ömer'de; onun vefatından sonra da kızı Hafsa'nın yanında kalmış; bilahare Hz. Osman bu nüshayı da alarak Kur'an-ı Kerim nüshalarını çoğaltmıştır.

HZ. EBU BEKİR'İN HASTALIĞI VE VEFATI

Hiz. Ebu Bekir (r.a.), 2 sene 7 ay kadar İslâm Devleti'ni idare ettikten sonra, hastalandı ve bu hastalıktan, 63 yaşında iken vefat etti.

Onun hastalığına üzülen müslümanlar; «Ey Rasûlullah'ın halifesi, sana bir doktor çağıralım mı?» diye sorduklarında o; «doktor beni gördü» diye cevap verdi. «Peki ne dedi?» diye bir daha sorduklarında da onlara şöyle seslendi. «Dedi ki: Ben dilediğimi yaparım!» (1).

Allah, dilediği kullarına, dilediği şeyleri gösterir. Gösterilen bu şeylerden birisi de ölüm olabilir. Kimbilir, belki Allah, Hiz. Ebu Bekir'e de ölümü göstermişti ki, artık doktora ihtiyaç kalmamıştı.

Hiz. Ebu Bekir'in hastalığı ağırlaşınca, devlet sekreteri olan Hiz. Osman'ı çağırarak bir ahidnâme, ya da vasiyetnâme yazdırdı ve aynı günün akşamı vefat etti.

Hiz. Ebu Bekir (r.a.) ruhunu Rabbine teslim ederken, şu dualar duyuluyordu dudaklarından:

«Müslüman olarak canımı al ve beni salihlere kavuştur» (2).

Hiz. Ebu Bekir vefat ettikten sonra, vasiyeti üzerine cenazesini hanımı Esmâ binti Umeyyâ yıkadı(3).

Ölmeden önce, Hiz. Peygamber (s.a.s.)'in yanına defnedil-

(1) K. K. Hûd sûresi, 107.

(2) K. K. Yûsûf sûresi, 101.

(3) Suyûtî, Tarih, s. 85

meyi istediğinden, oraya gömüldü(1).

Rasûlullah (s.a.s.)'i hiçbir zaman davasında ve mücadele-sinde yalnız bırakmayan Hz. Ebu Bekir'i, onun yüce şahsiyetini, samimiyetini ve nihayet tevazuunu şu duaları ne güzel ifade ediyor. Birileri onu övünce şöyle yalvarıyordu Rabbine:

«Ya Rabbi Sen benim nefsimi benden daha iyi bilirsin; ben de nefsimi onların bildiğinden daha iyi bilirim. Allahım! Beni onların zannettiklerinden daha hayırlı yap. Onların benim hakkımda bilmedikleri konularda da beni affet ve onların söylediklerinden beni muaheze edip, mes'ul tutma!» (2).

Böylece Rasûlullah (s.a.s.)'in ilk halifesi de, görevini yerine getirdikten sonra Daru'l-Bekâ'ya intikal etti.

İslâm devletinin, Hz. Peygamber(s.a.s.)'den sonra ilk başkanı olan Halife Hz. Ebu Bekir, kadı olarak Hz. Ömer'i, katip olarak da, Hz. Ali, Zeyd b. Sabit ve Hz. Osman'ı çalıştırıyordu(3).

(1) el-Kâmil, II, 419.

(2) el-Kâmil, II, 419.

(3) el-Kâmil, II, 420.

Hiz. Ömer'in hilafete gelişı, Hiz. Ebu Bekir'inkinden farklı olmuştur. Nitekim Hiz. Ebu Bekir'in hilafete gelişinde, kısmi de olsa, bir seçim mevzubahistir.

Bilindiğı gibi, Hiz. Ebu Bekir'in seçimi sırasında, hilafete namzed bir kaç aday vardı; ve sonunda Hiz. Ebu Bekir seçilerek, bu seçim biatla teyid edilmiştir.

Hiz. Ömer için ise, durum daha başka olup; seçim değil tayin işlemi sözkonusudur.

Hiz. Ebu Bekir, hastalanınca, kendinden sonra, müslümanların hilâfet meselesi yüzünden ihtilafa düşmemeleri için, bazı tedbirler almak istedi. Bunun için müslümanları teker teker düşünüyör; bu işi kime tevdi edeceğini araştırıyordu. Hatta rivayetlere göre(1), bu gayeyle Abdurrahman b. Avf ve Hiz. Osman'ı çağırarak, onların Hiz. Ömer hakkındaki görüşlerini öğrenmek istemiş; onlar da müsbet olarak cevap vermişlerdi.

Bir rivayete göre de, Hiz. Ebu Bekir (r.a.) hastalanınca, Ensar ve Muhacirîn'in ileri gelenlerini toplayarak onlara şöyle dedi: «Gördüğünüz gibi çok hastayım. Benden sonra sizi idâre edecek birisi lazımdır ki zalimlerinizin zulmüne mani olsun; zayıf ve güçsüzlerin haklarını korusun. İsterseniz, idarecinizi kendiniz seçin, isterseniz de o seçim hakkını bana verin. Vallahi sizin için hayırlı

(1) Suyûtî, Tarihü'l-Hulefâ, el-Kâhire, 1964, s. 82.

olandan başkasını yapmam!» Bunun üzerine onlar da kendi halifelerini seçme hakkını ona verdiler(1).

Hız. Ebu Bekir, hilafet konusundaki bütün araştırmalarını tamamladıktan sonra, Devlet Sekreteri olarak çalıştırdığı Hız. Osman'ı çağırarak, ona şu emri yazdırdı:

«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Bu Ebu Kuhafe'nin oğlu Ebu Bekir'in dünyadan çıkarken ve ahirete girerken, yani kâfirin iman ettiği, facirin ikna olduğu, yalancının doğru söylediği şu dakikadaki ahdimdir. Size halife olarak.....» deyip, bayılıyor. Yani Hız. Ebu Bekir'in dikte ettirisi 'benden sonra' kelimesiyle bitiyor.

• Hız. Osman, çok kritik bir durumdadır; ve muhtemelen, Halifenin vefat ettiğini düşünerek, boş kalan yere 'Ömer İbnü'l-Hattab' yazıyor. Bu hareketiyle, Hız. Osman'ın büyüklük ve yüksek karakterini müşahade ediyoruz. Çünkü o, boş kalan yere kendi adını da yazabilirdi. O böyle yapmayıp, Hız. Ömer'i kendisine tercih ediyor.

Hız. Ebu Bekir ayılınca, dikte ettirmeğe devam etmek için; Hız. Osman'a yazdıklarını okumasını emretti. Hız. Osman da yazdıklarını okumaya başladı:

«..Bu, Ebu Kuhafe'nin oğlu Ebu Bekir'in dünyadan çıkarken ve ahirete girerken, yani kâfirin iman ettiği, facirin ikna olduğu, yalancının doğru söylediği şu dakikadaki ahdimdir. Size Halife olarak Ömer İbnü'l-Hattab'ı tayin ediyorum.

Hız. Ebu Bekir duyduklarına şaşırmıştı; çünkü o Hız. Ömer'in adını yazdırmadan bayılmıştı. Hız. Osman'ın bu hareketinden, fevkalade memnun oldu ve ona hayır duasında bulundu. Ona şöyle dedi: «Ya Osman, sen halifenin bütün şartlarına haizsin, kendi adını yazabilirdin; fakat Ömer'in adını yazdın, Allah senden razı olsun» (2).

Hız. Ebu Bekir bunları söyledikten sonra, ahidnâme'yi yazdırmaya devam eder:

(1) Diyarbekri, Tarihü'l-Hamis, s. 641.

(2) Muhammed Hamidullah, İslâm Müesseselerine Giriş, İstanbul, 1981, s. 100.

«.... Ömer İbnu'l-Hattab. Onu dinleyin ve ona itaat edin! Şayet adil davranırsa -ki ben böyle hareket edeceğine inanıyorum- ne âlâ, böyle davranmazsa, herkes yapığundan mes'uldür. Ben hayrı istedim ve gaybı bilmem. «O zulmedenler yakında nasıl bir inkılab ile yıkılacaklarını bileceklerdir» (1). Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.».

Hız. Ebu Bekir, vasiyetnâmesini bu şekilde yazdırdıktan sonra, hilafet mührüyle mühürlüp, kapatıyor.

Bunu mütcakip, Hız. Ebu Bekir, emniyet görevlisini çağırarak ona şu emri veriyor:

«Bu zarfı al, dışarı çık ve müslümanları toplayarak onlara şöyle söyle: «Bu kapalı zarfta, Ebu Bekir'in vasiyetnamesi ve onun yerine geçecek olan halifenin adı yazılıdır. Ebu Bekir, adı kâğıtta yazılı olan bu halifeye biat etmenizi istiyor.» Kağıdı getiren emniyet görevlisi dahi, elindeki kâğıtta kimin adının yazılı olduğunu bilmiyordu (2). Yani tayin edilen halifenin kim olduğunu, sadece Devlet sekreteri Hız. Osman biliyordu.

Emniyet görevlisi müslümanları toplayıp onlara Hız. Ebu Bekir'in emrini tebliğ edince; hepsi kabul edip, adını bilmedikleri halifeye biat ettiler. Çünkü onların Hız. Ebu Bekir'e sonsuz güvenleri vardı; ve onun müslümanlara en iyi halifeyi seçeceğini biliyorlardı.

Bu hadiseden sonra, sahabeden bir kaç kişi Hız. Ebu Bekir'in yanına girerek ona şöyle dediler:

«Muhtemelen sen Ömer'i Halife seçtin; sen onun sertliğini bizden fazla bildiğin halde, onu bize Halife tayin ederken, Allah'tan korkmadın mı? O hiç kimseyi dinlemez, bildiğini yapar. Allah'a nasıl hesap vereceksin?».

Bunun üzerine Hız. Ebu Bekir üzülerek, hatta kızarak(3), şöyle dedi:

«Allah'a diyeceğim ki, yeryüzündeki en iyi insanı seçtim. Ben Ömer'i sizden daha iyi tanıyorum. Ömer şüphesiz serttir, fa-

(1) K. K. Şu'arâ sûresi, 227.

(2) M. Hamidullah, a.g.e. s. 100.

(3) Ay. es. s. 101.

kat hilâfete gelip, mes'uliyeti eline alınca, başka türlü hareket edecektir. Ömer, benim düşündüğüm gibi hareket ederse ne âlâ -ve ben onun, düşündüğüm şekilde hareket edeceğine inanıyorum-yok, böyle hareket etmiyecek olursa, Allah onu cezalandıracaktır.» Bir müddet sonra da Hz. Ebu Bekir vefat etti (1).

Hz. Ebu Bekir'in, hastalanınca, ıpkı Rasûlullah (s.a.s.)'in yaptığı gibi, müslümanlara namaz kaldırması için Hz. Ömer'i tayin etmesi, mevzuu değerlendirmek bakımından çok önemli bir husustur (2).

Hz. Ebu Bekir'in vefatı üzerine, yeni Halife Hz. Ömer (r.a.)'a biat edildi. Kendisine biat edilmeyen halife, meşru halife, değildir. O halde, yeni seçilen veya tayin edilen halifeye müslümanların biat etmeleri, yani «Biz seni müslümanların Halifesi olarak tanıyoruz» demeleri lazımdır ki, yeni halife meşru olsun. Ve bu, bir bakıma müslümanlar tarafından verilen bir güvenoyudur.

Bir rivayete göre (3), Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer'i halife olarak tayin ettikten sonra onu yanına çağırır; ona bazı nasihatlerde bulunduktan sonra şöyle dua eder:

«Allahım, ben bu hareketimle, onlara hayırdan başka bir şey dilemedim. Onlara fitne geleceğinden korktum; ve Senin benden daha iyi bildiğini yaptım. Onlara bir ictihadda bulundum. Onları idare etmek üzere en iyilerini tayin ettim. O onların en kuvvetlisidir de. Onları irşadda en azimli olan odur. Senin emrin ne ise, o oldu. Onlar senin kullarıdır. Onlar Senin elindedir. Ya Rabbi onu (Ömer'i) Hulefay-ı Raşidin'den eyle ve ona tabi olanları ıslah et!»

Bir rivayete göre, Hz. Ömer, halife seçildiğini duyduktan sonra, Hz. Ebu Bekir'e giderek, bu işin üstesinden gelemeyeceğini arzemiş. Yatakta hasta yatan Ebu Bekir, oğlu Abdurrahman'a: «Beni kaldır ve kılıcımı ver!» deyince, Hz. Ömer, «Beni cezalandırıyor musun?» deyip kabul etti (4).

(1) M. Hamidullah, ay. es. s. 101.

(2) Bk. İbn Kesir, el-Bidâye, VII, 18.

(3) Sayutî, a.g.e. s. 82-83.

(4) Tarihü'l- Hamis, s. 641.

H.z. Ebu Bekir (r.a.)'ın bu duası tahlil edilecek olursa, görülecektir ki o, bu duasında, hareketinin meşruluğunu ve iyi niyetini işliyor. Halife'yi seçme tasarrufunu -sureta, müslümanlardan almış gibi görünüyorsa da, bunu, müslümanların hayrı ve çıkması muhtemel bir fitneyi önlemek için yapmıştır. Yoksa, onun bu hareketi, şahsi veya siyasi bir ihtiras değildir. Öyle olsaydı, oğullarından birini tayin ederdi. Öyle yapmadı. Aile taassubu gütmədi. Kendisine değil, hilâfete yakın olanını seçti.

Burada, üzerinde durulması gereken bir husus daha vardır:

Yukarıda geçtiği gibi, H.z. Ebu Bekir, H.z. Osman'a yazdırmış olduğu vasiyetnamesini şu ayetle bağlıyordu: «O zulmedenler, yakında nasıl bir inkılabla yıkılacaklarını bilecekler (göreceklər)dir.».

H.z. Ebu Bekir (r.a.), hilâfete en layık olanın H.z. Ömer olduğunu bildiği gibi, onun sert mizacını da biliyor. Müslümanların da, bu sert mizacından dolayı ondan korktuklarını da unutmuyor. Bunun içindir ki, halifenin eline geçecek olan bu ahidnamenin sonunu, zulmedenleri kınayan bu ayetle bağlayarak, adeta H.z. Ömer'i uyarıyor.

Nitekim, H.z. Ömer dahi bu mizacını bildiği için, hilâfet makamına gelip, biat aldıktan sonra şu duayı yapıyor:

«Ya Rabbi ben sert mizaçlıyım, beni yumuşat; zayıfım, beni güçlendir; cimriyim, beni cömert yap!» (1).

Allah, sevdiği bu kulunun duasını kabul etmiş ve H.z. Ömer, hilâfeti boyunca Allah davası için, hak önünde en yumuşak olduğu gibi, haksızlıklar karşısında da en güçlü olmuştur.

Allah yolundaki cömertliği de o kadar artmıştır ki, insanlara numune-i imtisal olmuştur.

H.z. Ömer'in hilâfetteki sîret ve hareketini anlayabilmemiz için, biraz gerilere gidip, onun, müslüman olmadan önceki ve müslüman olduktan sonraki şahsiyetini hatırlamamız lazım (2) dir ki onu hakkıyla değerlendirelim.

(1) Hamis, 641.

(2) Bu konudaki ayrıntılar için bk. Süreyya Sıma, İslâmî Tebliğin Mekke Dönemi ve İskence, s. 99-100.

Mekke Şehir Devleti'nde İslâm'ı tebliğ imkânı kalmayınca, Allah'ın ve Rasûlü'nün emriyle müslümanlar önce Habeşistan'a, sonra da Medine'ye hicret etmeye, İslâmî hayatlarını oralarda sürdürmeye başladılar.

Diğer müslümanlar, gizlice hicret ettikleri halde, Hz. Ömer (r.a.) açıkça hicret etti. Hicret edeceği gün Kâ'be'ye giderek tavaf edip iki rek'at namaz kıldıktan sonra, oradaki Mekkelilere dönerek şöyle dedi:

«Aranızdan kim annesini evlatsız, çocuğunu yetim ve karısını dul bırakmak istiyorsa, şu vadinin arkasında karşıma çıksın!» Bu sözlerden sonra Hz. Ömer, oradan ayrıldı; fakat hiç kimse cesaret edip, onu takip edemedi (1).

Hz. Ömer, Medine'deki cihad döneminde, Rasûlullah Efendimiz (s.a.s.)'in bütün gazvelerine iştirak etmiş, onu yalnız bırakmamıştır (2).

«Hz. Ömer (r.a.) hilâfete geldikten sonra, Hz. Ebu Bekir (r.a.)'in düşündüğü şekilde hareket etti. Yani o artık, eskisi gibi sert değildi. Hz. Ömer (r.a.), Devlet'in en fakir insanı idi. O, Devlet parasının kendisine değil, ümmete ait olduğunu biliyordu. Bunun için alelâde bir insanın yiyemeyeceği kadar az yiyor, giyemeyeceği kadar sade giyiyordu. Ve onun bu durumu, sadece müslümanları değil, müslüman olmayanları da şaşırtıyordu» (3).

(1) Suyutî, a.g.e. s. 116.

(2) Suyutî, a.g.e. s. 116.

(3) M. Hamidullah, a.g.e. s. 101-102.

Hz. Peygamber (s.a.s.) Ömer'e şöyle buyurdu:

«Ey Hattab'ın oğlu, nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, şeytan hangi yolda seninle karşılaşsa, yolunu değiştirip, seninkinden başka bir yola girer.» (1).

Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu:

«Şayet benden sonra bir peygamber olsaydı o Hattab'ın oğlu Ömer olurdu.»(2).

Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu:

«Ben, cin ve insan şeytanlarının Ömer'den kaçuklarını gördüm.» (3).

Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu:

«Muhakkak ki Allah, Ömer'in dili üzerine gerçeği koydu, onunla söylüyor.» (4).

Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu:

«Ömer, cennet ehlinin lambasıdır.» (5).

Hz. Peygamber (s.a.s.) eliyle Ömer'i gösterip, şöyle buyurdu:

«Bu adam aranızda yaşadığı müddetçe, siz ve fitne arasında, çok sağlam kilitlenmiş bir kapı olacaktır.» (6).

Cebrail Hz. Peygamber (s.a.s.)'e gelerek şöyle dedi:

(1) Suyutî, a.g.e. s. 117.

(2) Ay. yer.

(3) Suyutî, a.g.e. s. 117.

(4) Ay. es. s. 118.

(5) Ay. yer.

(6) Ay. yer.

«Ömer'e selam söyle ve ona de ki, onun gazabı izzet, rızası da hükümdür.» (1).

Hız. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu:

«Muhakkak ki şeytan Ömer'den korkuyor.» (2).

Hız. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu:

«Gökte Ömer'e saygı duymayan bir melek ve yerde ondan korkmayan bir şeytan yoktur.» (3).

Hız. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu:

«İslâm, Ömer'in ölümüne ağlayacaktır.» (4).

Hız. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu:

«Kim Ömer'e kızarsa, bana kızmış olur ve kim Ömer'i severse, beni sevmiş olur. Muhakkak ki Allah, Arefe gecesi bütün insanlarla umûmen ve Ömer'le hususen övünür. Allah'ı Teâlâ hiç bir peygamber göndermedi ki ümmeti arasında bir «muhaddes» olmasın. Ve benim ümmetim arasında onlardan birisi olursa, o Ömer'dir. Dediler ki: «Ya Rasûlallah «muhaddes» ne demektir?». Hız. Peygamber (s.a.s.), «Meleklerin onun diliyle konuştuğu kimse » dedi.» (5).

(1) Suyutî, a.g.e. s. 118.

(2) Ay. yer.

(3) Ay. es. s. 119.

(4) Ay. yer.

(5) Ay. yer.

Hiz. Ömer (r.a.)'in devlet başkanlığı ve bu devlet başkanlığı sırasında, gerek müslüman, gerekse gayr-i müslim olan reayasına uyguladığı adâlet, tarihin örnek sahifelerinden birini teşkil etmiştir.

Burada, onun mümtaz kişiliğinden, İslâm'ı uygulamasındaki tavizsiz siyasetinden ve de bütün hayatı boyunca Allah için göstermiş olduğu cesaret ve fedakârlıktan söz etmeyeceğiz. Bu hususlar başlı başına birer kitap olacak niteliktedirler.

Bütün inananların baş düşmanı olan Şeytan, sadece taviz vermeyen müslümana yaklaşmaz ve ondan çekinir. Şeytan'ın, bu tavizsiz müslümanlardan Hiz. Ömer'e karşı olan tutumunu, Rasûlullah (s.a.s.) şöyle anlatıyor:

«Gökte Ömer'e saygı duymayan bir melek ve yerde ondan korkmayan bir şeytan yoktur.» (1):

Hiz. Ömer (r.a.), İslâm'ın Devlet Başkanı olunca, devletin gerek iç, gerekse dış siyasetinde Hiz. Peygamber (s.a.s.)'in ve Hiz. Ebu Bekir (r.a.)'in izini takib etti. Askeri cihadı, yani İslâm'ın savışla olan tebliğini de, onların bıraktığı yerden devam ettirdi.

Bilindiği gibi, Hiz. Peygamber (s.a.s.), daha İslâmî tebliğin Mekke dönemindeyken, müslümanlara şu hedefi gösteriyordu:

«La ilahe illallah deyin, İran ve Bizans'ın sarayları sizin olacak!» (2). Yani, Allah dışındaki güçlere, iktidarlara karşı çıkarak

(1) Suyutî, Tarihü'l-Hulefâ, s. 119.

(2) Bk. İhsan Süreyya Sıma, İslâmî Tebliğin Mekke Dönemi ve İskence, s. 120.

İslâm'ı kabul edin, insanlığı sömürmekte olan İran ve Bizans devletleri yıkılacaktır!..

Hız. Peygamber (s.a.s.), İslâmî tebliğin Medine döneminde, bu iki süper devletten Bizans'ın sınırlarını zorlamış, Tebuk Sefriyle (1), İslâm Devleti'nin sınırlarını bugünkü Ürdün topraklarına kadar vurdurarak İslâm kanunlarının oralarda da hükümferma olmasını sağlamıştır.

Hız. Peygamber (s.a.s.)'in vefatından sonra, onun cihadını Hız. Ebu Bekir(r.a) sürdürdü ve Irak'ın güneyine kadar olan Bizans topraklarının tamamı fethedildi. Hız. Ebu Bekir (r.a.) vefat ettiğinde, Halid b. Velid komutasındaki orduları, Fihl ve Şam kalelerini zorluyor, insanları İslâm'a davet ediyorlardı.

Hız. Ömer (r.a.), İslâm Devlet Başkanı olur olmaz, bazı mülahazalarla İslâm orduları Başkomutanı olan Halid b. Velid'i değiştirecek, yerine Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı tayin etti(2).

Hız. Ömer'in, Halid b. Velid'i görevden alması, bazı dedi-kodulara sebep olduysa da, Devlet Başkanı Hız. Ömer, bu kararından vazgeçmedi ve bu kararında gayet haklıydı.

Hız. Ömer (r.a.), Halid b. Velid'in üstüste kazandığı zaferden dolayı, esas görevi devlete hizmet olan ordunun, şımararak sulta-laşmasını istemiyordu. Zira böyle bir durumda, İslâm'ın tatbikatı için varolan devletin, ordunun emrine girme ihtimali belirebilirdi ki bu, İslâm Devleti'nin bekası nokta-i nazarından fevkalâde tehlikeli bir husustur. Başka bir deyişle Hız. Ömer (r.a.), İslâm kanunlarını harfiyyen ve de tavizsiz uygulanması için mevcut olan devlet otoritesinin kaybolarak, yerine Ordu Başkomutanının, hatta Devlet Başkanının şahsi despotizminin yeralmasını istemiyordu. Yoksa, onun Halid b. Velid'i görevden alması şahsi bir meseleden, ya da Halid'in herhangi bir yolsuzluğundan kaynaklanmıyordu. Nitekim, komutanlıktan azlinin sebebini öğrenmek için başkent Medine'ye giden Halid'e, Hız. Ömer (r.a.), «Ya Halid, sen benim yanımda çok değerlisin ve seni çok severim» dedikten sonra, Dev-

(1) Bk. İhsan Süreyya Surma, İslâmî Tebliğin Medine Dönemi ve Cihâd, s. 211 vd.

(2) İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihaye, Beyrut, 1966, V, 18; İbnü'l-Esîr, el-Kâmilü fi-t-tarih, Beyrut, 1965, II, 535.

letin bütün valilerine şu tamimi gönderdi:

«Ben, Halid'i bir öfkesinden, ya da ihanetinden dolayı azletmedim. Fakat insanlar onu o kadar büyüttüler ki, Allah'ı bırakıp ona tevekkül edeceklerinden korktum. Ben onlara bütün bu başarıların Allah'tan geldiğini bilmelerini istediğim için böyle hareket ettim.» (1).

Devlet Başkanı Hz. Ömer'in bu hassasiyetini gören Halid b. Velid, Medine'de kalabilme imkânının olmasına rağmen, ordusuna dönerek, Ebu Ubeyde b. Cerrah'ın maiyetinde asker olarak cihada devam etti.

Hz. Ömer (r.a.), ordu komutanlarının azlinde gösterdiği titizliği, onların tayininde de gösteriyordu. Nitekim Halid'in yerine tayin ettiği yeni komutan Ebu Ubeyde b. Cerrah'a da şöyle yazıyordu:

«Ben sana, tek kalıcı şey olan Allah'ın takvasını tavsiye ediyorum ki, ondan başka hiç bir şeyin değeri yoktur. O Allah ki, bizi dalalcıdan hidayete, karanlıklardan aydınlığa çıkardı. Seni Halid b. Velid'in ordusuna komutan tayin ettim. Onların hakkı ne ise, ona göre davran! «Ganimet alacağım» düşüncesiyle, müslümanları helake götürme! Araziyi iyice keşfetmeden onları oraya sevk etme! Muhafızsız birlikler gönderme! Müslümanları felaketlere götürmemen için seni uyarıyorum. Allah seni benimle, beni de seninle imtihan edecek. Gözünü ve kalbini dünyadan çevir, dünyaya dalma! Dikkat et ki bu dünya, senden evvelkileri olduğu gibi, seni de helak etmesin...» (2).

Hz. Ömer (r.a.)'in, normal vatandaşla olduğu kadar, komutan ve askerlerine karşı bu kadar hassas olmasının tek sebebi, onların hak-hukukları hakkında Allah'a vereceği hesabın kendisine yüklemiş olduğu ağır mesuliyetidir. Nitekim o, sürekli olarak kendi kendisini muhasebe etmekle meşguldü. Günümüz sosyolog, psikolog ve felsefecilerinin efkârı umumiyyeye empoze etmeye çalışıp bir türlü ne kendi nefislerinde, ne de toplumun hiç bir kesimin-

(1) İbn'l-Esîr a.g.e. II, 535.

(2) İbn Kesîr a.g.e. V, 19.

de uygulayamadıkları meşhur otokiritik müessesesi, müslümanlar tarafından bu şekilde gerçekleştirilmiştir. Bunun başka yolu da yoktur. Nitekim Peygamberimiz(s.a.s) şöyle buyuruyor:

«Hikmetin başı, Allah'tan korkmadır». Başka deyişle, insanlığın ölçüsü, Allah'a ve O'nun kanunlarına olan bağlılıktır.

Hz. Ömer (r.a.), özel olarak görevlendirdiği postacılar vasıtasıyla, günü gününe ordusundan haber alıyor; adeta onların yanında savaşıyormuş gibi, ordusunu sevk ve idare ediyordu. Nitekim komutanlarına göndermiş olduğu emirlerde, her gün durumlarını bildirir mektuplar yazmalarını, bu mektupları postayla Medine'ye göndererek, Devlet merkezini olup-bitenden haberdar etmelerini istemiştir (1).

(1) Bk. Taberî, Tarihü'l-umemi ve'l-Mulûk, Beyrut, 1962, III, 435, İbn Kettir, el-Bidâye, VII, 38.

1. Hz. Ömer(r.a.)'ın da siretiyle göstermiş olduğu gibi; İslâm inancına göre esas olan, ne Devlettir, ne ordu ve ne de ordu komutanları; değişmez esas olan, İslâm'ın tavizsiz ve noksansız tatbikatıdır. Onun için Hz. Ömer, çok sevdiği ve gerçekten hayatını İslâm'a adanmış olan Halid b. Velid'i, yukarıda belirttiğimiz gibi İslâm yararına görevinden alıyor. Kısacası, Hz. Ömer, kim olursa olsun, insanların putlaşmasını istemiyor.

2. Hz. Ömer, komutanlarını; kendi şahsi kaptisleri değil, İslâm'ın emirleri dahilinde hareket etmeleri hususunda uyarıyor. Yani İslâm'a göre, «her şeyi ben bilirim, herkes benim emrimde olacak, emir komutayı ben veririm, kimse bana karışamaz» gibi keyfi davranışlar yasaktır. İslâm neyi gerektiriyorsa o yapılır.

3. Hz. Ömer (r.a.) en küçük rütbeli askerine kadar her tebaasını düşündürüyor; onlara en ufak bir hakaretin, haksızlığın yapılmasına müsaade etmiyor. İslâm'a aykırı davranışlarda bulunan olursa, -isterse bu kişi vali, ya da komutan olsun-, kamçısıyla düzeltir ve de düzeltmiştir.

4. Ganimet almak için cihad yoktur. Cihad, Allah ahkâmını bildirmek içindir. İnsanları insanlara kul olmaktan kurtarıp, onları Allah'a kul yapma mücadelesidir cihad!..

5. Kılıcın yanında, dil de Allah'ı devamlı zikrederek kulluğunu ifa edecek. Yani İslâmî kulluk, ki biz buna ibadet diyoruz, bir bütündür. Namazı, oruçtan; cihadı, Hacc'dan; Allah'ın hakkını, kul hakkından ayrı düşünmek, kulluğu dinamidemek demektir.

Suriye'deki müslümanlar, sertliğinden dolayı, Hz

Ömer(r.a)'ın Halife olmasını istemiyorlardı. Hatta onu vazifesinden hal' etmeyi bile düşündüler (1). Fakat sonradan durumu keşfetmek üzere Medine'ye birini göndermeğe karar verdiler. Keşif için gönderilen bu adam, Medine'de Hz. Ömer'i görmeye gitti. Hz. Ömer de, Suriyelilerin böyle düşündüklerini haber almıştı. Hz. Ömer ona, «müslümanların durumu nasıl?» diye sorunca, Suriye'den gelen temsilci şöyle cevap verdi: «Durumları çok iyi, fakat senin hilafete gelmeni istemiyorlar ve şerinden korkuyorlar. Beni sana gönderdiler ki, acı veya tatlı olduğunu göreyim.» Bunun üzerine Hz. Ömer ellerini kaldırarak şöyle dedi: «Allahım, beni insanlara, insanları da bana sevdire.» (2).

Hiz. Ömer hilafetinin ilk sıralarında bir gün camide otururken bir adam gelerek ona şöyle dedi: «Bana yaklaş sana birşey söyleyeyim!». Hiz. Ömer: «Hayır» deyince o adam, «Allah beni senden korusun» deyip uzaklaştı. Hiz. Ömer arkasından yetişerek, «benden ne istiyorsun!» diye sordu. Adam şöyle dedi: «İnsanlar senden nefret edip, senden korkuyorlar». Hiz. Ömer, «Neden?» diye sorunca, adam «dilinden ve asandan» cevabını verdi. Bunun üzerine Hiz. Ömer, ellerini kaldırarak: «Allahım onları bana, beni de onlara sevdire» diye dua etmeye başladı. Bunu nakleden adam devamla şöyle diyor: «O ellerini indirdiğinde, yeryüzünde onu sevdiğim kadar, hiçkimseyi sevmiyordum.» (3).

(1) İbn Kuteybe, el-İmâme ve's-Siyâse, Beyrut, 1967, I, 25.

(2) Ay. es. s. 25.

(3) Ay. es. I, 25.

Hız. Ebu Bekir (r.a.) vefat ettiği sırada, İslâm orduları umûmî mânâda, iki cephede cihad ediyorlardı. Bu cephelerden biri İran, diğeri de Bizans cephesiydi. Bir taraftan İranlılar zorlanırken, diğeryandan Bizans topraklarında İslâmî tebliğ yapıyordu.

Filistin'de Yermük fethedildiği sırada, Hız. Ömer (r.a.)'in, Halid b. Velid'i Başkomutanlıktan azlettiğine dair mektubu Ebu Ubeyde b. Cerrah'a ulaştı (1).

Taberî'nin bu konudaki rivayetinden, İslâm Devleti'nde, daha o zamanlar düzenli bir posta teşkilatının olduğu anlaşıyor. Bu rivayette şöyle denilmektedir: «Ebu Bekir'in vefatını ve Ebu Ubeyde'nin Başkomutanlığa tayin haberini Medine'den getiren posta onlar Yermük'te iken geldi» (2).

Ebu Ubeyde, Halid'in azli ve kendisinin onun yerine tayin haberini Dımeşk'in(bugünkü Şam şehri) fethinden sonra Halid'e tebliğ etmek istedi. Onun gayesi, Halid'in azlini bildirmeden evvel, o bölgedeki fütuhau bitirmekti.

Fihl Savaşı

Kaynaklarımızın rivayetlerine göre Fihl, Yermük ile Dı-

(1) Taberî, Tarihü'l-umemî ve'l-Mulûk Beyrut, 1962. III, 435.

(2) Ay. yer.

meşk arasında, surlarla çevrili olan bir şehirdi.

İslâm orduları, Yermük fethinden sonra Fihl'e yöneldiler. Fakat Bizanslılar bunu haber alıp, kalelerine çekildiler ve şehrin etrafına, kanallardan su saldılar. Bu sular, kanallardan da taşarak, şehrin etrafında bir çamur tabakası oluşturdu. İslâm askeri, beklenmedik bu hadise karşısında olduğu yerde durdu ve bir hareket yapamadı.

Düşman durumu bildiği için, şehrin müsait bir yerinden çıkarak, İslâm askerlerini arkadan vurup, onları çamur içinde öldürmek istedi. Fakat Ebu Ubeyde geceleri uyumadığından, düşmanın bu oyununu haber alarak, askerini geri çekti. Ebu Ubeyde'nin bu hareketinden habersiz olan düşman, müslüman ordusunu bulmak maksadıyla ilerliye ilerliye, çamur deryası ile müslüman askerinin arasına girdi. Ebu Ubeyde, zaten bu anı kolladığı için, hücum emrini verdi ve Bizans askerlerini çamura sürdü. Bir çoğu boğuldu veya müslüman askerleri tarafından öldürüldü. Kaçabilenler de Dimeşk'e sığındı. Düşman bu şekilde mağlub edilince, İslâm ordusu, onların geldiği yerden şehre girdi ve böylece Fihl fethedildi(Hicri 13. sene zilkade ayı)(1).

Dimeşk'in Fethi(Hicri 14. Sene Receb Ayı)

Fihl fethinden sonra, Dimeşk, yani bugünkü Şam üzerine hareket edilerek dört yanından kuşatıldı. Bu kuşatma yapıldığı sırada, Bizans kralı Hirakl, Hums'da bulunuyordu.

İslâm ordusu yetmiş gün Dimeşk'i muhasara altında tuttu. Müslüman askeri, Dimeşk-Hums yolunu da kestiklerinden, Hirakl herhangi bir yardımı Dimeşk'e ulaştıramıyordu.

Ne müslümanlar şehre girebiliyorlar, ne de Hristiyanlar muhasarayı engelleyebiliyordu. Hristiyanların bütün ümidi, yaklaşımakta olan kış mevsimiydi.

Rivayetlere göre (2) bu sırada Hristiyan komutanlarından birinin oğlu doğduğu için, şehir halkı içki ve eğlenceye dalmıştı.

(1) Taberi, Tarih, III, 438.

(2) Taberi, III, 440; İbn Kəsîr, el-Bidâye, VII, 20.

Şehri çevreleyen surların üzerindeki تنها durum ve sessizlik, Halid b. Velid'in gözünden kaçmadı. Çünkü o, savaş sırasında, geceleri uyumuyor, askerini de uyutmuyordu (1). İşte Halid, Hristiyanların bu gafletinden yararlanarak, uzun iplerden merdivenler yapurdu; ve arkadaşlarıyla surlara tırmanıp, iç taraftan kapalı bulunan kapıyı ve şehri çevreleyen su dolu hendeği geçmeğe yarayan köprüyü açmaya muvaffak oldular. Böylece şehre girildi ve Dimeşk fethedildi.

Fetihten sonra, ele geçirilen ganimet toplandı; Hrisüyanların önemli kalelerinden olan Dimeşk düşmüş oldu.

Dimeşk'in fethinden sonra Suriye bölgesindeki cephe iki koldan genişlemeye başladı: Birincisi, kuzeyde Hums ve Hama'ya doğru olan kol; ikincisi ise, batıda Filistin ve güney-batıda Mısır'a doğru genişleyen kol.

Hatırlanacağı üzere, Hz. Peygamber (s.a.s.), Mekke'de İslâm'ı tebliğ edince, Mekkelilere ve Mekke'ye gelen yabancılara şöyle diyordu: «La ilahe illallah deyin, İran ve Bizans sizin olacaktır.»

Hz. Peygamber (s.a.s.), bunu gerçekleştirmek yani insanları sömürmekle olan bu iki süper gücün sömürülerine, İslâm kanunlarını hakim kılmakla son vermek için, bizzat kendisi ordusunun başında sefere çıkmış ve ölüm döşeginde iken yaptığı son vasiyetler içinde, Üsâme ordusunun cihada çıkması emri de vardı.

Onun emrine itibaen, Hz. Ebu Bekir (r.a.) İslâmî fethi devam ettirmiş; daha sağlığında orduları Şam ve Irak sınırlarına varmışlardı.

Hz. Ömer (r.a.) da bir taraftan Filistin ve Suriye'deki futhu- u devam ettirirken, öbür yandan da, o zamanın iki süper devletinden birisi olan İran üzerine de cihad açmaya hazırlanıyordu. Diğer süper devlet olan Bizans üzerine olan cihad zaten Hz. Peygamber (s.a.s.) zamanında başlatılmıştı.

İran Cephesi Açılıyor

Milâdî 7. yüzyılın iki süper devleti, İran ve Bizans, Hz. Mu-

(1) Ay. yer.

hammed (s.a.s.)'in, silahları sadece kelimeyi tevhid olan ümmeti-
nin askerleri karşısında kırılmaya, gerilemeye başlamıştı.

Bu sıralarda, İran tahtına Azermideht adında bir kraliçe
(Şehbanu) oturmuş ve kendisine Rüstem adında bir savaş bakanı
seçmişti. Rüstem, askeri bilgisi yanında, ilm-i nücum'u da çok iyi
bilen bir alimdi (1).

Rüstem, bu göreve gelir gelmez, Câbân ve Merdânşâh adın-
daki iki komutanın idaresindeki orduyu, ilerlemekte olan İslâm
ordusu üzerine göndermiş, fakat İran ordusu, müslümanlara daya-
namamış yenilmişti. İslâm ordusunun komutanı Ebu Ubeyde, alı-
nan ganimetin humus'unu tesbit edip, Medine'de bulunan Devlet
Başkanı Hz. Ömer'e gönderdi (2). Rüstem, Calinus komutasında-
ki bir başka orduyu da göndermesine rağmen Calinus yenilip, Me-
dain taraflarına kaçtı.

Bunun üzerine Rüstem, büyük bir ordu hazırlatarak, ordu-
nun önüne filler yerleşürdi. Her iki ordu, Fırat üzerindeki bir köp-
ründe karşılaştı. Müslüman askerlerin atları fillerden korktukları
için, Fars ordusu galib geldi ve çok sayıda müslüman şehid oldu
(3).

Bu hadiseden sonra İranlılar Yezdicerd etrafında toparlan-
maya ve daha büyük savaş hazırlıklarına başladılar. Beri taraftan
da Hz. Ömer (r.a.) cihadı hızlandırıyor, İran cephesindeki müslü-
man asker sayısını artırıyor.

Hatta rivayete göre hicri 14. senenin ilk günlerinde Hz.
Ömer, Hz. Ali'yi Medine'de kendi vekili bırakarak, ordusuyla, ko-
mutan olarak İran üzerine girmek üzere, Sirar denen yerde kararg-
âh kurup, müslümanlarla istişare etti. Yanında Hz. Osman ve sa-
habenin ileri gelenleri de vardı. Hz. Ömer, istişare etmek için Hz.
Ali'yi de Medine'den getirtti.

Burada Hz. Ömer'in bütün hilafeti boyunca, Hz. Ali ile çok
sıkı bir istişare içinde olduğu görülmektedir. Hz. Ali, Hz. Ömer'e
biat etmekle kalmıyor, her teşebbüsünde ona yardımcı oluyor,

(1) İbn-Kesîr, el-Bidâye, VII, 26.

(2) el-Bidâye, VII, 27.

(3) Ay. es. s. 27-28.

Yapılan istişarede, Halife'nin Devlet merkezinde kalıp, başkasını komutan olarak göndermesinin daha uygun olacağı görüşü hakim olunca, Sa'd Ebi Vakkas'ı İran üzerine gönderilmesi kararlaştırıldı.

Cennetle müjdelenmiş on kişiden biri olan Sa'd b. Ebi Vakkas, hatırlanacağı üzere, İslâm uğruna ilk defa kan akıtan sahabi-dir (1).

İran cephesi Başkomutanlığına tayin edilen Sa'd b. Ebi Vakkas'a da, Devlet Başkanı Hz. Ömer şöyle tavsiye ediyordu:

«Ey Sa'd, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in dayısı ve onun sahabisi olman seni yanıtlup Allah'tan uzaklaştırmasın! Allah, kötülüğü kötülükle değil, iyilikle yok eder. Allah ve insanlar arasında, O'na itaattan başka bir şey yoktur. Allah kaunda bütün insanlar eşittir. Allah onların Rabbi; onlar da O'nun kullarıdır. Onlara verilen hayat için, O'nu zikrederek, O'nun kanunlarına tabi olarak, O'na hamedederler. Rasûlullah (s.a.s.)'den gördüğün gibi hareket et!...» (2).

Hz. Ömer (r.a.), bu tavsiyesiyle, gayelerinin insanlara kötülük yapıp onları öldürmek olmadığını, bilakis, Allah davasını insanlara tebliğ ederek, onları Allah'ın kanunları altında birleştirmek olduğunu vurgulamak istiyordu.

Hz. Ömer (r.a.)'in bu konuşmasından sonra Sa'd ordusuyla Irak üzerine yürüdü. Sa'd b. Ebi Vakkas'tan önce Irak bölgesindeki İslâm ordusu başkomutanı el-Musenna b. Harise idi. Fakat Sa'd b. Ebi Vakkas Irak'a vardığında, Musenna yaralanmış yerine kardeşi el-Mu'ni b. Harise'yi komutan tayin ettikten sonra vefat etmişti.

Irak'ta toplanan diğer sahabenin İslâm askerleriyle beraber, içinde Bedir savaşına katılmış 99 kişinin de bulunduğu İslâm ordusunun sayısı 36.000'e ulaştı (3).

Sa'd (r.a.)'ın Irak'a varmasından sonra, o bölgelerde cihad'da bulunan bütün müslüman askerleri onun emrine girdi (4).

(1) İbn Hişam, Sire, I, 263.

(2) Vakidi, Futûhu's-Şam, Mısır, tarihsiz, I, 68; İbnu'l-Esir, el-Kâmil, II, 351; el-Bidâye, VII, 35-36.

(3) Vakidi, a.g.e. I, 68.

(4) el-Bidâye, VII, 36.

Sa'd b. Ebi Vakkas, Irak bölgesine varınca, Hz. Ömer (r.a.), kendisine bir mektup göndererek, teferruatlı olarak ordusunun düzenini bildirdi. Hz. Ömer (r.a.), bu mektubunda Sa'd'a, ordusunun düzenini yaptıktan sonra, herkese Kadisiyye'de buluşmak üzere emir vermesini söylediği için Sa'd'da öyle davranarak, kendisi de Kadisiyye üzerine yürüdü.

Hz. Ömer, Sa'd'ın ordusuna kadı olarak Abdurrahman b. Rebia'yı, ordu kılavuzu olarak da, -muhtemelen o yöreyi iyi tanıdığı için- Selman-ı Farisi'yi tayin etmişti (1).

Ordunun tamamında 300 sahabi ve 700 sahabi çocuğu toplanmıştı. Sahabi olduklarından, cihada katılmama diye bir imtiyaz yerine, bilakis onlar çocuklarıyla cihada koşuyorlardı.

Kadisiyye, İran'ın kapısı mesabesinde olduğu için, Hz. Ömer (r.a.) oraya gidilmesini emretmişti (2). Ordunun harekât tarzı en ince teferruatına kadar bildirilmiş; parolalarına varıncaya dek, Sa'd'ın nasıl hareket etmesi gerektiği kendisine yazılmıştı. Parolaları şuydu: Güç ve kuvvet, ancak yüce ve ulu Allah'ındır!

Hz. Ömer (r.a.), Sa'd'a gönderdiği mektupta devamla şöyle diyordu:

«...Durumunuzu aralıksız olarak ve bütün tafsilatıyla bana yaz. Nasıl hareket ettiğinizi; sizin düşmana, düşmanın da size olan nisbet ve harekât tarzını öyle yaz ki, mektuplarından adeta savaşı izleyeyim...» (3).

Bu tarzdaki yazışmalarla, Halife Hz. Ömer (r.a.) adeta savaş alanındaymış gibi, ordularını yönetiyordu; İran cephesinde olsun, Bizans cephesinde olsun.

Hz. Ömer (r.a.)'in bu direktif ve emirleri altında, Sa'd, ordusuyla Kadisiyye'ye indi. Orada bir ay kadar İranlıları bekledi. Nihayet İran Kısrası, Rüstem b. Ferahzad komutasındaki ordunun müslümanlara karşı gitmesine karar verdi. İbn Kesir'e göre (4)

(1) el-Bidâye, VII, 37.

(2) el-Bidâye, VII, 36.

(3) el-Bidâye, VII, 37.

(4) Ay. yer.

Rüstem, Ermeni asıllı idi.

Yezdicerd'in emriyle Rüstem 80.000 kişilik bir orduyla Kadisiyye'ye geldi. Rüstem'in ordusunda 33 tane de fil vardı.

Ordular, birbirlerine yaklaşıncı, Sa'd, Rüstem'e bir heyet göndererek, onları İslâm'a davet etti. Rüstem, gelen heyete şöyle sordu:

«Sizi buralara kadar getiren şey nedir?». Müslüman heyeti şu cevabı verdi:

«Biz, Allah'ın bize vadettiklerine geldik. İslâm devletinin hakimiyetini tanımazsanız memleketinizi fethedeceğiz, kadınlarınız ve çocuklarınız esir, mallarınızı da ganimet alacağız. Biz buna inanıyoruz!» (1).

Rivayetlere göre Rüstem, rüyasında, gökten bir meleğin inerek, İranlıların bütün silahlarını mühürlediğini, sonra da onu Rasûlullah (s.a.s.)'e verdiğini; onun da bunu Hz. Ömer'e verdiğini gördüğü için, Sa'd'la karşılaşmayı uzatmış ve Medain'den hareketinden sonra, İslâm ordusuyla karşılaşmayı dört ay kadar geciktirmişdir. Kadisiyye'ye gelinceye kadar da, İslâm ordusunun geri dönmesini temenni ediyordu.

Bir başka rivayete göre de, ordular birbirlerine yaklaşıncı, Rüstem, Sa'd'a haber göndererek, savaş gayelerini anlatacak birini göndermesini talebetti. Sa'd da Muğire b. Şu'be'yi gönderdi. Rüstem Muğire'ye şöyle dedi:

«Sizler bizim komşularımızsınız. Size iyilik ediyor, kötülük yapılmasına mani oluyorduk. Memleketinize dönün! Tüccarlarınızın bizim memleketimize girmelerine de mani olmayız!» Muğire şöyle verdi:

«Bizim arzumuz dünya değil. Bizim arzu ve isteğimiz Ahiret'dir. Allah bize bir Peygamber göndererek ona şöyle dedi: Ben şu taifeyi, benim dinimle amel etmeyenlere musallat ettim. Bunlar vasıtasıyla, Benim kanunlarıma karşı gelenlerden intikam alacağım. Bu taife, Benim kanunlarıma bağlı oldukları müddetçe onları galib kılarım. Bu hakk dindir. Ondan yüz çeviren hiç kimse yoktur

ki zillcte; ona bağlanan hiç kimse de yoktur ki izzete kavuşmasın». Rüstem şöyle dedi:

«Peki bu anlatmış şey nedir?». Muğire cevap verdi:

«Bu dinin esası, Allah'ın Birliğine ve Muhammed'in onun Peygamberi olduğuna şehadet etmek ve Allah katından gelen her şeyi -noksansız- ikrar etmektir.» Rüstem, «bu ne güzel şey? Başka ne var?» dedi. Muğire:

«İnsanları, insanlara kulluktan kurtarıp, Allah'a kul etmek!». Rüstem, «bu da güzel, başka ne var?» diye sordu. Muğire şöyle dedi:

«İnsanlar Adem'in çocukları olup, aynı anne ve babadan olan kardeşlerdir.» Rüstem şöyle sordu:

«Bu da güzel. Şayet sizin dininize girersek, memleketimizi terkodip, geri döner misiniz?» Muğire, «Vallahi evet, hem çeker gideriz, hem de ticaret dışında hiç bir maksatla ülkenize gelmeyiz». Rüstem bu cevaba da «güzel!» dedikten sonra, Muğire oradan ayrıldı. Rüstem'in bu duydukları üzerine, askerlerine müslüman olmalarını teklif ettiği, fakat onların bu teklifi kabul etmedikleri, kitaplarda rivayet edilmektedir (1).

Rüstem haber gönderip birisini daha isteyince Rebî b. Amir gönderildi.

Rüstem'in çadırı, altın ve gümüşlerle süslenmiş minderler, ipekli perdeler ve yakut işlemeli kumaşlarla donanmıştı. Rüstem de, başında tacı, üzerinde ipekli elbiseleriyle müslüman elçisini bekliyordu.

Rebî b. Amir, yırtık elbisesi ve paslı kılıcı ile yaklaşarak, atıyla Rüstem'in çadır sergileri üzerine kadar gidip, atından indi ve atını çadırın direklerinden birine bağlayarak, silahlı olarak Rüstem'in yanına girdi.

Rüstem'in askerleri ona, «silahını bırak» deyince, Rebî, «ben size kendi keyfimce değil, sizin davetinize icabet etmek için geldim. Ya kılıcımla kalırım ya da geri döner giderim.» (2) diye cevap verdi. Bunun üzerine Rüstem, «bırakın gelsin» dedi.

(1) el-Bidâye, VII, 39.

(2) Ay. es. s. VII, 38.

Bu şekilde silahıyla giren Reb'i, o alun ve gümüş işlemlerden yapılmış olan minderlerin üzerine koyduğu mızrağına dayanarak, cesaretiyle oradakileri şaşırttı. Rüstem'in minderleri üzerine kim mızrağını koyabilirdi? Reb'i'ye sordular:

-Sizi buralara getiren şey nedir? O da cevap verdi:

-Allah bizi, insanları insanlara kul olmaktan kurtarıp, onları Allah'a kul yapmak için gönderdi. İnsanları dünyanın darlığından, genişliğine, dinlerin sömürsünden İslâm'ın adâletine davet etmek için Allah bizleri kullarına gönderdi. Kim bunu kabul ederse, biz de onu kabul eder, ondan vazgeçeriz. Kim de bu davetimize karşı çıkarsa, Allah'ın vadettiğine kavuşuncaya kadar onunla savaşıyoruz!» Onlar:

-Allah'ın vadettiği nedir? diye sorunca da, Rebi'i onlara şu cevabı verdi:

«Allah'ın devletini reddedenlerle yapılan savaşlarda öldürülenlere cennet ve sağ kalanlara da zafer!» Reb'i'nin bu cevabı üzerine, Rüstem:

«Bize biraz mühlet verin görüşelim!» deyince, Reb'i; «Peygamberimiz, düşmanımıza üç günden fazla mühlet vermemize müsaade etmedi ona göre kararınızı çabuk verin!» dedi. Reb'i'nin cevabı karşısında afallayan Rüstem:

«Sen müslümanların lideri misin?» diye sordu. Reb'i şu cevabı verdi:

«Hayır! Fakat müslümanlar tek vücud gibidirler. En aşağıdakinden en yukarıdakine kadar, hepsi bir diğerini korur!» (1).

Reb'i ve arkadaşları çıkıp gittikten sonra Rüstem yanındaki lere şöyle dedi:

«Sizler, bu adamınkinden daha şerefli ve daha güzel söz duyduunuz mu?»

Rüstem'in adamları kızarak; «bu köpeğin sözlerine mi kandın, elbiselerinin perişanlığını görmüyor musun?» deyince, Rüstem onlara şu cevabı verdi:

«Sizler onun elbisesine değil, davranışına, görüşlerine ve

şahsiyetine bakın!...».

Bir yandan müslüman elçileri Rüstem'le görüşürken, diğer yandan da İran Şahu Yazdicerd'e de elçiler gönderiliyordu.

İran Kısrası'na gönderilen bu müslüman heyetinin tutumu, İslâmî tebliğ açısından önemli olduğundan, ayrıntı bile olsa, değinmek istiyoruz.

Müslüman heyeti Kısra'nın, yani İran Şahu'nun sarayına yaklaşıncaya, halk sokaklara dökülmüş, onları seyrediyordu. «Nasıl olur da, bu yırtık elbiseli, pastan görünmeyen kılıçlı, çelimsiz atlı zayıf insanlar cesaret edip, İran ordusunun karşısına çıkıyorlar?» diye hayretle müslüman heyetine bakıp gülüyorlardı.

Saraya varınca, İran Kısrası Yazdicerd onları huzuruna kabul etti ve aralarında şu konuşmalar oldu:

Kibirli ve kibirli olduğu kadar da ahlâksız olan Kısra, müslüman heyetiyle alay etmeye başlayıp, elbiselerinden, çarıklarından, kemerlerinden sual edip, her cevap alışında da onlarla alay etti; sonra da şöyle dedi:

«Sizi buralara getiren şey nedir? Yoksa, biz iç işlerimizle meşgulken, bizi yıkacağınızı mı zannettünüz?» Kısra'nın bu sorusuna, müslüman heyetinden Nu'man b. Mukrin şöyle cevap verdi:

«Allah bize rahmet ederek, bize hayrı gösterip, onunla amel etmeyi emreden, şerri gösterip, ondan sakındıran; ona icabet ettiğimiz taktirde dünya ve ahiret saadeti vadeden bir Peygamber gönderdi ki hangi kabileye bu dini tebliğ etse, o kabile iki gruba ayrıldı: Gruplardan birisi ona yaklaşıırken, diğeri uzaklaştı. Böylece onun dinine ancak seçkin, şahsiyet sahibi insanlar girdi. Böylece, Allah'ın dilediği kadar, tebliğine devam etti. Sonra onun tebliğine karşı gelenlere savaş açma emrini verdi. Bu savaşlardan sonra Araplar onun dinini kabul ettiler. Bizler de onun getirdiğinin hak olduğunu; getirmiş olduğu bu nizamın, bizim içinde bulduğumuz düşmanlık ve darlık düzeninden çok daha iyi olduğunu gördük ve ona inandık. Daha sonra, komşularımız olan milletleri de bu dine davet etmemiz için tebliğ yapmamızı emretti. İşte bizler de ülkenize bunun için geldik; sizi adı İslâm olan dinimize da-

vet ediyoruz. O din ki, güzelliği güzel, çirkinini de çirkin gören bir dindir. Davetimizi reddederseniz sizinle savaşırız! Davetimize icabet ederek dinimize girerseniz, size, kendisiyle hükmedeceğimiz, hayatınızın nizamını kuracağımız Allah'ın Kitabı'nı bırakır gideriz. Bunu da kabul etmezseniz, İslâm Devleti'nin kanunlarının hükmüne girerek, sizi korumamız karşılığı olarak, İslâm Devleti'ne cizye verirsiniz! Hiç birini kabul etmezseniz, sizinle savaşırız!». Nu'man'ın bu sözleri üzerine Kisra şöyle dedi:

«Dünya üzerinde, kendi aralarında sizin gibi eşkıya olan, kötü işlerle meşgul olan bir millet daha tanımıyorum. Şurada-burada size ilişilmesin için sizi korur, sizlere acıyarak kefil olurduk. Sayınız o kadar azdı ki ancak bizim sayemizde kimse size bir şey yapamıyor, sizi öldürmüyordu. Şimdi biraz çoğaldınız diye aldanmayın! Şayet aç ve muhtaç kaldığınız için buralara geldiyseniz, size yiyecek verelim, sizleri giydirelim, sizi idare edecek bir Başkan verelim!»

Kisra'nın bu sözlerine, Muğire şu şekilde cevap verdi:

«Ey İran kralı, şu gördüğün insanlar, Arab'ın reisleri ve ileri gelenleridirler. Onlar eşrafa şeref veren Arab eşrafındandır. Şerefliilere, ancak şerefli olanlar ikramda bulunabilir! Şerefliilerin hukukunu da, yine şerefliiler korur! Onlar susuyorlarsa, senin her dediğini kabul ediyorlar demek değil! Sen şimdi bana cevap ver ki, sana tebliğ eden ben olayım, onlar da şahitler!... Sen bizi öyle sıfatlandırdın ki, o konuda hiç bir şey bilmiyorsun! Bizim kötü durumlarımızdan bahsettin; bizden daha kötü durumda olan kimse yoktu. Açlığımızdan söz ettin ki o, açlıktan da öteydi. Bizler, lağım böcekleri, pislik solucanları, akrep ve yılanları yiyen insanlardık ve yiyeceğimiz olarak bunları bilirdik. Evlerimiz, üzerine yattığımız toprak, giydiklerimiz ise deve yahut koyun yününden ördüklerimizdi. Dinimiz ise, bizim birbirimizi öldürmemiz, birbirimize zulmetmemiz, yemeğimize iştirak etmesinden korkup, kız çocuklarımızı diri diri gömmemiz şeklindeydi. Bizler, sana anlattığım bu durumdayken, Allah bize; nesebini tanıdığımız, şerefini ve doğumunu bildiğimiz; yeri bizimkinden iyi, hepimizden asil, evi bizimkilerden hayırlı, kabilesi, kabilelerimizin en hayırlısı, şa-

... olarak da, en güvenilir, en sadık ve en merhametlimiz olan bir adamı bize gönderdi. Herkesin saygı duyduğu bu adam da, bizi öyle bir şeye davet etti ki, hiç kimse onun davetine icabet etmedi. Ona ilk uyan, kendisinden sonra Halife oldu. O birşeyler söyledi, biz karşılık verdik; o doğruyu söyledi, biz yalanladık. O çoğaldı, biz azaldık. Onun dediği her şey oldu! Allah kalplerimize iman ve sıdkı yerleşirdi ki, ona inandık ve onun emrine girdik. Böylece Allah'ın bize lütfetdikleri tahakkuk etti. Bize söylemiş olduğu sözler, Allah'ın sözleridir. Bize emrettikleri, Allah'ın emirleridir. Bize dedi ki, Allah şöyle buyurdu: «Ben O Allahım ki, benim ortağım yoktur. Hiç bir şey yok iken ben vardım ve Benden başka.... Her şey yok olmaya mahkûmdur. Her şeyi Ben yarattım ve her şey Bana doğru gelir. Kendi rahmetimden; sizlere, sizi ölümden sonra azabımdan kurtarıcı ve cenneti size helâl kılacağım müstakim yolumu göstermesi için şu adamı gönderdim.» Ve biz bu adamın, Hakk'ın yanından bize Hakk'ı getirdiğine inandık, şehâdet ettik. Yine Allah buyurdu: «Kim size uyarsa, onun hukuku da sizin hukukunuz gibi gözetilecek; sizin yapmakla mükellef olduklarınızla o da mükelleftir. Kim uymazsa, ona cizye'yi teklif edin. Kabul ederse, kendi nefislerinizi koruduğunuz gibi, onları da koruyun. Bunu da kabul etmeyenle savaşın! Artık hüküm size kalmıştır. Sizlerden bu yolda öldürülenleri cennetime koyarım, kalanlara da zafer veririm!». Buna göre ey İran Kısrası, tercihini yap! İster cizye verir korunursun, istersen de kılıcı seçersin; yahut da müslüman olur nefisini kurtarırın!» (1).

Muğire'nin bu konuşmalarına karşılık İran Şahı, «Size verilecek hiçbir şeyim yoktur!» deyip, müslüman heyetini geri gönderdi.

Müslüman elçilerinin konuşmalarını, bu şekilde tafsilatlı vermemizin gayesi, onların ehl-i küfür karşısında takındıkları tavır göstermek, şahsiyetlerinin yüksekliğini, cesaretlerini ve karşılarında dünyanın bir numaralı süper gücünün kralı olmasına rağmen taviz vermeden, çekinmeden gerçekleri haykırabilmiş olma-

(1) el-Bidâye, VII, 41-42..

larını, -bizlere de örnek olsunlar için- belirtmekür.

Bu elçi teatilerinden sonra, her iki tarafın orduları Kadisiyye'de karşı karşıya geldiler ve tarihin meşhur meydan savaşlarından birisi cereyan etti Kadisiyye'de...

Müslümanların sayısı 8.000; kâfirlerin ise 60.000 civarındaydı (1).

Müslüman ordu komutanı Sa'd, hasta, bütün vücudunu çibanlar kaplamıştı. Değil ata binmek, olduğu yerde bile zor oturabiliyordu. Onun için, savaşın sevk ve idaresini Halid b. Urfe'ye verdi.

Bu şekilde hasta olan Sa'd b. Ebi Vakkas, savaşı izleyeceği kaleye çıkmadan önce, ordu düzenini kurduktan sonra, öğlen namazını kıldırır ve namazı müteakip de, cihad ayetlerini okuyarak, askerini cesaretlendirdi ve onlara şu ayeti okudu:

«Andolsun, Tavra'tan sonra Zebur'da da yazmışsındır ki yer-yüzüne(ancak) salih kulların mirasçı olur.» (2).

Bu konuşmasından sonra, Sa'd dört defa tekbir getirdi ve savaş başladı..

Her iki taraftan da, bir çok kişinin öldüğü bu meydan savaşı, gecenin gelmesiyle durakladı, herkes mevzilerine çekildi.

Sabahleyin tekrar başlayan savaş bütün şiddetiyle dört gün devam etti.

Nihayet, müslümanlar, İran ordusundaki fillerin gözlerini kör edince, savaşın seyri değişti ve dördüncü gün öğlene doğru -ki bu güne Kadisiyye günü denir- büyük bir fırtına koptu, kâfirlerin çadırlarını yerlerinden söktü ve zaten bozulmaya başlamış olan mecusi ordusu kaçmaya başladı. Müslüman mücahidler, kaçmaya tevessül eden Rüstem'i ve onun en büyük komutanı olan Calinus'u da öldürerek zafer elde ettiler. Allah onlara nusretini vermişti.

Böylece Kadisiyye savaşı, İslâm'ın zaferiyle son buldu ve müslümanlara İran yolu açıldı.

(1) el-Bidâye, VII, 43.

(2) K. K. Enbiyâ sûresi, 105.

Bunu takibeden senelerde de, Kisra'nın ordusu, her gün biraz daha geriledi ve nihayet o da yakalanarak öldürüldü. Bu şekilde, koca İran Devleti yıkılarak, onun yerine İslâm Devleti'nin kanunları kaim oldu ve kalan İranlılar da İslâm dinini kabul ettiler.

Ordu komutanı Sa'd'ın hastalığından ve yaralarından habersiz olan bir takım askerler, «Sa'd kalede otururken, biz savaşıyoruz!» diye dedikoduya başlayınca; Sa'd bu dedikoducuları çağırarak, yaralarını, çibanlarını gösterdi. Onları bu şekilde bir konuda bilgileri olmadığı takdirde, dedikodu çıkarmamaları konusunda uyardı.

Bir mahkûmun cihadı

Kadisiyye savaşının devam ettiği sırada, şarap içmekten mahkûm olan bir müslüman askeri, ayakları bağlanarak, Sa'd'ın yanında, kaledeki bir odaya hapsedilmişti. Savaş meydanında herkesin savaştığını görünce, Sa'd'ın hanımından onu serbest bırakıp, Sa'd'ın atını da vermesini istedi. Onu serbest bıraktığı takdirde, savaşın akşam döneceğine dair yemin de etti. Bunun üzerine serbest bırakılan mahkûm, Sa'd'ın atını alarak savaş alanına gitti. Yiğitçe dövüşerek, akşam olduğunda da gerçekten kaleye döndü ve mahkûm bulunduğu odaya girerek, ayaklarını bağladı.

Bir müddet sonra, kontrol için oradan geçen Sa'd, kan-ter içinde olan atını görünce şaşırdı ve ata ne olduğunu hanımından sordu.

Sa'd'ın hanımı Zubrâ, hadiseyi anlatınca, Sa'd bu duruma çok sevindi ve gidip, mahkûmu bu samimiyetine binaen serbest bıraktı(1).

Kadisiyye savaşında, müslüman askerlerinden 2.500 kişi şehid olmuştu.

Savaşın sonra, Sa'd b. Ebi Vakkas, hemen zafer haberini Hz. Ömer'e göndererek, İran'ın fethine devam edildiğini bildirdi.

(1) Bidâye, VII, 44-45.

İbn Cerir ve Vakıdî'nin rivâyetlerine göre, Hz. Ömer, Hicri 14. senenin Ramazan ayından itibaren teravih namazlarının cemaatle kılınmasını emretti ve böyle kılınması için de, vilayetlere emîmâmeler gönderdi (1). O günden itibaren müslümanlar, teravih namazlarını cemaatle kılmaya başladılar.

Fetihler Devam Ediyor

Hicri 14. senede Hz. Ömer (r.a.), 'Utbe b. Gavvan'ı Basra üzerine gönderdi.

Bütün komutanlarına olduğu gibi, Hz. Ömer (r.a.) 'Utbe'ye de bir mektup göndererek, nasıl hareket etmesi gerektiği hakkında talimat verdi.

Hz. Ömer (r.a.), Allah'ına ve davasına karşı duyduğu mes'uliyeti göstermesi bakımından, bu mektubun bazı bölümlerini aşağıda naklediyoruz. Hz. Ömer, şöyle diyordu mektubunda:

«...Ben seni, düşmanın savaş cephelerinden birisi olan o Hind toprağında komutan olarak görevlendirdim. O konuda Allah'ın sana yardımcı olmasını dilerim. Ala b. Hadrami'ye, gelip sana yardımcı olması için yazdım. Sana gelince, daima onunla iştişare et ve onu kendine yaklaştı; sonra da ora ahalisini Allah'ın dinine davet et. İcabet edenı kabul et, icabet etmeyene cizye teklifinde bulun! Bunu da kabul etmeyenlerle savaş! Sana verilen görev konusunda Allah'tan kork. Nefsinin kibir konusunda seninle mücadele edip, Ahiretini mahvetmek istediği konusunda seni uyarıyorum; nefesine uyma! Ben zillette iken, Rasûlullah (s.a.s.)'le arkadaş oldum ve onunla yüceldim. Nefsim konusunda zayıfım, güçlendim; ta ki kendisine itaat edilen bir Emir oldum. Öyle ol ki, konuştuğunda başkaları tarafından dinlencesin, emrettiğinde itaat edilesin! Selahiyetlerini aşmaman ve senden aşağı olanları hor görmemen ne büyük nimet! Gûnahtan korunduğun gibi, dünya ni-

metlerinden de korun! Bana kalırsa, sana oyun yapıp, seni cehen-
neme götürecektir en korkulu şey budur. Dünya nimetlerine aldan-
maktan, nefsim ve senin için Allah'a sığınırım. İnsanlar o derece-
de Allah'a koştu ki, Allah onların dünyalarını yüceltti; sonra da
dünyaya meylettiler. Sen, dünyaya değil, Allah'a meylet!... Za-
limlerin çekişmelerinden, insanları ezmedeki yarışlarından, Al-
lah'a sığın, Allah'tan kork!» (1).

Bir tarafta Sa'd b. Ebi Vakkas Kadisiyye'de İran ordusunu
mağlub ederken, öbür yandan da Ube b. Ğazvan da Basra bölge-
sini fethetti.

Bundan sonra, İslâmî fütûhat hareketi durmayacak; kuzey-
de Bizans, kuzeydoğuda İran şehirleri teker teker düşerek, İslâm
Devletinin kanunlarının idâresine gireceklerdir ki bunların ayrıntı-
larına girmiyoruz.

İran, İslâm Devleti kapsamına alınıp, Kısra bile öldürülerek,
dünya zulüm ve sömürsünü âdeta elinde bulunduran bu devlet
ortadan kaldırılırken; Bizans cephesinde de Humus, Kinnesrîn,
İslâm ordularının eline düşüyor ve Bizans Kralı Heraklius da,
Konstantiniyye'ye doğru çekilmeye, topraklarını İslâm Devle-
ti'nin adâletine terketmeye başlıyor.

Humus'un kuşatması bir kış sürmüştü, bahar gelince, cizye
vermek şartıyla teslim olmuşlardı. (2)

Humus'un fethinden sonra, Hz. Ömer'in emri gereği Ebû
'Ubeyde b. Cerrah orada kalarak, Halid b. Velid'i Kinnesrîn üzeri-
ne gönderdi.

Çok sağlam ve yüksek olan kalelerine çekilen Bizans kuv-
vetlerine, Halid b. Velid şöyle bağırdı:

«Ben öyle bir Allah'a inanıyorum ki, siz bulutlara bile kaç-
sanız, Allah yâ sizin yanınıza yükseltir; ya da sizi bizim yanımıza
indirir!» (3).

Halid'in bu kahramanca fetihlerini duyan Hz. Ömer (r.a.),
yanındakilere şöyle demişti:

(1) Bidâye, VII, 48.

(2) Bidâye, VII, 52.

(3) Bidâye, VII, 53.

«Allah Ebû Bekir'e rahmet etsin. İnsanları teşhiste, benden ne kadar çok bilgiliydi! Vallahi Halid'i, onun hakkındaki bir şüpheden dolayı azletmedim. Fakat insanların ona tevekkül edeceklerinden korktum!» (1).

Üzgün üzgün Suriye topraklarını geride bırakan Bizans Kralı Heraklius, Kudüs'e yönelerek şöyle sesleniyordu eski topraklarına:

«Sana selâm olsun ey Suriye!.. Bir selâm ki, ebedi ayrılığı haber veriyor! Artık Rumlar sana gelemeyecek, yâ da korka korka gelecekler!» (2).

Zühd'ün Anlamı

Ebediyyen Suriye'yi terk ederek Konstantiniyye'ye yâni İstanbul'a yerleşen Bizans kralı Heraklius, daha önce müslümanlara esir düşmüş olup, sonradan serbest bırakılan ve Kralı'yla Konstantiniyye'ye gelmiş olan bir askerine; Bizans ve İran topraklarını bu hızla fetheden müslümanların nasıl insanlar olduklarını sordu. O bizans askeri şöyle cevap verdi:

«Sen onları görüyormuşcasına sana tarif edeyim: Onlar gündüzleri at sırtında savaşıyor, geceleri zikrederler. İhtiyaçlarından fazla asla bir şey yemez, selâmsız bir yere girmezler. Davaları gerçekleşinceye kadar, savaşta sebât ederler!» Bunun üzerine Bizans Kralı şöyle dedi:

«Eğer bu söylediklerin doğru ise, şu anda ayaklarımı bastığım yere dahi sahip olacaklar!» (3).

Gerçekten de Heraklius'un dediği oldu ve Konstantiniyye fethedilerek İstanbul oldu.

Yine Hz. Ömer'in emriyle, Kaysariyya, Muaviye tarafından, İlyâ bölgesi ise Amr b. As tarafından fethedildi (Hicri 15. sene)

Kudüs'ün Fethi

Ebû Ubeyde İbnü'l-Cerrah, Şam'ı fethettikten sonra, Kudüs

(1) Ay. yer.

(2) Bidâye, VII, 53.

(3) Ay. yer.

üzerine yürümeden bir mektup yazarak, orada yaşayan Hristiyanları, İslâm'a davet etti. Hristiyanlar müslüman olmayı ve cizye vermeyi reddedince Kudüs İslâm ordularınca kuşatıldı. Bu kuşatma sonucu daralınca, İslâm Devleti'ne cizye vermeyi, bu şekilde teslim olacaklarını, yalnız şart olarak, şehri ancak müslümanların Reisi Hz. Ömer'e teslim edebileceklerini Ebû Ubeyde'ye bildirdiler. Ebû Ubeyde de, hemen durumu Hz. Ömer'e bildirdi.

Halife Ömer (r.a.), hemen devlet erkânını toplayarak bu konuda istişare etti.

Hz. Osman bunun İslâm Devlet Başkanlığı için zül olacağını söyleyerek, Hz. Ömer'in günemesini, Devlet merkezini boş bırakmamasını teklif etti.

Hz. Ali ise, Hz. Ömer'in gidişiyle, müslümanların fetih işinin daha da kolaylaşacağını önc sürerek, Hz. Ömer'in bu teklifi kabul etmesini istedi.

Hz.Ömer (r.a.), Hz. Ali'nin teklifini kabul ederek, onu Medine'de yerine vekil bıraktı; ve hazırladığı İslâm ordusuyla Şam'a hareket etti. Hz. Ömer'in ordu komutanı, Hz. Abbas'ı... (1).

Yeri gelmişken, burada bir hususa değinmek istiyoruz. Bazı tarihçilerin, özellikle Şii tarihçilerin zanncuukleri gibi Hz. Ali, Hz. Ömer'e düşman olsaydı, ya da onların deyimiyle takiyye yapmış olsaydı, Hz. Ömer (r.a.), nasıl kendisine rakip (!) olan Hz. Ali'yi kendi yerine, Devlet'in merkezinde vekil tayin eder, Devlet İdâresini bir müddet için de olsa, ona terkederdi..

Hatırlanacağı üzere Müslümanlarla İranlılar arasında cereyan eden ve bir çok müslüman askerinin şehid olmasıyla neticeleşen köprü hadisesinden sonra da Hz. Ömer (r.a.), uygulayacağı askeri taktik hususunda istişare yaptıktan sonra Hz. Ali'nin görüşünü kabul etmiş, devletin merkezi Medine'yi terk etmeyerek ordu komutanı olarak Sa'd b. Ebi Vakkas'ı göndermişti.

O halde Hz. Ömer - Hz. Ali ilişkisi, Şii kardeşlerimizin zannettikleri gibi düşmanlık (bu düşmanlık gizli bir şekilde bile olsa, yani takiyye yapılarak da olsa) değil; bilâkis tam bir dayanışma

(1) Bidâye, VII, 55.

ve İslâmî bir anlayışla, Allah'ın kanunlarını ihyâ etmek için yapılan kardeşçe bir yardımlaşmaydı.

Ayrıca, Hz. Abbas'ın da, yine Hz. Ömer (r.a.) tarafından, ordu komutanlığına tayinini de bu şekilde değerlendirmemiz lâzım.

Onlar için iktidar gaye değil araçtı. Hedef, İslâm Devleti'ni Allah'ın dilediği gibi büyütmek, İslâmî tebliği mümkün olan en uzak ülkelere ulaştırmaktır.

Hz. Ömer'i Şam'da, Ebû Ubeyde, Halid b. Velid, Yezid b. Ebi Sufyân gibi büyük İslâm komutanları karşıladı.

Hz. Ömer, Şam'da bir müddet kaldıktan sonra, şehri teslim almak ve Hristiyanları cizyeye bağlamak için, ordusuyla beraber Kudüs'e gitti.

Üç günlük bir müddet için Hristiyanları şehrin dışına çıkaran Hz. Ömer, Kudüs'ü teslim alarak Hz. Davut (a.s.)'un mihrabında «tahıyyetu'l-mescid» namazı kıldı (1). Ertesi gün, Ka'bu'l-Ehbâ'ın kılavuzluğunda Kutsal Kaya'ya gitti. Daha sonra Kutsal Kayadan getirilen toprakla Ömer Cami'sini inşa ettirdi.

Önceleri Yahudilerin Kiblesi olduğundan, Hristiyanlar, Kudüs'ü ele geçirince, gûya Hz. İsâ'nın intikamını almak için bu Kutsal Kaya mevkiini çöplük yapular. Çünkü bundan önce Yahudiler, Hz. İsâ'yı astuklarına inandıkları yeri mezbelelik yapmışlar ve oraya Kumâme (çöplük) demişlerdi.

Hz. Ömer (r.a.) Kudüs'ü fethedince, Hristiyanların kirletmiş olduğu Davut (a.s.)'ın mihrabını tekrar temizletti: Böylece Kudüs, Hristiyan ve Yuhudi pisliklerinden kurtarılmış oldu.

Bütün bu fütuhât hareketlerinde Hz. Ömer'in çok önem verdiği bir şey vardığı o da, alınan bunca ganimetlerle müslümanların dünyaya aldanmamaları için cihâdlarının esas gayesini sık sık onlara hatırlatmasıydı.

İşte bunun içindir ki, Medine'den Şam bölgesine gelince, şöyle seslenmişti müslümanlara:

«Ey insanlar, sahip olduğunuz sırları ıslah ediniz ki, dışınız

(1) Bidâye, VII, 55.

da ıslah olsun! Ahiretiniz için çalışınız ki, dünya işini halledesiniz! Biliniz ki Adem'den bu yana hiç bir insan yoktur ki, babası ölmüş olmasın!

Kim cennet yoluna girmek isterse, cemaatleşsin, cemaatten ayrılmamasın! Çünkü Şeytan, yalnız olanın arkadaşısıdır. Hiç biriniz, size yabancı olan -nâmahrem- bir kadınla yalnız kalmasın; çünkü şeytan onların üçüncüsü olur. Kim Allah yolunda güzel amelleri yapınca sevinir ve Allah'ın istemediği hareketler yapınca da üzülürse, işte mü'min olan odur.» (1).

İran Medeniyetinin Merkezi Medain Düşüyor

Sa'd b. Ebi Vakkas Kadisiyye savaşından sonra, Nehreşir'i de fethedince (2), Medain'e sığınmış olan İran Şahı'nın, orada bulunan bütün hazineleri; müslümanların eline geçmemesi için, Hilvan'a naklettireceği haberi geldi.

Bunun üzerine Sa'd ordusunu toplayarak, durumu onlara anlattı; ve Allah'ın yardımıyla, taşmış olan Dicle'yi at ve kayıklarla geçerek Medain'e vardılar.

Dicle o kadar kabarmıştı ki, karşı tarafta bekleyen İran askerleri, müslümanların hiç bir zaman bu nehri (3) geçemiyceklerini zannediyor; ve ilk müslüman askerleri atlarını Dicle'nin sularına doğru sürünce, «divâne, divâne» diye alay ediyorlardı (4). Ne var ki Allah; kendisi için cihâd edip, canlarını fedâ edenlere yardım edeceğini vadediyor:

«Allah, dilediğini kendi yardımıyla destekler.» (5).

Dicle'ye ilk defa atını süren müslüman askeri de, şu âyeti okuyup ilerliyordu:

«Allah'ın izni (emri ve kazası) olmadıkça hiç bir kimseye ölmek yoktur. O, vadesiyle yazılmış bir yazıdır. Kim dünya menfaa-

(1) Bidâye, VII, 56.

(2) Ayrıntılar için bk. Bidâye, VII, 61.

(3) Kaynaklarda bahr, yani deniz olarak geçiyor.

(4) Bidâye, VII, 64.

(5) K. K. Al-i İmran sûresi, 13.

ını dilerse kendisine ondan veririz. Kim de ahiret sevabını isterse ona da bundan veririz. Biz şükredenleri mükâfatlandıracağız.»

(1)

Yoksa, şair İkbâl, bu kahramanları mı dile getiriyordu Dicle'ye seslenirken:

«Ey Dicle, senin kıyılarında göstermiş olduğumuz kahramanlıkları unuttun mu?»

İslâm ordusu, karaya çıkmaya başlayınca, İran askerleri kaçmaya başladı.

Müslüman askerlerinin karşı kıyıya çıkma hareketi tamamlanınca, Sa'd b. Ebi Vakkas orduyu toplayarak Medâin üzerine yürüdü. Fakat geç kalmıştı. Çünkü İran Şahı, Medâin'de ne varsa alıp kaçmıştı. Şchirde, 'Sonra geri geliriz' ümidiyle veya götürmeye fırsat bulamadıkları hazinelerden başka her şeyi götürmüşlerdi.

Sa'd b. Ebi Vakkas şehrin teslim olması için üç günlük bir süre tanıdı. Sa'd'ın emirlerini, İranlılara Selmân-ı Farisi tercüme ediyordu. Nihâyet üçüncü günü, İranlılar teslim oldu; ve Sa'd, adı Kasnû'l-cbyad (Beyaz Saray) olan saraya girerek sarayın en büyük salonunu mescid yaparak:

«Onlar bağlardan, pınarlardan, ekinlerden, (süslü mahfellerden), güzel konaklardan (makamlardan), içinde nâz ve nimet ile yaşadıkları ihtişamlardan neler, (nice şeyler) bıraktılar. İşte (emir) böyledir. Biz bütün bunları başka başka kavm(ler)e mirâs verdik.» (2) âyet-i kerîmesini okuduktan sonra, salonun üst kısmına doğru gitti ve orada sekiz rekât, **fetih namazı** kıldı (Hicri 16. sene).

Tarihin gariplikleri insanları ürkütmesinler de ne yap-sın?..

Atalarımız Beyaz Saray'lar fethederek, oraları mescide çevirirlerken; bugün bizler, Beyaz Saray'ların, Pentagon'ların esirleri olduk çıktık.

Fetih namazından sonra, Sa'd'ın askerleri gizli hazineleri;

(1) K. K. Al-i İmran sûresi, 145.

(2) K. K. ed-Duhân sûresi, 25-28.

Şah'ın, altundan yapılmış olan tahını, tacını buldular ve İslâm Devleti için büyük bir ganimet elde edilmiş oldu.

Sa'd, Beyaz Saray'ı heykel ve resimlerden temizleyerek; Celulâ, Terit ve Musul fethine kadar, Medâin'de kaldı (1).

Celula'nın düşmesinden sonra, Hilvan ve Musul da İslâm Devleti'nin idaresine alındı.

Hicri 17. Senede Cezire, Ahvâz, Sus şehirleri fethedildi.

Yine bu senede, İslâmî takvimin tesbiti yapıldı (2).

Hicri 18. senede kılık oldu. Müslümanlar ekonomik yönden çok zor bir sene geçirdiler.

İçki İçenlere Sopa Dayağı

Mine bu senede, yâni hicri 18. senede, Bizans cephesi genel komutanı durumunda bulunan Ebû Ubeyde b. Cerrah'ın bir mektubu geldi. O, bu mektubunda iki müslümanın şarap içtiklerini, buna karşı nasıl davranacağını soruyordu. Hz. Ömer şu cevabı yazdı: «Onları halkın huzuruna getirerek, şarabın helâl mi, haram mı olduğunu sor. «Haramdır» derlerse 80'er sopa ile had cezası verisin; «Helâldir» derlerse, boyunlarını vur.» O iki kişi çağırıldıklarında pişmanlık duydular ve «şarap haramdır» dedikleri için her birisine 80 sopa atıldı (3).

Yine bu senede Şam'da veba oldu ve Şam bölgesi Komutanı Ebû Ubeyde b. Cerrah ve Muaz b. Cebel'in de aralarında olduğu bir çok müslüman öldü.

Bu sıralarda Hz. Ömer Şam'a gelmek istemiş ve fakat, orada veba olduğunu öğrenince geri dönmüştür. Bu vebada Yezid b. Ebi Süfyan da öldüğü için, Hz.Ömer onun yerine, kardeşi Muaviye'yi Şam valisi olarak tayin etmiştir. İbnu'l Esir'in rivâyetine göre, bu vebada 25.000 kişi ölmüştür (4).

Bu vebadan sonra Hz. Ömer, Devlet'in çeşitli bölgelerini

(1) Bidâye, VII, 66.

(2) Bu konudaki ayrıntılar için bk. İ. Süreyya Sırma, İslâm ve Tarih, İstanbul, 1984, v. 20 vd.

(3) el-Kâmil, II, 000.

(4) Bk. el-Kâmil, II, 558 vd.

teftiş etmek istedi ve seyahatine, vebadan büyük zarar gören Şam'la başladı.

Hız. Ömer (r.a.), Şam'a hareketinden önce, Medine'de Devlet'in işlerini yürütmek üzere yine Hız.Ali (r.a.)'yi görevlendirdi ve onu yerine vekil bıraktı (1).

Her Şeyleriyle Örnek İnsanlar

Hız. Muhammed (s.a.s.) ve onun güzide sahabesi, gerçekten örnektiler her hareketleriyle... Sadece müslümanlar için değil, tüm insanlar için örnektiler onlar... Savaşlarında, barışlarında, sevmelerinde, nefret edişlerinde, şerefte, tevazuda numune-i imtisâl oldular, sıretleriyle, yâni yaşamlarıyla, tüm insanlık için...

Şayet bu günün müslümanı, mazisini hayalleştirip, onu yaşanamaz, ütöpik bir tarih hatırası sayıyorsa; o zaman imânında bazı eksiklikleri, en azından bilgisizlikten kaynaklanan basiretsizliğini ve dünya idolojileri karşısında içine düşmüş olduğu bunaldıktan çıkış yolunu gösteren tek ışık olarak, selefe küfratmeyi, onu inkâr etmeyi görüyor, bu şahsiyetsizlik psikozunun verdiği ruh hâletiyle kendini dahi inkâr edebiliyorsa; artık o gözünün içine baka baka, Filistinli kardeşinin kolunu kıran Yahudi faşistlerinin karşısında nasıl bir tavır takınacağını bilemeyeceği gibi, Halepçe'ye attığı kimyasal bombalarla on binlerce masum müslümanın ölümüne sebebiyet veren Arap faşisti Saddam'a karşı da -hiç olmazsa- nasıl beddua edebileceğini idrak edemez!

Atalarla övünmek, bizim işimiz değil tabi!... Ne var ki onların en iyilerini örnek almak da, bizim baş vazifemiz!

On beş asırdır, bize 'atalık' yapmış olan bu insanları hâlâ mı tanımayacak, ayıklamıyacağız? Ayıklamıyacaksak, neden birilerine «Raşid», diğerlerine «zâlim» diyoruz? Buna hakkımız var mı? Var ise, biz de ayıralım iyiyi kötüden ki, iyiyi örnek alıp, kötüyü reddedelim!

Hicri 18. senede, İslâm Devlet Başkanı Hız.Ömer, Suriye-

Filistin bölgesini kontrol edip, bu sene vukubulan vebânın netice-
lerini tesbit için Şam'a gitti.

Onun, müslümanlara ve diğer insanlara karşı olan tevazuu-
nu göstermek için şu hareketi ne kadar mânidâr:

Hz. Ömer (r.a.), maiyetüyle beraber Şam'a yaklaşıyordu...
Yolculukta deveye binme işini sıraya koymuştu hizmetçisiyle...

Şhre yaklaşıklarında, deveye binme işi, hizmetçiye gel-
mişti...

İslâm Devlet Başkanı Hz.Ömer, bütün gurur ve kibir perde-
lerini yıkarak nefsini ayakları altına aldı; ve deveden inerek, hiz-
metçisini bindirdi.

Böylece şhre girdiler (1)...

Yanında ne bir emir subayı, ne de koruyucu bir polisi vardı!
Buna gerek de yoktu zaten...Çünkü O yapıyordu herkese polislik,
bekçilik! Emniyet saçıyordu insanlığa ve ona adâlet dersleri veri-
yordu İslâm'dan kaynaklanan şahsiyetinden...

Toplanan kalabalık, farkedemiyordu. Devlet Başkanı'nı, as-
kerinden.. İslâm tevazu kanunu onlardaki farkı, sosyal yönden sı-
fır'a o kadar yaklaştırmıştı ki, hangisinin komutan, hangisininin
olduğu anlaşılmıyordu giysilerinden... Onların komutan-cr ilişki-
leri, üniforma ve rütbeden değil; takva ve samimiyetten kaynakla-
nıyordu. Er; komutanına karşı en yüksek seviyede saygı duyar-
ken, ne onun silâhının gücünden korkuyor, ne de taşıdığı rütbe-
den... O, komutanıyla beraber aynı şeyi elde etmek istiyordu: Al-
lah rızası...

Kortejler, fors alâmetleri, makam arabaları olmadığından,
Hz.Ömer'i tanımayanlar şöyle sordular hizmetçisinin deve yuları-
nı tutmuş, yürümekte olan Devlet Başkanı Hz. Ömer'e:

«Emirü'l-mü'minin nerede?»

Hz. Ömer (r.a.), kısaca şu cevabı verdi:

«İşte önünüzde!...» (2)

Asasının tozuna yüz sürmek istediğim Koca Ömer!.. Mek-
ke'yi dehşetiyle, heybetiyle korkutan Ömer İbnu'l-Hattab, İslâm

(1) el-Kâmil, II, 561.

(2) el-Kâmil, II, 561.

Devletü'nin Başkanı olmuş, hizmetçisini deveye bindirip yulardan tutmuş çekiyor!..

Adâletine kurban olduğum yüce Allah, bize olan sevgin ne kadar sonsuz ki, bizi bu yüce kanunun, yâni İslâm'ın müntesipleri saydın!..

Şeytanların kendisinden korktuğu Ömer İbnu'l-Hattab'ı, hiçbir zorlama yokken, üstelik kendisi Devlet Başkanı iken, bir köleye hizmet ettiren kanuna, zihniyete, şeriat'a, insan kurban olmaz da, ne olur?..

İnsan kanlarını sülûkler gibi emen çağdaş tağutlar, sıravunlar, biraz dönüp tarih okumaz mısınız?... Ömer'leri görüp, tantanalarınızdan utanmaz mısınız? Villâlarda, şatolarda saltanatlar sürerken, hesabı sizden sorulacak olan bu insanların, zir u zeber olmuş haklarını hatırlamaz mısınız hiç?

Devlet Başkanı Ömer'in gömleği yırtılmıştı yolculukta... Yamalattı, tekrar sırtına geçirdi yamalı gömleği!

Size gülünç ve masal gelebilir bu anlatılanlar ey müstekbirler!.. Çünkü sizler, milletin sırtından her dakika elbise değiştirmeye, makam otolarına milyarlar yatırmaya alışıp, bu beş milyarlık dünya tebaasının «ulu'l-emr'e itaat» müessesesini sömürmeyi o kadar itiyat haline getirdiniz ki, reaya bile buna kanıp, helâl; hatta vacib demeye başladı, sizin bu haram ve irtikâblarınıza...

Cenevre'de iki herif görüşüyor; Afganistan işgal ediliyor, yedi sene sonra aynı herifler, yine Cenevre'de birleşiyor; bu sefer işgâle son veriliyor!..

-Peki iki milyon insan şehid oldu?

Cevap:

-Fazla karışma!...

Yine iki herif, ya da herifler 1948'de İsviçre'de birleşiyorlar, Filistin'de «İsrail» diye bir devlet kuruyorlar!

1967 Haziranında tekrar bir araya geliyorlar, Kudüs'ü işgal ediyorlar; 1987'de birleşip Mescidu'l-Aksa'yı ateşe veriyorlar!...

1988'de yine Cenevre'de birleşiyorlar ve müslümanların kollarını taşlarla kırıp, televizyonla da göstererek, sadizm seansları yapılmasına karar veriyorlar!..

Biz de, müslüman olarak; güzel güzel, fazla ürkütmeden, kınıyoruz bu beyleri: Ayıbediyorsunuz beyler!..

Neden bu toplantıların hepsi İsviçre'dedir. Cevap verip konuyu bağlayalım:

-Çünkü İsviçre toplantılar memleketidir. İsviçre'nin tek geliri, bankalar ve lüks otellerdir. Bu otellerin %80'i; bankaların tamamı Yahudilerindir. Bu bankaları ayakta tutan gelir ise, zengin müslümanların (!) bu bankalara yatırdıkları dolarlardır, marklardır, franklardır...

Hicri 20. senede İslâm orduları Mısır'ı fethetti. Aynı senede, Rasûlullah (s.a.s.)'in müezzini Bilâl, Şam'da vefat etti.

Bir sene sonra da, Yemen'den, Anadolu'nun güney bölgelerine kadar olan topraklarda, durmadan Allah rızası için cihâd eden, vücudunun her tarafı, savaşlarda aldığı yara izleriyle dolu olan, İslâm kahramanı, Allah'ın kılıcı Halid b. Velid, Humus'da vefat etti.

Hicri 22. senede fütühât hareketleri fazlalaşarak Azerbeycan fethedildi ki, müslümanların Türklerle ilk defa savaşmaları da bu seneye rastlar (1).

Hicri 23. Senede, İslâmî Cihâd bütün cephelerde ilerlerken, senenin sonuna doğru, zilhicce ayının son günlerinde, Hz. Ömer(r.a.) , mecusi bir köle olan Ebû Lu'lue tarafından Şehid edildi.

Böylece Allah, Onun duasına icâbet etmişti. Çünkü kaynaklarımızın naklettiklerine göre, bu senede, Hz.Ömer (r.a.), müslümanlarla beraber hacc yaptıktan sonra, Rabbi'ne şöyle yalvardı:

«Yâ rabbi, ben yaşlandım ve gücüm de azaldı. İslâm Devleti büyüdü, reayam çoğaldı. Bundan dolayı görevimde kusur yapabileceğimden korkuyorum! Yüklendiğim mes'uliyetin büyüklüğünden korkuyorum. Allahım! Benî şehâdetle şereflendirmeni, ve Rasûlü'nün şehrinde bir ölümle nasiplendirmeni diliyorum!»
(2).

Gerçekten de Allah, bu güzel kulunun duasına icâbet etti; ve

(1) Ayrıntılar için bk. el-Bidâye, VII, 123 vd.

(2) el-Bidâye, VII, 137.

Ebû Lu'lue denen mecusi, sabah namazında, Peygamber Mescidi'nde hançerliyerek şehid etti onu...

Aldığı yaralardan dolayı kanlar içerisinde evine getirilen Hz. Ömer, yaralarını değil, İslâm Devlet idâresini kime bırakacağını düşünüyordu. Bu büyük mesuliyeti de sırtında taşıyarak dünyasını değiştirmek istemiyordu Hz. Ömer...

Nihayet, bu önemli işi, altı kişilik bir şurâ'ya havale ederek, Rabbi'ne öyle kavuştu Ömer...

Hız. Ömer'in hilâfet, yani Devlet mühründe şöyle yazıyordu:

«Sana vaiz (yani uyarıcı) olarak ölüm yctır ey Ömer!»...

Bir Keramet

Hız. Ömer'in dava ve mücâdelesinin bu kısa tarihçesini noktalamadan önce, bütün kaynaklarımızda zikredilen bir kerâmctinden sözctmek istiyoruz. Bir gün Hız. Ömer, caminin minberinde cuma hutbesini okurken, birdenbire konuyla alâkalı olmayan bir cümle sarfeder: «Ey Sariye! Dağa tırmanın!» Cemaat Hız. Ömer (r.a.)'in bu cümlesinden hiç bir şey anlamaz ve namaz bitirilir.

Kaynaklarımız, Hız. Ömer'in hutbe okuduğu sırada, Allah'ın kendisine bir lütuf olarak, binlerce kilometre ötelerde İranlılarla savaşmakta olan komutanı Sariye'nin durumunu gösterdiğini; İslâm ordusunun, kâfir ordusu tarafından helâk olacağını ve ancak dağa tırmanmaları halinde, ordunun hem kurtulacağını, hem de muzaffer olabileceğini göstermesi üzerine, Hız. Ömer'in, «Ey Sariye! Dağa tırmanın!» diye bağırdığını ve gerçekten de, binlerce kilometre ötede savaşan Sariye'nin, Hız. Ömer'in sesini duyarak, aldığı bu emir üzerine dağa tırmandıklarını ve neticede... Allah'ın yardımıyla da zafer elde ettiklerini yazarlar (1).

Nitekim Hicri 23. senede Sariye'nin habercisi Medine'ye geldiğinde, hadise ondan sorulur; o da gerçekten aynı gün böyle bir ses işittiklerini ve dağa tırmanarak, muzaffer olduklarını anla-

(1) Ayrıntılar için bk. el-Kâmil, III, 42-43, el-Bidâye, VII, 130-132.

tır.

Bu hadiseye ve kerâmete inanmayanlara bir sözümüz yok. Ne var ki Allah, Kur'an-ı Kerim'de, müslümanlara yardım eden görünmez orduları ve Kendisinin mânevi yardımlarını müjdeliyor. Burada yeri olmadığı için, meselenin ayrıntılarına girmiyoruz. Biz şu kadarını söylemekle yetiniyor ve diyoruz ki: Hangi müslüman, maddi bütün imkânlarını harcıyarak, Allah yolunda, Allah için mücâdele verse, Allah da ona yardım eder. Çünkü O, öyle diyor Kur'an'ında:

«Allah dilşediğini yardımıyla korur.» (1).

«Siz Allah'a yardım ederseniz (yani O'nun davası için mücâdele verirsiniz) O da size yardım eder» (2).

«Sayınızın az olup, herkes tarafından ezildiğiniz (horlandığınız) zamanı hatırlayın. Halkın sizi tutup kapmasından korkuyordunuz. (İşte bu halde iken Allah) sizi, ev-bark sahibi yaptı, yardımıyla kuvvetlendirdi, size en temiz ve güzel şeylerden rızık verdi. Tâ ki şükredesiniz.» (3).

«Allah size yardım ederse artık sizi yenecek yoktur. Sizi yardımsız bırakırsa ondan sonra size yardım edebilecek kimdir? Mü'minler ancak Allah'a güvenip dayanmalıdır.» (4).

Bir de denebilir ki; «madem ki Hz. Ömer, binlerce kilometre ötede çarpışan İslâm ordusunu tehlikede görüp, emriyle kurtardı da, kendisini öldürmeye gelen Mecusî Ebû Lu'lue'yi neden görmedi?»

Deriz ki, herşeyde ilk kaynağımız Kur'an ve Sünnet olduğu gibi bu meselede de kaynaklarımız bunlardır.

Allah, Peygamberine lütfettiği mucizeleri olduğu gibi, velilerine ihsan buyurduğu kerâmetleri de dilediği zaman verir! Nitekim, müslüman olarak hepimizin bildiği, meşhur Hz. Yusuf kıssası, yani hadisesi vardır.

Bir kaç kilometre ötede kuyuya atılan oğlu Yusuf'un orada

(1) K. K. Al-i İmran, 13.

(2) K. K. Muhammed sûresi, 7.

(3) K. K. Enfâl sûresi, 26.

(4) K. K. Al-i İmran sûresi, 160.

olduğunu -Allah bildirmediği için- bilemeyen Hz. Yakub, daha sonra Allah lütfedince, binlerce kilometre ötedeki Mısır'dan Yusuf'un kokusunu alabiliyor (1)...

İşte Hz. Ömer'in bu kerâmetini de böyle algulamamız lâzım! Allah dilediğinde, mü'min kullarından bazılarına kerâmetler lûtfeder ve bu kerâmetler haktır.

Kerâmetin hakk olduğu, Ehl-i Sünnet'te olduğu gibi, Ca'feri ve Zeydi mezheblerince de kabul edilmektedir ki, Allah'ın mü'min kullarına zaman zaman lütuf buyurduğu en güzel nimetlerdendir.

1. Hz. Osman'ın İslâm'a girişi ve hicreti

Hz. Osman b. Affân, Hz. Ebû Bekir'in daveti üzerine İslâm'a giren ilk müslümanlardandır.

Hz. Osman, Mekke Şehir Devleti'nin şirk düzenini reddedip, İslâm'ın tevhid inancına teslim olduğu günden, vefatına kadar Allah'a ve O'nun davasının mücadelesini vermekte olan Peygamberi'ne yardım ve hizmette bulunmuş, örnek müslüman, örnek sahabilerden bir tanesidir.

Mekke'nin ileri gelen ailelerinden, itibarlı bir zat olmasına rağmen, o dahi Mekke Devleti'nin müslümanlara uygulamış olduğu işkence ve baskıdan kurtulamadı. İslâm uğruna, devletteki imkânlardan ve ailesinin imtiyazlarından oldu.

Mekke Devleti'nde başlamış olan İslâmî hareket, her gün biraz daha taraftar buluyor, Devletin olanca terör ve baskı yöntemlerine rağmen, bu ilâhî hareket durmuyor, bilakis günden güne büyüyordu.

Şirk ortamı içerisinde bulunan Devlet, bu beklenmedik hareketi sindirmek için bütün yöntemlere başvurmasına rağmen başarılı olamıyor, bu başarısızlığın sonucunda da her gün biraz daha acımasızlaşıyordu.

Mekke Devleti'nin bu olumsuz tutumunun en dikkat edici

yanı, söz konusu baskı ve terörün sadece müslümanlara uygulanmasıydı. Çünkü Mekke Devleti'nde, sadece müslümanlar yoktu. Çoğu müşrik olan bu toplumda, tamamen dinsiz olanlar, çok az sayıda bile olsa Yahudi ve Hristiyanlar, Hanıflar vs. din salıkları vardı. Fakat Devlet, bütün bu gruplar içerisinde, sadece müslümanlara düşmandı; onların dinlerine karşı geliyordu. Tıpkı bugün olduğu gibi... Halkı müslüman olan bir çok ülke vardır ki, o ülkelerde yaşayan Yahudi ve Hristiyanlar, dinleri nasıl bir hayat yaşamayı gerektiriyorsa, öyle davranabilmelerine karşın, sadece müslümanlara müslümanca yaşamalarına yasak ve engeller konuyor. Meselâ, bu ülkelerde üniversitelere devam eden Hristiyan rahibelerin örtülerine ve Yahudi haham adaylarının küçük takkelerine, sakallarına, hatta fotörlerine, -ki fotör takma Yahudilerin en eski geleneklerinden bir tanesidir- hiç kimse karışmazken, başörtülü müslüman kızları ve sakallı müslüman erkekleri üniversitelere alınmamaktadır. Öyle anlar oluyor ki, aynı sınıfta yanyana oturan bir rahibe, yanında başını açmaya zorlanmış müslüman kızına bakıp; «bu ülkede senin değil, benim dinim geçerlidir!» dercesine alay etmekte ve halkının %90'ı müslüman (!) olan o ülkelere, müslümanlara, azınlıklar kadar hak verilmemektedir.

İşte Mekke Devleti de böyleydi. Zulüm ve işkencenin tek muhatabı müslümanlardı... Üstelik Mekke Devleti, «müslümanım» diye, vatandaşları kandırma, ya da asimile etme gibi şeytanca uygulamalara bile gitmiyordu.

Mekke Devleti'nin bu uygulamaları neticesinde, Mekke'de müslümanca yaşama ve -pasif bir direniş şeklinde bile olsa- bir mücadele imkânı kalmayınca, Liderleri, Hz. Muhammed (s.a.s.)'in emriyle, Habeşistan'a hicret ettiler.

Hicret, kolay bir şey değildir. Maddi olan herşeyi, helû', muhteris olan insanın terketmesi, başkalarına bırakması, evinin düzenini, rahatını bozması, büyük bir fedakârlığı gerektirir. Bu fedakârlığı gösterebilmek için de, uğruna hicret edilen ideâlin, görüşün, idcologinin, dinin vs. nin çok sevgili olması lâzımdır ki, insan oğlu göçedebilsin, hicret edebilsin.

İşte İslâm, Hz. Osman ve arkadaşları için böyle bir sevgiyi

temsil ediyordu ki, hicret ettiler. Allah için, İslâm için...

İslâm, ayrıcalık, sınıf üstünlüğü diye bir şey tanımadığından, bizzat Peygamber'in kızı olan Rukiyye de, kocası Hz. Osman'la çöllere düşmüştü. Habeşistan yollarında... Peygamber kızı olmak, bir imtiyaz sağlamamış Rukiyye'ye ve o da Allah yolunda, katlanıyordu bütün baskılara...

Bu davâ, insanlık gerektirdiğinden, insanlıklarını unutanların; ve bu unutmada sonunda, Allah'a isyân edenlerin, hizmet verecekleri bir davâ değildi... Bazan mal, bazan da can gerekiyordu ki, bu ilk müslümanlar, ikisini de vermeyi biliyordu davâları için, Allah için.. Ve bunun içindir ki, hicret etmesini de bildiler (1).

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Medine'ye hicret etmesinden sonra, Habeşistan'da bulunan müslümanlar da, Peygamber (s.a.s.)'in emri üzerine Medine'ye hicret ettiler ki, bu onların ikinci hicretiydi.

2. Hz. Osman İslâm Devleti'nin hizmetinde

Hz. Osman (r.a.) Mekke döneminde nasıl İslâm davası için bütün maddi servetini ortaya koydu; ve canını tehlikeye atma pahasına Habeşistan'a hicret ettiyse, aynı şekilde, «Benim bu yaptıklarım yeter» demeden, Medine'de kurulmuş olan İslâm Devleti'nin ve o devletin Başkanı olan Resûlullah (s.a.s.)'in emrine girdi.

Resûlullah (s.a.s.), Medine'ye hicretinden sonra İslâm Devleti'ni kurmuş; ardından da askeri cihâd başlatmıştı.

Hicretin ikinci senesinin Ramazan ayında Bedir savaşı oldu.

Muhtemelen Habeşistan-Medine yolculuğunda rahatsızlanmış olan hanımı Rukiyye çok ağır hasta olduğundan, Hz. Osman, Bedir savaşına katılamamış ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'in izniyle tedavi işleriyle meşgul olmak üzere Medine'de kalmıştı. Nitekim Rukiyye o kadar hastaydı ki, babası, Hz. Muhammed

(1) Bu hicretin ayrıntıları için bk. İ. Süreyya Sıma İslâmî Tebliğin Mekke Dönemi ve İşkence, s.83 vd.

(s.a.s.), Bedir savaşıdan dönmeyen vefat etti.

Kızının ölümüne çok üzülen Resûlullah (s.a.s.), Hz. Osman'ı, diğer kızı Ümmü Gülsüm ile evlendirdi. Ve bunun içindir ki ona «iki nur sahibi» mânâsına gelen Zinnûreyn adı verilmiştir.

Hz. Osman (r.a.), fıtraten iyi bir savaşçı olmamasına rağmen, kâfirlerle yapılan savaşların çoğunda Resûlullah (s.a.s.)'in yanında yer aldı; ve savaştan geri durmadı.

Hz. Osman, savaşlara katılmakla yetinmiyor; Allah davâsı uğruna, seve seve canını tehlikeye atıyordu ki, Hudeybiye seferinde böyle olmuştur.

Hudeybiye'de, Hz. Peygamber (s.a.s.) ile Mekke Devleti arasında antlaşma yapmak üzere elçi teatisi yapılıyordu. Resûlullah (s.a.s.), Mekke Devleti ile görüşmelerde bulunmak için Hz. Ömer'i görevlendirmek istedi.

Bütün cesaretine ve İslâm davâsına olan teslimiyetine rağmen, Hz. Ömer Mekke'de kendisini korumak için ailesinden hiç kimsenin bulunmadığını, dolayısıyla Kureyş'in, yâni Mekke Devleti'nin onu dinlemeyeceğini söyliyerek, bu işe Hz. Osman'ın daha münâsip olduğunu ifade etti. Muhtemelen Hz. Ömer, kendi sert mizacını da göz önünde bulundurarak, Mekke Devleti'nin istenmeyen bir hareketi karşısında fevri davranabileceğini ve böylece görüşmelerin çıkmaza girebileceğini de düşünmüştü.

Resûlullah (s.a.s.), Hz. Ömer'in bu görüşünü benimseyerek, Hz. Osman'ı görevlendirdi.

Hz. Osman tereddütsüz bu görevi kabul etti ki; bu gerçekten bir fedâkârlıktı. Çünkü ondan önce, İslâm Devleti'nin elçisi olarak Mekke'ye giden Hiraş b. Umeyye çirkin hakaretlere maruz bırakılmış; ve ancak yabancıların müdâhalesiyle ölümden kurtulabilmişti. Yâni Mekke Devleti, elçilerin dokunulmazlık prensibini pek kâle almıyor o zamanki devletlerarası hukuk kurallarını da çiğniyerek, elçileri öldürebiliyordu. İşte, bu şekilde olumsuz bir tutum içerisinde bulunan bir Devlet'e elçi olarak gitmek, gerçekten bir cesaret işiydi ki, Hz. Osman, hayatını tehlikeye atarak bu cesareti gösterebildi.

Gerçi tarihçilerin belirttikleri gibi, Hz. Osman'ın, Mekke'de çok güçlü bir ailesi vardı. Fakat unutulmuş taraf şudur ki, bu güçlü aile, Mekke'nin, kendileri gibi müşrik olan güçleriyle birleşmiş ve Habeşistan hicretinden önceki dönemde, Hz. Osman'a baskılar, yaptırımlar uygulamıştı. Nitekim, hatırlanacağı gibi, Hz. Osman, güçlü ailesine rağmen, Mekke'de barınamamış, Allah yolunda Habeşistan'a hicret etmişti. Dolayısıyla, onun bu elçilik görevini kabul edişini, salt ailesinin gücüne bağlamamak lâzımdır. Mameh, bütün bu olumsuzluklara rağmen Hz. Osman'ın ailesi olan Umeyye Oğullarının, Hz. Osman'ın öldürülmesine müsaade etmiyecekleri düşünülebilir. Belki, eskiden olduğu gibi, Hz. Osman'a yapılacak hakaret ve baskılara göz yumacak amma, Kureyş işi öldürmeye kadar götürürse, tutumu ne olacak, pek vazih değildi. Hz. Osman'ın bu görevi tereddütsüz kabul edişini, bu yönüyle takdir etmek lâzım. Kısacası Hz. Osman, nasıl davranacağı belli olmayan bir Devlet'e elçi olarak gidiyordu ki, bu o kadar kolayca katlanılacak bir risk değildi.

Mekke Devleti yetkilileri, kendileri gibi müşrik olmalarına rağmen, muhtemelen güçlü olan Arap taassubunun verdiği endişeyle, Hz. Osman'ın ailesinin tavrının ne olacağını kestiremediğinden, öldürme gibi olumsuz bir harekette bulunmaktan çekinerek ona bir şey demediler. Hatta ona, isterse, Kâbe'yi ziyaret edebileceğini ve fakat Hz. Muhammed (s.a.s.) ve diğer müslümanların Mekke'ye girmelerine müsaade etmiyeceklerini söylediler.

Hz. Osman, Mekkelilerin bu teklifini reddederek, Resûlullah (s.a.s.) olmadan, Kâbe'yi yalnız başına tavaf etmiyeceğini söyledi. Hz. Osman'ın bu tavizsiz tutumu karşısında, Mekke Devleti onu hapsedti. Belkide, Mekke yetkilileri, Resûlullah (s.a.s.)'ın damadı ve davâsının en ileri gelenlerinden birisi olması hasebiyle, Hz. Osman'ı hapsederek, İslâm Devleti'nden tavizler koparmak istiyordu; bilemiyoruz. Hz. Osman'ın hapsediliş haberi, Resûlullah (s.a.s.)'e onun öldürüldüğü şeklinde ulaştı.

Hz. Peygamber (s.a.s.), Mekke Devleti'nin bu menfi tutumuna, ve elçisinin öldürülmesine karşı onlarla savaşacağına dair,

sahabesinden ölüm üzerine biat aldı (1).

Bu biat hadisesinden hemen sonra, Hz. Osman'ın katli hakkındaki haberin yanlış olduğu öğrenildi.

Nitekim daha sonra Hz. Osman geri geldi ve devam eden görüşmeler sonunda, Hudeybiye antlaşması imzalandı (2).

İslâm davası için seve seve canını tehlikeye atan Hz. Osman, o uğurda malını da vermekten çekinmiyor, herkesten fazla İslâm Devleti'ne parasıyla da destek oluyordu (3).

(1) Ayrıntılar için bk. İ. Süreyya Sıma, İslâmî Tebliğin Medine Dönemi ve Cihad, s.136 vd.

(2) Antlaşmanın maddeleri için bk. a.g.e. s.140.

(3) Bunun bir örneği için bk. Muhammed Hamidullah, İslâm Müesseseleri-ne Giriş, İstanbul, 1984, s.93.

1. Hz. Osman'ın Halife Seçilmesi

Hicri 23. senenin son günlerinde Hz. Ömer'e suikast yapıldı. Ebû Lu'luc adında bir mecusi köle tarafından ağır bir şekilde yaralanan Hz. Ömer (r.a.), sabah namazını kılamadan evine kaldırıldı.

Kanlar içerisinde eve götürülmüş olan Halife, büyük bir meseleyle karşı karşıya bulunuyordu: Kendisinden sonra kim halife olacak?.. Yaralı olmasına rağmen, Hz. Ömer sadece bu konuyla ilgilendi hayattaki son günlerinde... Zira bu konu o kadar önemliydi ki, seçeceği insan konusunda Allah'a hesap verecekti Hz. Ömer... Bu hesabın ötesinde de, üç kıtaya yayılıp, büyük bir devlet haline gelen müslümanları idâre edebilmek üzere, çok kabiliyetli, ihlaslı, dinin menfaatını kendisine yeğleyen birisi lâzımdı hilâfet için.. Halife olacak olan bu kişinin, İslâm için o derecede endişeli olması gerekir ki, eski Arap ırkçılığına, kabile taassubuna, aile üstünlüğüne, zenginlerin imtiyazına yer vermesin! Ve her şeyden önce, başkanı bulunduğu reayayı ezip, sömürmesin, sınırları oldukça genişlemiş olan İslâm Devleti'ni, nefsinin arzularına kapılarak bir imparatorluğa, krallığa çevirmesin!...

İşte bu endişelerden dolayıdır ki Hz. Ömer (r.a.), kolay kolay karar vermiyordu. Fakat bu işin, aile büyüklerine, zenginliklere, akrabalıklara bağlı olmadığını belirtmek için de, şu meşhur arzusunu dile getiriyordu:

«Ebû Huzeyfe'nin kölesi Sâlim hayatta olsaydı, onu halife

tainin ederdim!» (1).

Burada dikkatimizi çeken husus; Hz. Ömer (r.a.)'ın, daha sonra Hz. Osman ve Hz. Ali için gösterdiği tereddüdü, Ebû Huzeyfe'nin kölesi Sâlim için göstermemesiydi. Şüphesiz bu, Sâlim'in; Hz. Osman veya Hz. Ali'den üstün olduğunu göstermez. Belki buradaki inceliği şöyle anlamak lâzım:

Hz. Ali ve Hz. Osman, aileleri büyük olan sahabelerdi. Muhtemelen Hz. Ömer, hilâfetin, bir «aile hilâfeti» şekline dönüşmesini istemiyordu. Sâlim ise, ailesi olmayan, eski bir köle, asıl bir sahabiydi ve onun için böyle bir tehlike varid değildi. Üstelik, Kureys'ten de değildi Sâlim...

Nitekim Hz. Ömer (r.a.), aralarından birini hilâfete seçmeleri için şûra üyelerini yanına çağırtığında şöyle demişti:

«Ey Ali, Allah adına sana yalvıyorum ki; hilâfete seçilirsen, ailen olan Haşimoğullarını milletin başına musallat etme! Sana da Osman, Allah adına yalvıyorum ki; hilâfete seçilirsen, ailen olan Ebû Mu'ayt oğullarını milletin başına musallat etme! Ve sana Allah adına yalvıyorum ki ey Sa'd hilâfete seçilirsen, akrabalarını milletin başına getirme! Böylece gidin, aranızda müşavere edin ve bu meseleyi halledin. Namazı da Suheyb kıldır-sın!» (2).

Ebû Huzeyfe'nin kölesi Sâlim, yalancı peygamber, Museylemetu'l-Kezzab'la yapılan savaşta şehid olduğundan (3), Hz. Ömer, yeni halifenin, Hz. Peygamber (s.a.s.) vefat ettiğinde kendilerinden razı olduğu, cennetle müjdelenmiş olan sahabe arasından seçilmesini istedi (4) ve bu sahabeyi, Şurâ'yı teşkil etmek üzere toplamak için, Abdurrahman b. Avf'ı evine çağırttı.

Abdurrahman b. Avf, Hz. Ömer'in, kendisini halife tayin edeceğini sanmış ve Hz. Ömer'in yanına varır varmaz, bu işi asla kabul etmeyeceğini ifâde etmişti (5).

(1) İbn Kesir, el-Bidâye, VI, 336.

(2) Taberi, Tarih Beyrut, tarihsiz, IV, 192.

(3) el-Bidâye, VI, 336.

(4) Taberi, IV, 192.

(5) Taberi, Tarih, IV, 191.

Daha sonra Hz. Ömer (r.a.), Medine'li müslümanlardan, yâni Ensâr'dan Ebû Talha'yı çağırarak ona şu emri verdi:

Şurâyı oluşturan heyeti bir eve kapat; ve halifeyi seçinceye kadar; ne onları dışarı sal; ne de onların yanına birilerinin girmesine müsâde et!» (1).

Ebû Talha'nın emrine verilen elli asker de ona yardımcı olacaktı (2).

Halifeyi seçecek olan Şûra, şu sahabelerden oluşuyordu: Hz. Osman b. Affân, Hz. Ali, Sa'd b. Ebi Vakkas, Talha, Zübeyr, Abdurahman b. Avf. Daha sonra bunlar, Abdurrahman b. Avf'ı, şurâ'nın başkanı seçtiler.

Yeni halifeyi seçmekle görevlendirilmiş olan Şûra üyeleri, Taha Huscyn (3) gibi, müsteşrikler parâclinde İslâm'a bakan zevatın düşündükleri gibi, hevâ ve heveslerinin peşlerinde olan insanlar değil; bilâkis İslâmî hareketin başından beri, canlarıyla, mallarıyla mücâdele vermiş olan kişilerdi.

Ölünceye kadar, Batı düşüncelerine karşı olan aşâğılık kompleksinden kurtulamamış olan Taha Huscyn, Şûrâ üyelerinin sultan olmak için yarışıklarını yazmaktan haya etmemiş, âdi bir müfteri durumuna düşmüştür. Hz. Ebû Bekir'le beraber aristokrasinin müslümanlar arasında yerleştiğini çekinmeden yazan Mısrılı bu müfteri, tevazu örneği Hz. Ebû Bekir'e ve dünyaya adâleti öğretmiş olan; üzerindeki abada yedi yaması sayılan Hz. Ömer'e «aristokrasiyi kurdular» derken nasıl utanmıyor; birileri bu konuda merak edebilirler. Ama biz ne şaşıyor, ne de merak ediyoruz. Çünkü, 19. Yüzyıldan itibaren, özellikle Avrupa'da tahsil (!) yapmış müslüman (!) alim (!) lerinin yüzde doksanının alâmet-i farîkaları budur: Yalan-yanlış öğrendikleri Batı kavramlarıyla İslâm'ı ve onun müesseselerini yargılamak. Bunu yaparken de; sûretâ İslâm'ı müdafaa ediyor gözükmek!..

Fakat ne yazık ki, iki yüz sencedir, müslümanları eğitenciler, idâre edenler, dinleri hakkında fetva verenler, bu tiplerdir!...

(1) Taberî, ay. es. s.192.

(2) el-Bidâye, VII, 145.

(3) Bk. el-Fitnetu'l-Kubra Osman, el-Kâhire, 1966, s.60 vd.

H. Ömer (r.a.), hilâfete seçilmemek şartıyla (1) oğlu Abdullah'ı da Şûrâ'ya seçerek, ona şu talimatı vermişti:

«Şûrâ üyeleri aday konusunda ihtilâfa düşecek olurlarsa, çoğunluğun yanında yer al. Şayet oylama sonucu üç-üç berabere çıkarsa Abdurrahman b. Avf'ın bulunduğu tarafa oyunu kullan!».

«Bu demek oluyor ki, yedinci şahıs olarak seçilen Abdullah b. Ömer'in selâhiyetleri en aza indirilmişti. Hatâ diyebiliriz ki, o, sadece teknik yönden bir kuvvete sahipti; kendi şahsi görüşlerini ortaya atamazdı» (2).

H. Ömer (r.a.), bu konudaki hassasiyetinden dolayı, cennete müjdelenmiş olmasına rağmen, amucası oğlu Sa'id b. Zeyd'i Şûrâ'ya seçmedi. H. Ömer, Şûrâ üyelerinin liyakatlarından ziyâde, Sa'id b. Zeyd'in H. Ömer'in akrabası olmasından dolayı hilâfete seçilebileceğinden korkmuştu (3).

H. Ömer, kendisinden sonra seçilecek olan halifeye şu nasihatlerde bulunuyordu: «Halife olan, Ensar'a iyi muamele etsin, iyiliklerine iyilikle mukabele etsin, kötülüklerini de af etsin. Halife, sadakaları hakkiyle alsın, fakirlere dağıtsın. Halife, H. Peygamber'in yolundan ayrılmasın. Yâ Rabbi tebliğ ettim mi?» Bundan sonra da oğluna dönerek şöyle seslendi: «Yâ Abdullah b. Ömer, beni kim öldürdü?» Abdullah b. Ömer: «Ebû Lu'lue» diye cevap verdi. H. Ömer: «Allah'a hamd olsun ki beni, alnı bir tek defa secdeye giümemiş birisi vurdu. Yâ Abdullah b. Ömer, Aişe'ye git, Resûlullah'ın ve Ebû Bekir'in yanına defnedilmem için izin iste. Yâ Abdullah halk ihtilâfa düşerse, çoğunluğun yanında ol. Şayet istişare olursa, Abdurrahman b. Avf'ın olduğu tarafta ol. Yâ Abdullah izin ver girsinler.» Bunun üzerine Ensar ve Muhacirinin yanına girdi. Daha sonra oğlu Abdullah'a «Yâ Abdullah, başımı al toprağa koy, belki bu durumumu gören Allah, beni affeder.»

H. 23. senenin son günlerinde şehid edilen, H. Ömer, 24.

(1) Taberi, Tarih, IV, 192.

(2) el-Bidâye, VII, 145; Muhammed Hamidullah, İslâm Müesseselerine Giriş, İstanbul 1984, s.147.

(3) el-Bidâye, VII, 145.

senenin muharrem ayının ilk günlerinde defnedildi. (1).

Hız. Ömer (r.a.) vefat edince, namazını Suheyb kıldırdı ve el-Mikdâd İbnu'l-Esved, Ebû Talha'yla birlikte Şûrâ üyelerini bir evde toplayıp, çalışmalarını başlattı.

Şûrâ'nın çalışmaları, beklenenin aksine münakaşaya dönüşünce, Abdurrahman b. Avf, adayların üçe indirilmesini teklif etti. Bunun üzerine Zübeyr, Hız. Ali İhinde; Talha, Osman İhinde, ve Sa'd b. Ebi Vakkas da Abdurrahman b. Avf İhinde olmak üzere adaylıktan feragat ettiler. Böylece aday sayısı üçe indi. Daha sonra Abdurrahman b. Avf, Hız. Ali ve Hız. Osman'a «ben de adaylıktan çekilirsem, beni hakem yapar mısınız?» diye sorunca her ikisi de kabul ettiler. (2)

Buhârî, bu hadisin devamında, Abdurrahman b. Avf'ın, Hız. Osman'ın elini kaldırarak, önce kendisinin; sonra Şûrâ'nın diğer üyelerinin biat ettiklerini kaydediyorsa da, diğer kaynaklarımızda, daha fazla teferruat verilmektedir.

Tarihçimiz İbn Kesir (3), Abdurrahman b. Avf'ın, adaylıktan feragatından sonra, her iki adaya şöyle dediğini rivâyet eder:

«Ben bu işten feragat ettikten sonra ikinizden birini seçersem kabul eder misiniz? Onlar «evet» dediler. Daha sonra Abdurrahman b. Avf, her ikisinin meziyetlerini sayarak, onlardan; seçtikleri takdirde, adil olacaklarına; seçilmeyenin, seçilene itaat edeceğine dair söz aldı.»

Yine rivâyetlere göre Abdurrahman b. Avf, Hız. Ali'ye; «seni seçmezsem, kim halife olsun istersin?» diye sorduğunda «Osman b. Affan» diye cevap verdi. Hız. Osman'a da aynı soruyu aynı bir yerde sormasına rağmen, onun da cevabı «Ali b. Ebi Talib» oldu (4).

Mesele bu raddeye gelince, Abdurrahman b. Avf, diğer Şûrâ üyelerini Ebû Talha'nın nezaretinde bırakarak, bu konuyu müslü-

(1) el-Kâmil, III, 49-52.

(2) Buhârî, Kitap, 62,bâb, 8.

(3) Bk. el-Bidâye, VII, 145.

(4) Ay. es. VII, 146.

- manlarla istişare etmek üzere dışarı çıktı.

Abdurrahman b. Avf, hiç bir ayırım gözetmeden, önüne gelenle istişare edip, Hz. Osman'ı mı, Hz. Ali'yi mi halife olarak görmek istediklerini sordu. İleri gelen zevatla konuştuğu gibi, gençlerle ve halkla müzâkere etti. Komutanlara ve görevlilere aynı soruyu, aynı aynı sordu. Yalnız olanlara olduğu gibi, gruplara da sordu. Bu soruşturmasını, bazan aleni, bazan da gizli yaptı. İbn Kesîr'in tabiriyle (1), «hatta, peçelerine bürünmüş olan kadınlara bile» sordu. Mekteplerde okuyan çocuklara olduğu gibi, dışarıdan Medine'ye gelmiş olan bedevî ve seyyahlara sordu: ve bu anketini geceli gündüzlü üç gün sürdürdü.

Hadisenin devamını, Abdurrahman b. Avf'ın yeğeni el-Müsevver şöyle anlatıyor (2):

«Ömer İbnu'l-Hattab'ın ölümünün üçüncü gününün gece yarısından sonraydı. Üç gündür gözlerine uyku girmemiş olan dayım eve geldi ve gidip Ali ile Osman'ı buraya getirmemi söyledi. Ben de ona «hangisiyle başlayayım?» diye sorduğumda, «hangisiyle istersen, farketmez.» Bunun üzerine Ali'den başlayarak her ikisini dayımın yanına getirdim. O sırada dayım namaz kılıyordu. Namazı bitince, Ali ve Osman'a şöyle dedi: Sizi, herkese sordum. Başkasını sizlere tercih edeni görmedim. Sonra dayım, onlardan aldığı sözü haurlatı ve Resûlullah (s.a.s.)'in kendisine verdiği sarı rıği sararak kılıcını da kuşandı ve onları Peygamber Mescidi'ne götürdü. Daha sonra, Medine'deki bütün müslümanlara, Mescid'de toplanmaları için haber verildi. Mescid, insanlarla doluptaştı. O derecede izdiham oldu ki, Osman b. Affan bile ancak son taraflarda yer bulabildi. Daha sonra Abdurrahman b. Avf, Resûlullah (s.a.s.)'in minberine çıkarak uzun uzun dua etti ve şöyle dedi:

«Ey insanlar, size bu konuda alenen ve gizlice sormama rağmen, hiçbiriniz bu iki adamdan başka birisini bu makama lâayk görmediniz. Ey Ali, kalk ve buraya gel!»

Hz. Ali minberin altına gelince, Abdurrahman b. Avf, elin-

(1) Ay. yer.

(2) İbn Teymiyye, Fetava, el-Rabat, 1981, IV, 427-428.

den tutarak ona şöyle sordu:

«Allah'ın Kitabı, Resûlü (s.a.s.)'in Sünneti, Ebû Bekir ve Ömer'in takip ettikleri esaslara göre sana biat edeyim mi?» Ali, «Gücümün yettiği kadar!» diye cevap verdi.

Bunun üzerine, Osman'ın elini tutarak, aynı soruyu sordu. Osman da. «Evet» dedi.

Abdurrahman b. Avf, Hz. Osman'dan bu cevabı alınca, ellerini havaya kaldırarak şöyle dedi:

«Allahım duy ve şahid ol, Allahım duy ve şahid ol ki, boynumdaki emâneti çıkarıp, Osman'ın boynuna geçirdim!»

Abdurrahman b. Avf, bu şekilde Hz. Osman'ı halife tayin edince, müslümanlar da biat ettiler.

İlk biat eden Hz. Ali oldu (1).

Biattan sonra Resûlullah (s.a.s.)'in minberine çıkıp ilk konuşmasını yapan Halife Hz. Osman (r.a.), konuşmasının bazı bölümlerinde şöyle dedi:

«...Elinizden geldiğince hayırla muamele edin. Dünya, gurur üzerine kurulmuştur. Dünya hayatı, sizi aldatmasın! Gurura kapılıp, Allah'ı unutmayın! Geçenlerden ibret alın ve gâfil olmayın! Dünyaya kendilerini kaptırıp, onda eserler yapıp nimetlerle uzunca yaşayan chl-i dünya nerede? Allah'ın dünyayı attığı gibi, siz de dünyayı atın? Allah'ın övdüğü Ahiret'e talip olun ki, en hayırlı olan, odur. Allah'u Teâla şöyle buyurdu: «Onlara dünya hayatının misalini de getir. O, gökten indirdiğimiz (yağmur) su(yu) gibidir ki, bununla yeryüzünün bitkileri birbirine karışmış (kuvvetlenir, büyür ve güzelleşir); sonra kurumuş bir çöp kalıntısı oluvermiş; rüzgârlarsa onu (kökünden çıkarıp) savuruvermiştir. Allah, her şeye kadirdir. O mal ve oğullar (hep) dünya hayatının (bir) süsüdür. Geriye baki kalacak olan Sâlih amellerdir ki, Rabbi'nin nezdinde sevapça da hayırlıdır, amelce de hayırlıdır.» (2)

Hz. Osman (r.a.)'ın Halife olarak yapmış olduğu bu konuşma, mevzu olarak çok câlib-i dikkattir.

(1) el-Bidâye, VII, 147.

(2) Kur'an-ı Kerim, Kehf Sûresi, 45-46.

Dikkat edilirse; bütün konuşma metni, dünyayı dışlayarak, Ahiret'i ön plâna çıkarma gayretini göstermekdedir. Hz. Osman, yâni o günkü müslümanların lideri, başkanı, imâmı; onları dünya hayatına bağlanmamaları konusunda uyarıyor! Sanki Hz. Osman, bu konuşmayı özellikle dünya hayatı ile Ahiret'in bir tutulamıyacağına müslümanlara hatırlatmak, büyümüş olan İslâm Devleti'nin sağlamış olduğu dünya nimetlerinin kendilerini dünyaya bağlanmamaları hususunda onları uyarmak için yapıyor!

O halde her gün gazetelerde, kitaplarda okuduğumuz; radyo ve televizyonlarda dinlediğimiz «hiç ölmeyeceksin gibi dünya için, yarın öleceksin gibi de Ahiret için çalış!» diye bir hadis-i şerif yoktur!

Sahabe, dünyası ile Ahireti için aynı şekilde çalışsaydı, yâni Ahirete bağlandıkları gibi, dünyaya bağlanmış olsalardı, hiçbiri şehit olmayacaktı Allah için... Onlar, dünyalarını Ahiret'e kurban ettiler ki, Allah'ın kanunu yeryüzüne hâkim olsun. Dolayısıyla bu söz, müslümanların cihâd ruhunu öldürmekten başka hiç bir gaye taşımamaktadır. Zira böyle bir hadis-i şerif olsaydı Hz. Osman nasıl ona muhalefet ederdi? Bilâkis o, gerçekleri dile getirerek, üstelik âyeti de delil göstererek, dünya hayatını küçümsüyor, ona bağlanmamamız gerektiğini vurguluyor.

Çünkü müslümanı, mücâdelesinden en çok alıkoyan şey, dünya ve onun nimetleridir!...

2- Hz. Osman'ın İlk İcraatları

Hz. Osman (r.a.), hilâfete gelir gelmez. İslâm askerinin, Hz. Ömer (r.a.) zamanında 10 dirhem olan maaşını 200 dirheme çıkarttı.

Yine Hz. Ömer zamanında, Ramazan gecelerinde her müslümana verilen birer dirhemi de artırdı. Ayrıca Peygamber Camisinde İbâdet edenler, İtikâfta bulunanlar, Allah yolunda yolculuk yapanlar, fakir ve miskinler için de, hiç yerden kalkmayan bir sofrayı kurdu (1).

(1) el-Bidâye, VII, 148.

H.z. Osman'ın ilk icraatlarından birisi de, cuma günleri okunan ezandan önce, bir ezan daha okunmasına ictihad etmesidir.

H.z. Osman (r.a.), halife olur olmaz, valilerine, cihâdı yürütmekte olan komutanlara, namazı kaldırmakla görevli imâmlara ve İslâm Devleti'nin hazinesini korumakla yükümlü olan emniyet mensuplarına mektuplar göndererek onlara ma'rûf'u, yâni, Allah'ın yapılmasını emrettiği fiilleri; ve münkeri, yâni Allah'ın, yapılmasını yasakladığı fiilleri hatırlattı. Yine bu mektuplarında, Halife, onları Allah'a ve Resûlü'ne itaatta sebât etmelerini, ve Allah'ın koyduğundan başka ve O'nun Kitab'ına ters düşecek emir ve yasaklar, kanunlar uydurmamalarını emretti (1).

3- İslâmî Fütûhat Zirveye Ulaşıyor

Üçüncü halife H.z. Osman zamanında, İslâmî fütûhât zirve denebilecek bir noktaya ulaştı.

Doğuda İslâm orduları Türkistan'da ilerlerken, Batı'da İspanya'ya giriliyordu. İslâm ordularının İspanya'ya girişi demek, bütün Kuzey Afrika'nın fethedilmiş olması demekti.

H.z. Osman (r.a.), bir taraftan askeri cihâdı yürütürken, diğer taraftan da bazı idârî tasarruflarda bulundu ki, maalesef bu idâri tasarruflar muvacehesinde, bir takım isâbetsiz tayinler yapıldı ve bu tayinler onun hakkında yapılan ilk eleştirilere sebep oldu.

Tabii ki, her Devlet Başkanı gibi, onun da valilerini değiştirmeye hakkı vardı. Nitekim önden önceki halifeler, yâni H.z. Ebû Bekir ve H.z. Ömer de bazı valileri değiştirip yerlerine yenilerini getirmişlerdi. Ne varki bu tayinlerin çoğu isabetliydi.

H.z. Osman'ın yaptığı tayinlerde ise, isteyerek ya da istemeyerek akrabalarına da yer vermesi, onun hakkında yapılan tenkidlere sebep oldu. Valilerini sıkça değiştirmesi de, ayrı bir tenkid konusu oldu.

Bu cümleden olarak Muğire b. Şu'be'yi Kûfe valiliğinden azledip yerine Sa'd b. Ebi Vakkas'ı getirdi ki daha senesi yeni dol-

muşken Sa'd'ı da azledip, onun yerine akrabası el-Velid b. Ukbe'yi tayin etti (1).

Gerçi Hz. Osman, Sa'd b. Ebi Vakkas'ı Kûfe valiliğinden azlederken; Sa'd ile Abdullah b. Mes'ud arasında geçen bir hadiseyi (2) gerekçe göstermiştir. Ve belki de Sa'd'ın değiştirilmesi gerekiyordu.

Burada, tenkid mevzuu olan nokta el-Velid b. Ukbe'nin Hz. Osman'ın akrabası olmasıdır. Velid'in İslâm'a yakışmayan bir hareketi de, bardağı taşıran damla oldu. Öyle ki, rivâyetlere göre, Velid sarhoş olarak sabah namazını kaldırmaya giymiş ve iki yerine dört rekât kıldırıktan sonra, cemaata dönmüş ve alay edercesine, «daha artırayım mı?» diye sormuştur. (3).

Mamafih, Kûfeliler, el-Velid'i, yâni valilerini çok sevmelerine rağmen, şarap içmesinden dolayı, Medine'ye gidip şikâyet ettiler. Hz. Osman, bu suçundan dolayı hemen Velid b. Ukbe'yi azledip, yerine Sa'id b. As'ı tayin etti. Ayrıca Halife, Hz. Ali'nin hükmü ile, Velid'e hadd cezası uyguladı; yâni kendisine 80 sopa atıldı (4).

Böyle münferit ve mevzii hadiseler, değişik cephelerde devam eden cihâdı durdurmadı.

Hz. Ömer zamanında Şam valiliğine tayin edilmiş olan Muaviye Hicri 27. senede, Hz. Osman'ın emriyle, Kıbrıs fethine gitti. Kıbrıs seferi, müslümanların ilk deniz zaferi idi.

Aynı sene, yâni hicri 27. senede Amr b. Ass, Mısır valiliği görevinden alınıp, yerine Abdullah b. Sa'd b. Ebi Sarh tayin edildi (5).

Abdullah b. Sa'd, Mısır valiliğine gelir gelmez, Kuzey Afrika'da cihâdı başlattı ve onun komutasında bir çok yer fethedildi. Görevlendirdiği komutanlar, İslâmî fetih hareketlerini Endülüse, yâni İspanya'ya kadar götürdüler. Bu senede İspanya'nın bir çok

(1) İbnu'l-Esir, el-Kamilu fi't-tarih, Beyrut 1965, III, 82; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, el-Kahire, 1964, s.154-155.

(2) Bu hadisenin ayrıntıları için bk. el-Kâmil, III, 82-83.

(3) Suyutî, a.g.e. s.155.

(4) el-Kâmil, III, 107; el-Bidâye, VII,208.

(5) el-Bidâye, VII, 152.

bölgesi, İslâm Devleti'nin sınırlarına dahil edildi (1).

Hız. Osman (r.a.), İspanya'nın fethine özel itinâ gösteriyordu. Nitekim, komutanlarıyla yapmış olduğu bir konuşmada şöyle demişti:

«Kostantiniyye, (yani İstanbul) deniz tarafından fethedilecektir. Ve şayet sizler Endülüs'ü fethederseniz, Ahir zamanda Kostantiniyye'yi fethedecek olanla, sevâpta ortak olacaksınız!» (2).

Hicri 29. ve 30. senede İstahr ve Horasan'ın bir çok bölgesi fethedildi. Nisabur, İslâm topraklarına katıldı. Aynı senelerde, Tus, Scrahs, Merv, Beyhak gibi şehirler, bir kısmı sulhen, bir kısmı da savaşıla İslâm Devleti'ne katılmış oldu.

Afrika ve Asya'da yapılan bu sayısız savaşlar da, bir çok ganimet elde edildi ve gerçekten İslâm Devleti, ekonomik bakımdan çok güçlü bir duruma geldi. Ne varki, bir devlet ne kadar büyük olursa, sorunları da o derecede çok olur. Ve şurası bir gerçektir ki, büyük bir devleti ayakta tutabilmek için, güçlü bir ekonomi yetmez. Aynı zamanda, güçlü idarecilere ihtiyaç vardır ki, Hız. Osman'ın son senelerinde, valiler kendilerinden beklenen otoriteyi sağlayamadılar. Halbuki, fethedilen bu geniş ve verimli arazilerden çokça gelir geliyordu. Devlet'e gelen haraç o kadar çoğaldı ki Halife, büyük depolar yaptırıp, bunları gelen erzakla doldurdu.(3).

İslâm Devleti bu kadar büyüyünce, Hız. Osman, zekâtın toplanma işinde bir değişiklik yaptı.

Hız. Peygamber (s.a.s.) ve ilk iki halife olan Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ömer zamanında, zekâtı devlet tahsildarları toplarken, Hız. Osman müslümanların, tahsildarlara gerek kalmadan zekâtlarını verebilecekleri hükmünü getirdi.

Bu yeni tatbikatın İslâm Devleti'ne sağladığı yararları, Hamidullah Hoca şöyle açıklıyor:

«Hız. Peygamber (s.a.s.) zamanında ve ilk iki halife zama-

(1) el-Bidâye, VII, 152.

(2) el-Bidâye, VII, 152.

(3) Suyutî, a.g.e. s.156.

nında, bütün vergilere zekât deniyordu. Tüccarlar vergi veriyordu ve buna «Ticâret zekâtı» deniyordu. Ziraatçılar da vergi veriyordu ve buna «Toprak zekâtı» (Zekâtü'l-Ard) deniyordu. Madenler işletiliyordu; bunların vergisine de «Maden Zekâtı» (Zekâtü'l-Meadin) deniyordu. Koyun, deve gibi sürüler vardı ki bunlardan da vergi alınıyordu ve buna «Hayvan zekâtı» (Zekâtü'l-Hevâşi) deniyordu. Aynı şekilde, kervanların getirdiği mallar üzerinde de haklar vardı ki, bunlara zekât deniyordu. Hülâsa olarak, Kur'an-ı Kerim'de geçen, «Zekât» «Sadaka» «İnfakfisebilillah» vs. gib vergiler, İslâm Devleti'nin müslümanlara taalluk eden vergileri idi.

Gayr-i müslimlerden alınan vergiler, bundan ayrı. Bunlara zekât denilmiyordu. Bizim bugün zekât dediğimiz şey, o zaman da zekâtı. Fakat bu, zekât çeşitlerinden sadece biri idi.

Biraz önce dediğimiz gibi, Hz. Peygamber (s.a.s.) ve ilk iki halife Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer zamanında, bütün bu zekât çeşitlerini, Devlet memurları topluyordu. Bugün bizim zekât dediğimiz ve zekât demediğimiz bütün vergileri bu memurlar topluyordu ve hepsine de zekât deniyordu.

Muhakkak ki, biliyorsunuz; Hz. Osman zamanında, İslâm toprakları, yıldırım hızıyla ve şaşırtıcı bir surette genişledi. Hicrî 26. senede, Hz. Osman'ın bir ordusu Avrupa'da, İspanya'ya girerken diğer taraftan başka bir ordusu Çin'e girdi. Her iki uç arasında Çin'den İspanya'ya kadar üç kıtaya yayılmış olan topraklar, İslâm devletini oluştuyordu. Bazen, İspanya fethinin Emeviler zamanında Tark b. Ziyâd'la başladığını söylüyoruz. Bu doğru değil, İspanya'nın bir kısmı, daha Hz. Osman zamanında fethedilmiştir. Ve bu husustaki kaynağımız Taberi, bu ordunun Tarık b. Ziyad zamanına kadar İspanya'da kaldığını yazıyor. Yâni bu ordu İspanya'ya girdikten sonra geri çıkmamış, bilâkis orayı fethetmişler ve oraya yerleşmişlerdir. Netice olarak söyleyeyim ki, benim gayem bu fetihleri değil, fakat bu fetihlerin zekât için olan ehemmiyetinden bahsetmektir.

Üç kıtaya yayılmış olan bu büyük devlette, müslümanların sayısı ne kadardı, bunu bilmek lâzımdır. Çünkü zekât, müslüman-

lara taalluk eden bir vergidir. Üç kıtaya yayılmış olan İslâm Devleti'nde, milyonlarca gayr-ı müslim vardı. Fakat bunların zekât ile alâkaları yoktu. Bu gayr-i müslimlerden de vergi alınıyordu. Fakat bu vergilere zekât değil, haraç vs. gibi başka isimler veriliyordu.

Hız. Osman -diyelim ki, mâliye bakanının tavsiyesi üzerine-bugün bizim anlattığımız mânâdaki zekâtla, diğer zekâtları birbirinden ayırmak istiyor. Niçin? Hız. Osman diyor ki: «Evin dışında olan şeylerin zekâtını toplamak kolaydır. Koyun, deve, maden vs. gibi mallar, kolayca tesbit edilir ve zekâtı alınır ve bu kolaydır. Fakat zekât memurlarının, her müslümanın evinde ne kadar para olduğunu bilme imkânı yoktur. Bunun için bu zekât çeşitlerini birbirinden ayırmak lâzımdır». Bunun üzerine Hız. Osman, müslümanların bizim bugün anladığımız zekâtı (yani evde olup, üzerinden bir sene geçen parayı) bundan böyle, hükümet'e direkt olarak vermeğe mecbur olmadıklarını ve bunu bizzat kendileri, fakirlere dağıtabileceklerine dair bir emir veriyor.

İşte bu tarihten itibaren, bu şekilde verilen zekât'a zekât denmiş ve diğerlerine zekât değil, vergi, gümrük vs. denmiştir. Müsâ-denizle, Hız. Osman'ın niçin bu şekilde karar verdiğine dair bir iki söz söyleyeyim. Görünüşte bu karar, Hız. Peygamber (s.a.s.), Hız. Ebû Bekir (r.a.) ve Hız. Ömer (r.a.)'ın tatbikatlarına aykırı idi. Şu halde Hız. Osman (r.a.) niçin bunu değiştirdi? Ben zannediyorum ki, bu devlet menfaatına idi. Yâni, İslâm devleti İspanya'dan, Çin'e kadar uzanıyordu, Ve buna karşı, müslümanların sayısı çok azdı. Bu hususta nüfus sayımı yapılmamıştır. Fakat bazan 100 km'de, bir tek müslümandan fazla bulunmuyordu. Bunun üzerine tasavvur buyurun ki, İspanya'dan Çin'e kadar her 100 km'ye bir tahsildar gidip, bir müslüman bulacak, üstelik bazen bulunduğu bu müslüman da zekât veremeyecektir. Çünkü evinde nisabı dolduracak kadar parası olmayabilirdi. Bu müslümanın evi veya başka bir şeyi olabilir, fakat zekât verecek kadar parası olmayabilir. Netice olarak karşımıza şu durum çıkabilir. Zekât memurlarına verilecek olan para, toplanacak olan zekâtan daha fazla olabilir. İşte böyle bir şeyi bir maliye bakanı kabul etmez. Bunun için, müslü-

manların, bizzat kendilerinin bu zekâtı vermeleri serbest bırakılıyor.

Müslümanlar, Zekâtın bir farz olduğunu, Allah'ın emri olduğunu bildikleri için, herhangi bir murakabeye ihtiyaç duyulmaksızın, onların şuuru, onlara bu farzı yerine getirmelerini emrediyor. Meselâ; namaz, oruç gibi ibâdetlerde, hükümet beni zorlamıyor, fakat benim şuurum bana emrettiği için bu ibâdetleri yapıyorum. Aynı şekilde zekâtı da murakâbesiz verebilirim, çünkü şuurum emrediyor.» (1).

4- Kur'an'ın Tedvini

Hiz. Ebû Bekir (r.a.)'ın hilâfeti zamanında, dinden çıkanlarla Yemâme'de yapılan savaşta bir çok Kur'an hafızı şehid olunca; bütün hafızların şehid olmaları halinde de, Kur'an'ın kaybolabileceği tehlikesini sezen Hiz. Ömer (r.a.), Hiz. Ebû Bekir'e giderek, Kur'an sûrelerinin bir araya toplanması zaruretiinden sözettti. Önceleri, Hiz. Peygamber (s.a.s.)'in yapmadığı bir fiili işlemekten korkan Hiz. Ebû Bekir, konunun nezâkat ve ehemmiyetini kavrayarak, Kur'an sûrelerini bir araya toplama işini, Hiz. Peygamber (s.a.s.)'in vahiy kâtibi olan Zeyd b. Sabit'e verdi.

İkinci bir sebep de genişlemekte olan İslâm Devleti'nin çeşitli bölgelerinde, Kur'an'ın değişik okunmasıydı. İşte bu olaylar üzerine, hem Hiz. Ebû Bekir, hem de Hiz. Osman zamanında bu işle görevlendirilen Zeyd b. Sabit, hadiseyi bize şöyle anlatmaktadır:

«Hiz. Peygamberin sahabelerinden bir kısmı Yemâme cihadında şehit düşünce, Hiz. Ömer (r.a.) halife Hiz. Ebû Bekir'in (r.a.) yanına vardı ve dedi ki: «Allah Resûlünün sahabeleri Yemâme'de keleklerin ateşe düştüğü gibi düştüler, korkarım ki buna benzer şehit olma imkânının zuhur ettiğı hallerde aramızdan hep ayrılacaklardır. Halbuki onlar Kur'an'ı hamildirler. Böylelikle Kur'an-ı Kerim kaybolmuş ve unutulmuş olacaktır. Sen onları bir araya

(1) Muhammed Hamidullah, İslâm Müesseselerine Giriş, s.153-157.

toplasan ve yazdırtısan...!» Hz. Ebû Bekir, kaçındı ve şöyle dedi: «Allah'ın Resûlünün yapmadığını ben mi yapacağım?» bu mevzuda karşılıklı deliller getirdiler. Sonra Hz. Ebû Bekir Hz. Zeyd İbn Sabit'i getirtti. Onu dinliyelim: «Onun yanına gittiğim zaman Hz. Ömer de orada bulunuyordu. Hz. Ebû Bekir bana dedi ki: Bu beriki (Hz. Ömer) reddettiğim bir şeyi yapmam için bana ısrar ediyor. Sen vahiy kâtibi idin. Şayet sen de onunla mutabık isen, ben her ikinize tâbi olacağım. Fakat sen benimle aynı fikirde olursan, bu iş teşebbüs etmiyeceğim. Sonra Ebû Bekir, Ömer'in fikrini anlattı. Ömer hep susuyordu. Bu (telkinden) kaçındım ve dedim: «Allah'ın Resûlünün yapmadığını o mu yapacak?...» o zamana kadar susan Hz. Ömer dedi ki: «Şayet bu işi yapsanız size ne zarar olur?» Düşündük, sonra dedik ki: «Vallahi bu işin bize zararı yoktur.», Hz. Zeyd (r.a.) ilâve ediyor: Hz. Ebû Bekir (r.a.) bana emretti, ben de onu deri parçaları, kürek kemikleri ve hurmaların orta damarları üzerine yazdım. Hz. Ebû Bekir'in vefatı üzerine yerine Hz. Ömer geçince, Kur'anı bir nüsha halinde yazdı. (mushaf) ve bu nüsha kendinde kaldı. O da vefat edince bu nüsha, Hz. Peygamberden dul kalan, Hz. Ömer'in hızı Hz. Hafsa'ya intikal etti. Bir müddet sonra Hz. Hüzeyfe İbn el-Yemân Ermenistana karşı girilen seferden dönünce (tarihçilere göre 25 veya 30 senesinde), Medine'deki evine gitmeden, Halife Hz. Osman'ın (r.a.) yanına gitti ve ona dedi ki: «Ya halife, ümmetine ihümam göster!» Halife ne var, diye sorunca Hüzeyfe dedi ki: «Ermenistana karşı sefere iştirak ettim, seferde hem Iraklılar hem Suriyeliler vardı. Fakat Suriyeliler Kuran'ı Übey İbni Ka'b'ın kıraatine göre okuyorlar ve Iraklıların duymadığı şeyleri söylüyorlardı. Bu sonuncular onları kâfirlikle itham ediyorlardı. Aynı şekilde İbn Mes'ud'un kıraatini takip eden Iraklılar Suriyelilerin duymadığı şeyler okuyorlar ve Suriyeliler onları küfürle itham ediyorlardı. Hz. Zeyd ilâve ediyor: O zaman Hz. Osman İbn Affan kendisi için bir Kur'an yazmamı emretti ve bana: «Sana zeki ve edebî zevki olan bir yardımcı vereceğim. İkiniz de Kur'anı yazın. İkiniz arasında bir ayrılık oldukça bana müracaat edin», dedi. Bu iş için Hz. Abân İbn Said İbn el-As'ı (bu zat da Hz. Peygamberin kâtipleri idendir) tayin etti. İkisi

de (kâtipler) II nci sûrenin 247 nci âyetine gelince, misak tabut'u üzerinde, Zeyd bu tâbu'dur dedi, Aban ise: Hayır bu tâbut'dur dedi. Sonra biz Hz. Osman'a danıştık. Hz. Osman bunu tâbut olarak yazdı. Hz. Zeyd devamla: Ben onu bitirince, bir şey eksik olup olmadığını anlamak için tetkik ettim. Bu anda XXXIII üncü sûrenin 23 üncü âyetinin eksik olduğunu farkettim. Bu âyeti Muhacirlere arz ettim ve (yazılı olarak) kimde varsa getirmesini rica ettim, fakat hiç birinde bulamadım. Sonra durumu Ensara arzettim. Onlardan tek bir kişide, Sabit oğlu Hüzeyma'da buldum. Bunun üzerine yazdım. Sonra tekrar gözden geçirdim ve iki âyetin eksik olduğunu gördüm (sûre IX. 128-9). Muhacirlere müracaat ettim, fakat bu (âyetleri) hiç birinde bulamadım. Sonra bu mevzuda Ensara müracaat ettim. Onlardan sadece bir kişide, gene Hüzeyma adında birinde buldum. O zaman onları dokuzuncu sûrenin sonuna yazdım. Şayet (iki yerine) üç âyet olmuş olsaydı, onları müstakil bir sûre olarak toplıyacaktım. Sonra tekrar bir defa daha eksik olup olmadığını anlamak için tetkik ettim, fakat bu defa hiç eksik bulamadım. Bilâhare Hz. Osman, Hz. Hafsa'dan Hz. Ömer'in kendisine verdiği Kur'anı, iade edeceğine yemin ederek istedi. Hz. Hafsa Mushafını emaneten ona verdi. Hz. Osman onu (yeni kopye) ile karşılaştırdı ve hiç bir fark bulamadı. Hz. Hafsa'nın Mushafını iade etti ve durumdan son derece memnun oldu. Bundan sonra da halka Kur'an kopyelerini (bu nüshaya göre) yazmalarını emretti.» (1).

Bu şekilde Kur'an-ı Kerim âyetleri bir araya toplanarak, kaybolmaktan kurtarıldı. Daha sonra, toplanan bu Mushaf'tan, nüshalar çoğaltılarak günümüze kadar eksiksiz geldi ki, Hz. Osman'ın çoğalttığı nüshalardan bir tanesi, İstanbul'daki Topkapı Sarayı Müzesindedir.

5- Hz. Osman'a Yöneltilen İthamlar ve Müslümanlarda İlk Fitne

Yukarıda söylediğimiz gibi, herkes gibi Hz. Osman (r.a.)'da

(1) Muhammed Hamidullah'tan naklen (Kur'an-ı Kerim Tarihi, İstanbul 1965, s.46-48), Taberi Tefsiri, I, 20.

fitratın akrabalarına düşkün bir insandı. Bunun neticesi olarak akrabalarına makamlar vermesi tenkid edilebilir. Fakat bu demek değildir ki ona yöneltilen suçlamaların hepsi doğrudur.

Her insan gibi, o da bir beşerdi. Ve beşer olduğu için de, herkes gibi hataları olmuştur. Ama hiç bir zaman bu hatalar, ona ölüm cezası verilecek derecede olmadı.

İslâm tarihinde «el-fitnetu'l-kubrâ» diye adlandırılan bir isyanla, şahsiyetleri zayıf olan bazı müslümanların halifeye isyan edip, onu öldürmeleri, belki değil, muhakkak Hz. Osman'ın hatalarından öte bir suçtur, bir cinâyetir.

Hz. Osman'a bu suçlamalarda bulunanlar, daha sonraları öylelerine «ulu'l-emr» diye itaat ettiler ki, bu «ulu'l-emr'e itaat» anlayışı da esas mânâsını kaybedip gitti.

Her ne kadar Muhammed Hamidullah gibi değerli hocalarımız, meseleye salt bir 'Yahudi oyunu' olarak (1) bakmak istiyorlarsa da, 'bu fitnede müslümanların hiç bir kusuru olmadı' diyemeyiz. En azından, Hz. Ebû Bekir'in oğlu Muhammed gibi müslümanlar, bu fitneye âlet oldular.

Önce Taberi tarihinden, bu hadise hakkındaki rivâyeti zikredelim ki, o, sözkonusu fitnenin başı olan Mısırlıları Medine'ye götürenin, Abdullah b. Sebe adındaki Yemenli bir Yahudi olduğunu söylüyor. Taberi şöyle diyor:

«Abdullah b. Sebe, San'a'lı bir yahudiydi. Hz. Osman zamanında müslüman oldu. Daha sonra, müslümanlar arasına fitne sokmak için, İslâm ülkelerinde gezmeye çıktı. Önce Hicaz'la başlayıp, sonra Basra'ya, Kufe'ye ve Şam'a gitti. Fakat Şam'da aradığını bulamadı. Hatta, sapık fikirlerinden dolayı Şam'dan çıkarıldı. Bunun üzerine Mısır'a gidip orada yerleştikten hemen sonra da, yıkıcı faaliyetlerine başladı. Müslümanlara diyordu ki: İsa için 'rücû' edecek diyorlar. Halbuki esas rücû hakkı, yâni öldükten sonra dünyaya dönüş hakkı Muhammed'indir. Allah azze ve celle buyurmuyor mu ki: «Her halde o Kur'an-ı(n tîlâvetini, tebliğini ve

(1) Bk. The Jewish Back ground of the Battles of Jarnal and Siffin (Cemel ve Siffin Savaşlarında Yahudi Oyunu), in Pakistan Historical Society, octobre, 1982, XXX, 235-251.

mucibince amel etmesi) senin üzerine farz kılan (Allah) seni (yine) döndürülecek yere döndürecektir!» (1). Dolayısıyla Muhammed, dünyaya dönme konusunda İsa'dan öncedir!.. Bir takım müslümanlar da, onun bu fikirlerini kabul ettiler. Abdullah İbn Sebe daha sonra şöyle demeye başladı: Bin peygamber ve bu bin peygamberin de bin vasî'si vardı. Ali de Muhammed'in vasî'siydi. Muhammed 'Hatemu'l-enbiyâ', Ali de 'Hatemu'l-evsiyâ' (vasî'lerin sonuncusu)dır. Resûlullah (s.a.s.) (in vasiyyetini yerine getirmeyenden daha zalim kim vardır? Resûlullah (s.a.s.)'in vasî'si Ali, ileri atılıp bu vasiyyeti yerine getirmek için Ümmet'in yükünü yüklenmek istedi. İşte Osman, hakkı olmadan bu imtiyazı ondan aldı. Ali, Resûlullah (s.a.s.)'in vasî'sidir. Ayaklanın ve onu bu işe teşvik edin. İşe, idârecilerinizden sirâyetle başlayın ma'rûf'u emr ve münker'i nehiy müessesesini çalıştırın ki insanlara bunu kabul ettiresiniz!» (2).

Böylece adamlarını görevlendirdi ve bu şekilde kurulan örgütün, değişik ülkelerde bulunan temsilcileri arasında yazışmalar başladı. Gizli olarak da yeni elemanlar kazanma yolunu tuttular. Böylece ma'rûf (!)'u emretmeye, münker(!) den de nehyetmeye başladılar. Kendi görüşlerinde olanlara yazdıkları mektuplarda, valileri kötülüyor; Bu mektupları alanlar da, aynı konuları başka yerlere yazıyorlardı. Bu mektupları alanlar da -halkın işitebileceği bir şekilde- ülkelerinin değişik bölgelerinde okuyorlardı. İş o kadar büyüttüler ki, bu fesad mektupları Medine'ye kadar ulaştı. Böylece her tarafa bu müfsid düşüncelerini yaydılar. Öyle ki bu mektuplar bir yerde okununca, orada bulunan dinleyiciler, her taraftaki vehâmet karşısında şöyle söylenmeye başladılar; 'Şükür ki biz afiyette yaşıyoruz, meğer başka yerlerde müslümanlar neler çekiyormuş? Medine'de durum başkaydı. Zira buraya bir tek yerden değil, bütün vilâyetlerden mektup geliyordu. Ve Medine'de, taşradaki durumu duyan herkes, haline şükrediyordu. Bunun üzerine bir heyet Hz. Osman'a gelerek şöyle dedi:

(1) K.K., el-Kasas sûresi, 85.

(2) Taberi, Tarih, IV, 340-341; İbnu'l-Esir, el-Kâmil, III; 154.

«Yâ Emîre'l-Mü'minin, müslümanların durumları hakkında bize gelenler, sana da geliyor mu?» Hz. Osman, «hayır vallahi herkesin selâmette olduğundan başka hiçbir haber gelmiyor!» dedi. Heyet ise, kendilerine bir çok kötü haber geldiğini ve bu haberlerin neye dair olduğunu kendisine anlattılar.

Hz. Osman, ne yapılması gerektiği hakkında, gelen heyetle istişârede bulundu Onlar da güvenilir bir kaç kişiyi, Devletin çeşitli vilâyetlerine gönderip, durumu öğrenmesi hakkında, Halife'ye tavsiyede bulundular.

Hz. Osman bu heyetin tavsiyesine uyarak, Muhammed b. Mesleme'yi Kûfe'ye, Üsâme b. Zeyd'i Basra'ya, Ammar b. Yasir'i Mısır'a, Abdullah b. Ömer'i Şam'a; ve bunlar ayanında olan başka zevatı da başka vilâyetlere gönderdi. Giden müfettişler -Ammar b. Yasir müstesnâ- olmak üzere hepsi geri dönüp, fevkalâde bir durum olmadığını bildirdiler.

Mısır valisi Abdullah b. Sa'd. b. Ebi Sarh ise Ammar b. Yasir hakkında şöyle bir mektup yazdı: Mısır'da, aralarında Abdullah b. Sevede, Halid b. Mulcem, Sûdan b. Humrân ve Kinâne b. Bişr'in bulunduğu bir grup, Ammar b. Yâsir'e meylettüler (1).

Taberi'nin bu konudaki haberi böyle bitiyor. Daha sonra, Hz. Osman valilerini de Medine'ye çağırarak onlarla bu mevzuyu konuşur. Valilerle yapılan bu toplantıya, Hz. Ali, Talha, Zübeyr gibi, sahabenin ileri gelenleri de katılır.

Toplantı dağılırken, Muaviye'nin, Hz. Ali, Talha ve Zübeyr'e hitaben yaptığı bir konuşma vardır ki, sanki bu gelişmelerde bu üçünün dahli varmış gibi sert çıkışıyor (2).

Muaviye Hz. Osman'a, daha emin bir yerde olması için kendisiyle beraber Şam'a gitmesini tavsiye ettiyse de, Hz. Osman Resûlullah (s.a.s.)'in civarını terketmeyeceğini söyledi (3).

Hz. Osman aleyhinde oluşmuş olan gruplar, ona, «akrabala-

(1) Taberi, Tarih, IV, 340-341.

(2) Ay. es., IV, 344.

(3) Ay. es., IV, 345.

rını devlet makamlarına getiriyor, mushafları yakıyor» gibi zahiri tenkidler yapıyorlarsa da (1), esas gayelerinin siyasi olduğunu ve gizli maksadın, Halife'yi öldürerek veya hiç olmazsa hal'ederek İslâm devletinde anarşi çıkarmak olduğu hadiselerin seyrinden anlaşılmıştır.

Mısır'daki esas karışıklıklar, Amr İbnu'l-Ass'ın valilikten azledilerek onun yerine İbn Ebi Sarh'ın tayin edilmesiyle başlamıştı.

Nitekim bu hadiseden sonra, Mısır'da Amr İbnu'l-Ass taraftarları, İbn Ebi Sarh taraftarları gibi gruplar oluşturmaya başladılar. Abdullah İbn Sebe'nin örgütlediği nifak grubu da, âdeta bu grupları fitneye sürükleyen motor oldu.

Mısır'da fitne büyüyünce, Mısırlılar, valileri olan İbn Ebi Sarh'ı Halife'ye şikâyet ettiler. Bunun üzerine Halife, valiye kendisini tehdid eden emir ve yasakları muhtevi bir mektup yazdı. İbn Ebi Sarh ise Hz. Osman'ın bu emir ve yasaklarını önemsemedi. Üstelik, bu şikâyeti yapanlardan bir çoğunu dövmüş, hatta birini de öldürmüştü (2).

Daha sonra Mısırlılar 700 kişilik bir 'asîler' grubu oluşturarak, hacc bahanesiyle (3) Medine'ye hareket ettiler.

Aynı zamanda Abdullah İbn Sebe'nin örgütlediği diğer gruplar da Medine'ye gitmek üzere Basra ve Kûfe'den hareket ettiler ki, bu bir tesadüf olamazdı. O günün şartlarında düzenlenmiş, hainâne ve iyi niyetten uzak bir komploymdu bu!..

Mısır Valisi İbn Ebi Sarh, Medine'ye giden grubun hareketini Halife'ye mektupla bildirdiğinden; halife'nin isteği üzerine, Hz. Ali gelen grubu yatıştırmak ve Medine'ye girmelerini önlemek üzere onlarla konuşmaya gitti.

Hz. Ali, gruba, Medine'ye geliş sebeplerini sorunca onlar

(1) Hz. Osman'a yapılan bu tenkidler ve bunlara verilen cevaplar hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ebu Bekir İbnu'l-Arabi, el-Avasım mine'l-Kavasım, el-Kahire 1399, İbnu'l-Arabi'nin bu kitabı sadece bu mevzuya ayrılmıştır.

(2) Suyutî, Tarihü'l-Hulefâ, s.157.

(3) M. Hamidullah, The Jewish Background of the Battles of Jamal and Siffin.

cevaben, Hz. Osman'ın mushafları yakutğunu, sahabenin yerine başkalarını vali tayin ettiğini, ayrıca develere devlet arazisinden bir yer ayırdığını söylediler. Hz. Ali onlara şu cevabı verdi:

«Halife, kendi develeri için arazi tahsis etmedi. Bu arazi, devletin zekât develerine ayrılmıştır. Daha önce Ömer İbnu'l-Hattab da aynı şekilde hareket etmişti. Yakılan mushaflar ise, üzerinde ihulâf olan nüshalardır. Üzerinde ittifak olan nüshaları yakırmadı!» (1).

Mısırlı heyet, Amr İbnu'l-Ass'ın azlini sorunca da, Hz. Ali; daha önce de onun, Hz. Peygamber (s.a.s.) zamanında Taif'e sürüldüğünü söyledi.

Sahabelerden bazıları, kargaşaya sebebiyet veren bu Mısırlıların cezalandırılmalarını istedilerse de, Hz. Osman bunu kabul etmedi (2).

Bunun üzerine Mısırlılar döndüler (3).

Hz. Ali, Hz. Osman'a giderek, halka bir konuşma yapmasını teklif etti. Hz. Osman bu nasihatı memnuniyetle kabul ederek camide bir konuşma yaptı. Hatta bu konuşma o kadar dokunaklıydı ki, oradakiler ağlamaya başladı. Çünkü bu, Hz. Osman'dı... Her şeyini Allah davası uğrunda fedâ eden, hilâfet makamındayken bile, Devlet'ten bir tek kuruş maaş almayan (4), iki hicret katılmış olan Osman b. Affan'dı... «Peygamber'den sonra bunlar da mı olacaktı?» diye o da ağlamış, daha sonra evine dönmüştü.

Ne var ki, Devlet'in sekreteri durumunda bulunan Mervan b. Hakem, toplanmış olan müslümanlarla ileri geri konuşunca, Hz. Ali bu durumu beğenmez ve çekilir (5).

Bunu haber alan Mısır halkı bakar ki Hz. Osman, Hz. Ali gibi sahabenin değil, Mervân'ın sözleriyle hareket ediyor ve bu hareket Hz. Ali'nin gazabına sebep oluyor; tekrar harekete geçip, her tarafa mektuplar yazdılar.

(1) el-Bidâye, VII, 171.

(2) Ay. es., VII, 172.

(3) el-Bidâye, VII, 172.

(4) M. Hamidullah, İslâm Müesseselerine Giriş, s.153.

(5) el-Bidâye, VII, 172.

Abdullah İbn Sebe'nin yönettiği anlaşılan bu gruplar, saha-benin ileri gelenleri adına mektuplar uydurarak, müslümanları Hz. Osman'ın katline ve 'din'e yardıma davet ettiler. Onlara göre en büyük cihâd bu idi (1).

Hicri 35. senenin şevval ayında Mısırlılar dört kafile hâlinde tekrar Medine'ye girdiler. Aralarında Abdullah İbn Sebe de vardı (2).

Kufe ve Basralılar da, anlaştıkları ayan-beyân belli olduğu bir biçimde, onlar da dörder kafilelik gruplar halinde Medine'ye gittiler.

Artık gelen grupların istekleri de değişmişti; Mısır'lılar Hz. Ali'nin, Kufe'liler Zübeyr'in, Basralılar da Talha'nın hilâfete getirilmesini istiyorlardı (3).

Medine'ye varmış olan bu grupların hepsi bu haberi yaydılar: Biz hacc yapmaya geldik. Bazı valileri de değiştirsinler, başka gayemiz yok!

Bu şekilde Mısırlılar valilerinin değiştirilmesinde ısrar edip, onun bu işe lâyık olmadığını her tarafa yayınca, Mısır'daki karışıklığı önlemek için Hz. Aişe, Hz. Ali ve diğer müslümanlar da Hz. Osman'a giderek, Mısır valisi İbn Ebi Sarh'ı değiştirmesini tavsiye ettiler (4). Daha önce müfettiş olarak Mısır'a gönderilen Ebû Hureyre'nin de Hz. Osman'a bu teklifi yaptığı rivâyet edilmektedir (5).

Hız. Osman, bu teklifi kabul etti ve yapılan istekler doğrultusunda Hz. Ebû Bekir'in oğlu Muhammed'i Mısır'a vali tayin edip, tayin emrini de yazdı.

Bu şekilde Mısır Valisi değiştirildikten sonra olaylar yatıştı. Ne var ki, bir müddet sonra, Medine'yi terketmiş olan bu isyancı gruplar geri döndü. Ve bunlar, Medine'ye geri dönmekle kalmayıp, Halife'nin evini sardılar.

Mısırlıların başında el-Gafikî b. Harb ve onun yanında da

(1) el-Bidâye, VII, 173.

(2) Ay. yer.

(3) el-Bidâye, VII, 173.

(4) Suyutî, Tarihü'l-Hulefâ, s.157.

(5) Bk. M. Hamidullah, İslâm Müesseselerine Giriş, s.162.

Abdullah İbn Sebe vardı (1).

Hiz. Osman'ın evini muhasara eden asiler şöyle diyorlardı: «Kim elini bu işten çekerse, emniyettedir». Buna rağmen Hiz. Osman, müslümanlara namaz kıldırmağa devam etti. Fakat bu grupların, çekip gittikten sonra geri dönmeleri, Medine'deki müslümanları endişelendirmiş olacak ki, bunlar, Hiz. Ali'nin başkanlığında, âsî gruplara giderek onlarla konuştular. Hiz. Ali onlara şöyle dedi: «Siz çekip gittikten sonra, sizi geri getiren sebep nedir?» Onlar şu cevabı verdiler: «Biz, bir postacı üzerinde, katlimizi emreden bir yazı gördük.» Talha, Basralılara, Zübeyr de Kufeliler'e gidip aynı soruyu sorduğunda, bütün gruplar, anlaşmalı oldukları için aynı cevabı verdiler. Ve onlardan her biri, kardeşlerini müdafaa edip, onlara yardım ettiklerini söylüyorlardı (2).

Bunun üzerine Hiz. Ali şöyle dedi: «Ey Kufeliler ve ey Basralılar, sizler yola çıkıp gitmişken, Mısırlıların karşılaştığı hadiseyi nasıl haber aldınız da, böyle hep beraber döndünüz?» Onlar da şöyle söylediler: «Bırakın, bu adamla bir alıp vermediğimiz yok, o da çekip gitsin».

Hiz. Ali'yi bu şekilde kâle almayan isyancılar, Medineli müslümanları da toplanmaktan alıkoyuyorlardı (3).

Mektup Meselesinin Aslı Neydi?

Hiz. Osman, âsî grupların isteği üzerine Muhammed b. Ebi Bekr'i Mısır valiliğine tayin edip, gönderdikten sonra, yukarıda belirttiğimiz gibi, durum yatıştı.

Fakat, tayin emrini almış olan Muhammed b. Ebi Bekr, Mısırlı grupla Mısır'a doğru yol alırken, Medine yönünden gelip, Mısır'a doğru gitmek istiyor intibahı veren bir atıyla karşılaştılar. Mısırlı grubu geçen atlı, biraz sonra geri dönerek, tekrar yanlarından geçti; sonra geri dönerek, tekrar yanlarından geçti; sonra tekrar döndü. Böyle git-gel hareketleriyle grubun dikkatini üzerine

(1) el-Bidâye, VII, 173.

(2) Taberi, Tarih, IV, 351.

(3) Taberi, Tarih, IV, 351

çekmek istiyordu. Fakat Mısırlılar yine aldırmayınca, küfretmeye başladı. Bunun üzerine onu yakalayıp, kim olduğunu, ne istediğini sordular. O da, Halife'nin Mısır valisine gönderdiği bir kurye olduğunu söyleyince, üzerine aradılar ve Hz. Osman'ın dilinden yazılmış onun mühriyle mühürlenmiş bir mektup buldular ki, bu mektupta Medine'ye gelmiş olan Mısırlı grubun katledilme emri veriliyordu. Mektupta ayrıca bu gruba katılmış olanların, çaprazlama el ve ayaklarının keşilmesi emrediliyordu (1).

Mektup hikâyesi hakkında, Suyuti (2) şu teferruatı veriyor:

«Hz. Osman (r.a.) da O'nu (Muhammed b. Ebi Bekr'i) tayin ederek tayin emrini yazdı. Onlarla beraber Ensâr ve Muhacirlerden büyük bir topluluk Mısırlılarla İbnu Ebi Sarh arasındaki durumu görmek için çıkıp gitti. Muhammed ve beraberindekiler de gitti. Medine'ye üç günlük mesafedeki Mesire'ye geldikleri vakit hızlı ve süratlı koşan bir deve üzerinde siyah bir köle gördüler. Sanki birini kovalıyor veya kendisini biri kovalıyordu. Resûlullah (s.a.s.) ashabı kendisine «Senin maksadın ve de şu halin nedir? Sanki birinden kaçıyorsun veya sen birini kovalıyorsun» diye sordular. O da onlara söyle cevap verdi: «Ben Emiru'l-Mü'mininin hizmetçisiyim. Beni Mısır valisine gönderdi.» Topluluktan biri O'na (Muhammed b. Ebi Bekr'i göstererek) şöyle dedi: «İşte şu adam Mısır valisidir» Köle de «Benim aradığım bu değildir» der. Hemen Muhammed b. Ebi Bekr'e O'nun durumu bildirilir. O da köleyi yakalamak için bir adam gönderdi. Adam köleyi yakalayıp kendisine getirdi. Muhammed b. Ebi Bekr «Sen kimin hizmetçisisin?» diye sordu. O bir defasında «Ben halifenin hizmetçisiyim.» bir defasında da «Ben Mervân'ın hizmetçisiyim.» demişti. Nihayet cemaattan birisi O'nun Hz. Osman (r.a.)'ın hizmetçisi olduğunu anladı. Muhammed b. Ebi Bekr kendisine «Sen kime gönderildin?» diye sordu. Hizmetçi de «Mısır valisine» diye cevap verdi. Muhammed «Niçin?» sorusunu sordu. O da «Bir mektup götürüyorum» diye söyledi. Muhammed «Mektup yanında mı?» deyince

(1) İbn Hacer, el-Metalibu'l-Âliye, Kuveyt, 1973, IV, 284.

(2) Bk. Tarihü'l-Hulefâ, s.158-159.

o «hayır» diye karşılık verdi. Bunun üzerine orada bulunanlar Hemen O'nu aradılar. Fakat onda mektup bir şey bulamadılar. Yanında sadece boş bir matara vardı. İçinde birşey depreniyordu. Onu çıkarıp almak için matarayı sallayıp durdular. Fakat yine de çıkmadı. Bu defa matarayı kırıp, parçaladılar. İçerisinde Hz. Osman (r.a.)'ın İbn Ebi Sarh'a yazdığı bir mektubu gördüler. Muhammed b. Ebi Bekr hemen yanında bulunan Ensâr, Muhacir ve diğer kimseleri topladı. Sonra da onların huzurunda mektubu açtı bir de ne görsün içerisinde şu hususlar yer alıyordu: «Muhammed b. Ebi Bekr ile falanca kişiler sana geldiklerinde onların öldürülme işlemini hemence yerine getir, mektubu imha et, sana yeni bir emrim gelinceye kadar işine devam et, sende ağlaşmak üzere bana gelenleri hapseyle, Allah (c.c.)'ın izniyle bu hususta sana benim talimatım mutlaka gelir.» Onlar bu mektubu okuyunca korktular ve koşarak Medine'ye dönüp gittiler.»

Hz. Osman'ın yazdırdığı sanılan bu mektup üzerine Muhammed b. Ebi Bekr'le beraber, Mısırlı grup geri dönerek doğruca Hz. Ali'ye gidip, ona şöyle dediler:

«Bizim hakkımızda şöyle-şöyle yazan Allah düşmanını görmüyor musun? Artık Allah onun öldürülmesini helâl kalmıştır! Kalk beraber ona gidelim!» Hz. Ali, «Vallahi sizinle gelmem» dedi. Bunun üzerine sordular:

-O halde, neden bize mektup yazdın? Bu haber üzerine şaşırان Hz. Ali:

-Vallahi size hiç bir mektup yazmadım. Bu sefer onlar, şaşıırıp birbirlerine bakıştılar; sonra da «Bu adam için mi savaşıyorsunuz, yoksa diğerine mi kıızıyorsunuz?» diye söylenip, Hz. Osman'ın evine doğru gittiler (1).

Gelen grupta, Hz. Osman arasında şu konuşmalar cereyan etti.

Grubun ileri gelenleri şöyle bağırdı:

-Sen hakkımızda şöyle-şöyle yazmışsın! Onun için Allah senin katlini helâl yaptı! Hz. Osman şöyle cevap verdi:

-Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, söz konusu ettiğiniz mektubu ne yazdım, ne yazdırdım ve ne de öğrettim! Çok iyi biliyorsunuz ki, başkasının adına mektup yazılabılır ve yine başkasının adına mühürler kazılabılır! Asîler yine şöyle bağırmaya devam ettiler:

-Vallahi ahdine vefâ göstermediğin için, Allah senin katlini helâl kıldı (1).

Daha sonra da Hz. Osman'ın evini muharasa altına aldılar.

Hz. Osman, Medine dışındaki vilâyetlerden yardım istediye de netice değişmedi.

Medine'ye terör salan isyancıları bastırmak için Hz. Osman camide bir konuşma yaptı. Medine'yi bu şekilde işgâl edenlerin, Hz. Peygamber'in dilinde lânetlendiklerini söyledi. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in gerçekten böyle dediğine şehâdet eden, Zeyd b. Sabit ve Muhammed b. Mesleme'yi camidekiler zorla oturtular (2). Hatta Hz. Osman'a hakaret edip, taşladılar.

Bu hareketleri üzerine bayılıp minberden düşen Hz. Osman, evine götürüldü.

Hz. Ali, Hz. Osman'ın durumunu öğrenmek için evine gitti. Fakat orada bulunan Mervân İbnü'l Hakem ve Beni Ümeyye'den bir kaç kişi daha Hz. Ali'ye hitaben: «bütün bunlar senin yüzünden oldu» diye bağırınca, Hz. Ali de evine döndü.

Bu durum içinde, Hz. Osman otuz gün daha, mescidde namaz kıldırdı. Fakat daha sonra duruma tamamen hâkim olan isyancılar, Hz. Osman'ın mescide gelmesini önlediler ve kendi başlarına namaz kıldılar. Medine'li müslümanlar ise, evlerine çekildiler ve bu muharasa kırk gün devam etti.

Rivâyete göre, Hz. Ali, Mısırlıların dönüşünden sonra onlarla konuşup, Hz. Osman'a gelmiş ve bir hutbe okuyarak halkı yatıştırmasını istemişti. Bu teklifi kabul eden Hz. Osman hutbe okumuş ve orada tövbe etmiştir. Hatta halk, pişmanlık duyarak ağlamış, fakat Hz. Osman evine döndükten sonra, Mervân gelip, halk-

(1) Ay. es. IV, 285.

(2) Taberi, Tarih, IV, 353.

la konuşmak istemiş ve Hz. Osman da buna izin vermiştir. Mervân, müslümanlara karşı bir çok hakaretimiz sözler söyliyerek onları tekrar kıskırtmıştır. Bunu duyan Hz. Ali çok sinirlenmiş, ve derhal Hz. Osman'a giderek, kızgınlığını ifade etmiştir. Hz. Ali şöyle demiştir: «Bizi yardıma çağırıyorsun, hemen geliyoruz. İşleri tam düzelip, giderken, bizi değil, seni yoldan çıkaran Mervân'ı dinliyorsun. Ben gidiyorum ve bundan sonra da işlerine karışmam.» Hz. Ali, bu sözleri söyledikten sonra evine döndü.

Hz. Osman, çaresiz kalınca, hanımı Naile'nin tavsiyesi üzerine, Hz. Ali'ye haberciler gönderdi. Fakat Hz. Ali bunları kabul etmeyince, Hz. Osman bir gece onun evine giderek, yardım istedi. Hz. Ali, ona şunu dedi: «Sen çıkıp, Resûlullah'ın minberinden müslümanlara söz verdikten, tövbe ettikten sonra, Mervân senin kapıda durarak onlara küfrediyor, onları incitiyor.» Hz. Osman, «Sen beni terk ettin, millet de üzerime yürüdü», deyip oradan ayrılırken, Hz. Ali de şunları diyordu: «Vallahi, seni en çok koruyan bendim, fakat senin için hayırlı olacak ne dediysem, Mervân aksini söyledi, sen onu dinledin, dediğimi terk ettin.»

Daha sonra, Mısırlılar, Hz. Osman'ın evine girerek, öldürülmeleri için neden emir verdiğini sordular. Hz. Osman ise bu emirden habersiz olduğunu söyledi ve yemin etti. Bunun üzerine Mısırlılar Hz. Osman'a: «Ya yalancısın veya doğru sözlüsün. Şayet yalancıysan, hal'edilmen haktır, doğru sözlüysen de, bu işi yürütemediğin için kendini hal'etmen gerekir, Zira, bu işi zayıf ve gâfil birine bırakamayız. Bunun için kendini hal'et, aksi taktirde seni hal'edinceye veya öldürünceye kadar buradan ayrılmayız, sana tabi olanlar bizimle savaşarlarsa, onlarla da sonuna kadar savaşırız.» dediler. Bunun üzerine Hz. Osman: «Ben, savaşmaları için kimseye emir vermedim. Kim Sizinle savaşırsa, emrimin dışında savaşmış olacak. Ben savaş isteseydim, çoktan ümmeti çağırmış olurum» dedi.

Hadiselerin devamı ve Hz. Osman'ın isyancılar tarafından şehid edilmesini de Suyutî (1) şöyle anlatıyor:

(1) Tarîhu'l-Hulefâ, s.159 vd.

«Muhammed b. Ebi Bekir, Beni Teym ve diğer kabileler ile beraber Hz. Osman (r.a.)'ın aleyhinde toplanmıştı Hz. Ali (r.a.) bu durumu görünce hemen Talha, Zübeyr, Sa'id, Ammar ve diğer sahabilerin yanına -ki bütün bunlar Bedir harbine iştirak etmiş olan kişilerdir- gitti. Sonra da mektubu, hizmetçiyi ve deveyi alıp doğruca Hz. Osman (r.a.)'ın yanına gitti ve ona şöyle söyledi: «Bu hizmetçi senin hizmetçin mi?» Hz. Osman (r.a.) «Evet» cevabını verdi. Hz. Ali (r.a.) «Bu mektubu sen mi yazdın?» diye sorunca Hz. Osman (r.a.) «Hayır» cevabını verdi. Ve Allah (c.c.)'a yemin ederek de şöyle dedi: «bu mektubu ben yazmadım, yazılması için emir de vermedim, onun hakkında benim hiçbir malumatım yoktur.» Hz. Ali (r.a.) O'na tekrar şunu sordu: «Bu mühür senin mührün mü?» Hz. Osman (r.a.) «Evet» karşılığını verdi. Bunun üzerine Hz. Ali (r.a.) şöyle dedi: «Nasıl olur da senin hiçbir malûmatın olmadan, hizmetçin senin kendi deven ve üzerinde kendi mührünün bulunduğu bir mektup ile beraber çıkıp gider?» Hz. Osman (r.a.) Allah (c.c.)'a yemin ederek «Bu mektubu ben yazmadım, yazılması için emir de vermedim, bu hizmetçiyi Mısır'a ben asla göndermedim» diyordu. Onlar mektuptaki yazının Mervân'ın kendi yazısı olduğunu anladılar. Onlar Hz. Osman (r.a.)'ın bu işinden şüpheye düşmüşlerdi. (Onun için de) kendisinden Mervân'ı kendilerine vermesini istediler. Fakat, Hz. Osman (r.a.) O'nu, evde kendi yanında olduğu halde, onlara teslim etmedi. Resûlullah (s.a.s.)'ın ashâbı da kızgın bir halde yanından ayrıлып gitti. Bu defa Onun bu işinden iyice şüphelendiler. Bu arada Hz. Osman (r.a.)'ın da boşuna yemin yapmadığını anlamışlardı. İçlerinden bir grup şöyle diyordu: «Hz. Osman (r.a.)'ın bu işi, mektubun mahiyetini iyice öğrenmemiz için, Mervân'ı muhakeme etmek üzere bize teslim etmedikçe kalbimizden silinmeyecektir. Nasıl olur da Resûlullah (s.a.s.)'ın ashâbından birinin-haksız yere öldürülmesini emredebilir? Eğer mektubu Hz. Osman (r.a.) yazdı ise (Onu hemen halifelikten azlederiz. Eğer bu mektubu Mervân O'nun ağzından yazdıysa bu takdirde Mervân hususunda aramızda geçecek şeyi düşünürüz.» Onlar yerlerinden hiç ayrılmadılar. Hz. Osman (r.a.) da Mervân'ı çıkarıp onlara teslim etmeye razı olmadı. Zira O'nun

öldürüleceğinden korkuyordu. Bu defa müslümanlar, Hz. Osman (r.a.)'ı muhasara ettiler. Öyle ki O'na su bile getirilmesine müsaa-de cunediler. Bunun üzerine Hz. Osman (r.a.), müslümanlara yaklaşıp şöyle seslendi: «Ali (r.a.) sizinle midir?». Onlar «Hayır» dediler. Hz. Osman (r.a.) bu defa «Sa'd sizlerle midir?» diye sordu. Onlar yine «Hayır» dediler. Hz. Osman (r.a.) biraz susup sonra da şöyle konuştu: «Bizlere su getirmesi için Ali (r.a.)'ye haber verecek olan içinizde hiç kimse yok mudur?» Bu durum Hz. Ali (r.a.)'ye bildirilmiş ve O da hemen Hz. Osman (r.a.)'a daha hiç bir taraftan su ulaşmadan üç ölçek (kap) dolusu su göndermişti. Fakat su kendisine ulaşınca kadar Benu Haşim ve Benu Ümeyye'ye mensup kişiler arasındaki sürtüşmeden yaralananlar bile oldu. Hz. Osman(r.a.)'ın öldürölmek istendiğı haberi Hz.Ali (r.a.)'ye bildirilince, O şöyle dedi: «Biz Hz. Osman (r.a.)'den sadece Mervân'ı istiyoruz. Yoksa O'nun öldürölmesi asla (düşünölmez)» Ve derhal oğulları Hasan ve Hüseyin'e de «Kılıçlarınızı kuşanıp doğruca Hz. Osman (r.a.)'ın kapısına gidin ve O'nun yanına hiç kimseyi koymayın» diye talimat verdi. Zübeyr ve Talha da çocuklarını (buraya) gönderdi. Ayrıca Resölullah (s.a.s.)'ın ashabından pek çok kişi de çocuklarını, isyancıların Hz. Osman (r.a.)'a giimelerine mani olmak üzere göndermişti. Onlar (muhasara eden isyancı grup) ise Mervân'ın kendilcrine teslim edilmesini istiyorlardı. İsyancılar bu durumu (muhafız kuvvetlerini) görünce Hz. Osman (r.a.)'ın kapısını bu defa ok yağmuruna tutmuşlardı (1). Hz. Osman (r.a.)'ın kapısında bekleyen Hasan b. Ali kana boyanmış, Mervân da evin içinde olduğı halde kendisine bir ok isabet etmişti.

Aynı şekilde Muhammed b. Talha da yaralanıp kana boyan-

(1) Muhasaracılar, kapıya yüklenmiş ve hiç kimse de onların bu işine mani olmamıştı. Kapı kapalı olduğı için içeri giremediler. Hemen bir ateş getirip kapıyı ve üzerindeki gölgeliğini yakular. Bu esnada Hz. Osman (r.a.) içeride namaz kılıyordu. Namazı bitirince oturup Mushafı açtı ve: «Onlar öyle kimselerdir ki, halk kendilerine: «Düşmanlarımız size karşı ordu hazırladı, o halde onlardan korkun.» dedi de bu söz onların imanını artırdı ve üstelik: «Allah (c.c.) bize kâfidir. O ne güzel vekildir», dediler» mealindeki Al-i İmran Sâresinin 173. âyet-i celîlesini okunaya başladı.

miştı. Hz. Ali (r.a.)'in kölesi Kanber'in de başı yarılmıştı. Bunun için Muhammed b. Ebi Bekir Benu Haşimin, Hasan ile Hüseyin'in bu durumlarına (yaralanmalarına) bir fitnenin yayılmış olacağından endişelendi. Oradaki iki kişiyi yana çekip kendilerine şöyle dedi: «Eğer Beni Haşim gelip de Hasan'ın yüzündeki şu kanları görürse, insanlar Hz. Osman (r.a.)'dan (O'nu hal'etmeden) vaz geçer ve böylece de maksadımız boşa çıkmış olur. Onun için siz bizleri Hz. Osman (r.a.)'ın yanına varabileceğimiz bir eve getirin de, kimin öldürdüğü tanınıp bilinmeksizin, O'nu öldürelim.» Muhammed b. Ebi Bekir ve arkadaşları, Ensar'dan bir adamın evine tırmandı (1). Ve bir fırsatını bulup, Hz. Osman(r.a.)'ın etrafında bulunan muhafızlardan hiç birinin haberi olmadan yanına vardılar. Zira muhafızların hepsi de evinin damında idiler. Yanında sadece hanımı vardı. Muhammed b. Ebi Bekir arkadaşlarına «Siz yerinizde durun. Çünkü hanımı yanında bulunuyor. Önce ben gireyim. Ben O'nu yakalayıp tutunca siz içeri girin ve öldürünceye kadar kuvvetlice dövdün.» dedi. Muhammed içeri girip Hz. Osman (r.a.)'ın sakalına yapıştı. Hz. Osman (r.a.) O'na şöyle seslendi: «Allah (c.c.)'a yemin olsun ki eğer baban seni (bu halinde) görecek olsaydı, şüphesiz senin bana karşı olan bu tavrın O'nu çok üzerti.» Bu defa Muhammed'in eli kalkmaz oldu. Hemen iki kişi içeri girip O'nu öldürünceye kadar dövdüler. Girdikleri yerden de kaçarak çekip gittiler. Hz. Osman (r.a.)'ın hanımı Nâile, feryat edip çığlık attıysa da feryadını duyan olmadı. Evde gürültü kopunca hanımı doğruca insanlara (komşulara) koşup gitti. Ve şöyle feryat etti: «Emîru'l-Mü'minin öldürüldü». Bunun üzerine müslümanlar koşup geldiler ve O'nu boğazlanmış bir halde buldular. Haber Hz. Ali (r.a.), Talha, Zübeyr, Sa'd ve bütün Medinelilere ulaştı. Onlar da, kendilerine ulaşan bu haber sebebiyle akılları uçup gitmiş bir halde, Hz. Osman (r.a.)'ın yanına koşup geldiler, O'nu öldürülmüş bir halde buldular ve hemen geri dönüp gittiler. Hz. Ali (r.a.), her iki oğluna da şöyle dedi: «Sizler kapıda bekleyip durduğunuz halde Emîru'l-Mü'minin nasıl öldürüldü?» Elini kal-

(1) İbnul-Esîr'in rivayetine göre (el-Kamil, III, 177) bu ev, Amr b. Hazm'ın evi idi.

ırıp Hasan'ı tokatladı, Hüseyin'in de göğsüne vurdu. Muhammed . Talha, Abdullah b. Zübeyr'e de ağır ağır sözler savurdu ve kız-ın bir halde ayrılıp evine gitti».

Resûlullah (s.a.s.)'in üçüncü halifesi, Hz. Osman (r.a.)'da bu şekilde şehid edildi.

Kanaatimiz odur ki, İslâm Tarihine «büyük fıtne» olarak geçen Hz. Osman'ın şhâdeti meselesini, basit bir 'Yahudi oyunu' olarak telâkki etmemek gerek.

Hadisede, Yahudi dönmelerinin parmağı olduğu kesin! Hatta olayın tertipçileri bunlar olabilirler. Ne var ki, hadiseleri bu şekilde değerlendirmede, müslüman nokta-i nazarından pek yarar yoktur. Maddeler halinde belirtecek olursak:

1. Abdullah İbn Sebe, bu fitnenin tertipçisi, ya da hiç olmazsa tertipçilerden bir tanesidir.

Hz. Osman zamanında müslüman (!) olan bu Yahudi (!), daha müslümanlıkta hiç bir hizmet vermeden, hayatlarını İslâm davasına verip, malıyla, canıyla, mücâdelesıyla bu uğurda fedâ eden Hz. Osman'ı eleştiriyor. Ve birisi çıkıp demiyor ki: «Efendi! Sen bu davâ uğruna hangi mücâdeleyi verdin ki, kalkmış Hz. Osman'ı eleştiriyorsun? Sen hicret ettin de; o etmedi mi? Sen malını verdin de; o vermedi mi? Sen cihâda gittin de; o gitmedi mi? Söylesene, sen kimsin? İslâm davasının tahakkukundaki payın nedir?...»

İşte burada diyoruz ki, bu konuda müslümanların da ihmâli büyüktür. Böyle anarşistlere meydanı boş bırakırsa müslüman; onun düşmanları boş durmaz tabii. Güzel güzel Abdullah b. Sebe'yi dinleyip, oyununa geldiler. Hz. Osman'a yapmış olduğu ve hakaret seviyesine çıkarttığı tenkidlerine karşı, bir müslüman mü-

(1) el-Kâmil, III, 154.

dahale etmedi! Edemedi...

Bugün ise, müslümanların hâli, çok daha perişan... Öyle tip-ler çıktı ki, bunların nesine İslâm diyeceğiz, bilemiyoruz?

Allah davası için hiç bir şey yapmazlar; İmâm Ebû Hani-fe'yi, Buhârî'yi eleştirirler. İşi o kadar ileri götürdüler ki bu türedi, **selef düşmanı, Peygamber eleştirmeni Donkişotlar!...**

Birisi utanmadan şöyle demişti bir keresinde: «Efendim, Peygamber'i neden öyle büyütüyorsunuz ki? O da anasının kar-nında dokuz ay kaldı, ben de!..»

Din bir tarafa, serâpâ hayvanlık kokan, bu 'Abdullah İbn Se-be müridi'ne şu cevabı vermişti:

«Doğru söylüyorsun. O anasının kar-nında dokuz ay kalıp, Muhammed b. Abdullah olarak doğdu; ve Allah'ın insanlığa numûne-i imtisâl olarak emrettiği Peygamber oldu! Sen de ananın kar-nında dokuz ay kaldıktan sonra doğdun ve insanların öğrendiği bir domuz oluverdin. Müslüman değilseniz bari insan olmaya ça-lışın! Ama domuz insanlaşmaz ki!...»

2. Mısır'dan geri dönen grup, Hz. Ali'ye, neden kendilerine mektup yazdığını sorunca, Hz. Ali, böyle mektuplardan haberi ol-madığını söylüyor. Ve bu; hadisenin bir komplo olduğunu, sadece Hz. Osman'ın adına değil, ortalığı fesada boğmak için başkaları-nın adına da düzmeye mektuplar gönderildiğini gösteriyor ki; Mu-hammed b. Ebi Bekr ve arkadaşlarının öldürülmelerini emreden ve Hz. Osman'ın yazdığı iddia edilen mektubun, bir başkası tara-fından yazıldığı kesinlik kazanıyor.

3. Mervân b. Hakem ve Muhammed b. Ebi Bekr'in tutu-mu:

Hız. Osman'ı hedef gösteren ve esas hedefleri İslâm devletini yıkmak olan münâfıkların isyânının bu boyutlara varmasında, şüphesiz Mervân b. Hakem'in menfî tutumunun da payı büyük-tür.

Her ne kadar Hamidullah Hoca, bütün hareketin Yahudi dönmeleleri olan Abdullah İbn Sebe, el-Gafikî gibileri tarafından yürütüldüğünü söylüyorsa (1) da, hadiseleri yatıştırmaya çalışan

(1) Bk. The Jewish Background of the Battles of Jamal and Siffin.

Hız. Ali'nin yapıcı davranışlarına mukabil, Mervân'ın hakaretimiz ve kışkırtıcı, tehdid edici tutumu, olayları menfi yönde etkilemiştir ki, Muhammed b. Ebi Bekr'in bu konudaki ihmâli ve basîretsizliği, ondan az değildir (1).

4. Müslümanların genel durgunluğu ve hadisenin boyutlarının, Hız. Osman'ı şehid edecek dereceye kadar uzanma temayülü gösterdiğinin fark edilememesi. Oysa ki, isyancılar, Hız. Osman'ı ölümlle tehdid edip duruyorlardı...

İlk müslümanlardan olup, Allah davası uğruna, her şeyini terkederek ilk defa hicret edip Habeşistan'a giden, sonra Hız. Peygamber (s.a.s.)'in emriyle Medine'ye geçip mücâdelesini orada sürdüren Hız. Osman, müslümanların gözü önünde ve görünüşte müslüman olan bir grubun darbeleriyle İslâm Devlet Başkanı olarak, İslâm Devlet Merkezi olan Medine'de şehit edildi.

Mücâdele dolu bir hayatın sonu böyle oldu; Şehâdet...

(1) İbo Teymiyye, Minhacü's-Sunne, Bulak, 1321, III, 189.

İslâmî tebliğin en parlak simâlarından biri, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in tabiriyle «İlmin kapısı» olan Hz. Ali (r.a.)'dir.

Ali b. Ebi Talib, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in evinde bütün vatandaşlarının kutsadığı ilâhlara «lâ!» (hayır) diyerek; bu ilâhların temsil etmiş olduğu bütün makamlara, ideolojilere, ilkelere, hiziplere, atalara isyân edip, müslüman olduğunda, henüz dokuz-on yaşlarında bir çocuktur.

Amcasıoğlu Hz. Muhammed (s.a.s.)'de bir şeyler görmüş, onda müşahade ettiği bu hareketlerin anlamlarını sorup öğrenmiş, öyle müslüman olmuştu Ali b. Ebi Talib. İslâm dinine girişin anahtarı olan kelime-i-tevhidi, yâni şehâdetini Hz. Peygamber (s.a.s.)'e arzederken, bunu şuurluca yapıyor; neye isyân edip, neyi tasdik ettiğini biliyordu Ali b. Ebi Talib...

«Lâ ilâhe» (hiçbir ilâh tanımıyorum) derken, hangi ilâhları dışladığını, reddettiğini biliyor, aynı bilinçle de «İllâllah» (Allah müstesnâ) derken, tek yaratıcı, tek koruyucu, tek sahip ve nihâyet tek İlâhın Allah olduğunu tasdik edip eşhedü deyip, bu inancını telaffuzuyla, şehâdetiyle destekliyordu. Ali b. Ebi Talib,...

İnsanların kutsayarak ilâhlaştırdıkları, putlaştırdıkları kişi ve ideolojileri, bu kişi ve ideolojilerin ne denli insanları ezdikleri-

ni, sömürdüklerini; bazı ilkeler uğruna ve o ilkelerin yaşatılması için nice insanların suçsuz yere öldürüldüklerini, ezildiklerini o şekilde öğrenip, bu ilkelere kinle doldu ki, hayatı boyunca, elinden eksiltmediği kılıçla ve İslâm'ın aksiyon ruhuyla onlarla mücadele etti; Peygamber'in izinde ve emrinde ve daima ezilen insanların yanında yer alarak örnek bir kulluk sergiledi müslümanlara Ali b. Ebi Talib...

İslâmî tebliğin Mekke döneminde, daima Hz. Peygamber (s.a.s.)'in emrinde oldu; davasının mücadelesinde, daima yanında yer alarak, ona yardımcı oldu, kendini bu yola adadı Ali b. Ebi Talib, yâni Hz. Ali...

Hz. Ali (r.a.)'ın, İslâm davasına ne kadar candan ve samimi olarak bağlı olduğunu anlamak için, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in hicretini hatırlamak gerekir.

Mekke şirk devletçi Hz. Peygamber (s.a.s.)'i öldürmeye karar verince, Allah'ın emriyle Hz. Peygamber (s.a.s.) hicret etmeye karar vermiş; kendisini öldürmeye gelen kiralık katilleri şaşırtmak için de, Hz. Ali'yi kendi yatağına yatırmıştı.

Hz. Ali (r.a.), zerre kadar tereddüt geçirmemiş, dava lideri Resûlullah (s.a.s.)'in bu emrini memnuniyetle kabul ederek onun yatağına yatmıştı.

Görünürde basit gibi görünen bu hareketin, üzerinde durulunca, pek de basit bir hareket olmadığı görülür.

Çünkü Resûlullah (s.a.s.), Hz. Ali'ye şunu demek istemişti: Ey Ali, Mekke devletinin kiralık katilleri bu akşam beni öldürmeye gelecektir. Bu davanın başarıya ulaşabilmesi için, benim hicret etmem gerek. Sen benim yatağıma yat ki, seni ben sansınlar. Yâni, beni öldürmeye gelenler, karşılarında beni değil, seni görsünler!

Devlet'in Hz. Peygamber (s.a.s.)'i öldürmeye gönderdiği katillerin, yâni, jandarmaların ne yapacakları kesin olarak bilinmediğinden; Hz. Ali ölümle karşı karşıya bulunuyordu. Zira, Resûlullah (s.a.s.)'i öldürmeye gelenlerin, onu bulamayınca, yerine yatmış olan Hz. Ali'yi öldürmeyeceklerini, hiç kimse garanti edemezdi. Dolayısıyla Hz. Ali, bu itaat ve davranışıyla büyük bir

fedakârlık örneği göstermiş; canını, davasının yoluna koymuştu. «Devletin katilleri, Peygamberimi öldüreceklerine beni öldürsünler!» gibi, büyük bir jestte bulunmuştu davasının tahakkuku için...

İşte, Hz. Ali'nin ve onun gibi olan diğer sahabenin göstermiş oldukları bu cesaret ve fedakârlıklarının oluşturduğu temeller üzerine yükseldi İslâm Devleti'nin duvarları...

Onlar, «Allah'a itaat edin ve Resûlullah'a itaat edin!» meâlindeki âyeti en güzel tatbik edip, Allah'a gerektiği gibi kul ve Resûlullah'a gerektiği gibi ümmet olmasını bildiler ki, devletleri oluşsun. Ve de oluştu!..

Onlar, bugünün zevk ve rahatlarından zerre kadar taviz vermeyen 'Sünnet düşmanları' gibi, Resûlullah (s.a.s.)'e ve onun "Kur'an tatbikatı" olan Sünneti'ne düşman değil, âmâde idiler! Hz. Peygamber (s.a.s.)'in emirlerine karşı, «ey Muhammed, biz de senin gibi insanız, biz istediğimiz konuda sana itaat ederiz!» demiyordu sahabe bugünün 'müsteşrik' izleyicileri, **Sünnet düşmanları** gibi!..

Selmân, Resûlullah (s.a.s.) 'e: «Ey Muhammed sen, Arap-sın, ben İranlıyım. Dolayısıyla ben, senin emrettiğin arap adedlerine uymam; senin gibi sakal bırakmam! Senin gibi yemem, içmem, oturmam! Kur'an'a bakar onu tatbik ederim, sen bana karışma!» demiyordu bugünkü nevzuhur reformistler gibi!..

İşte, Hz. Ali de böyle davranıyor, böyle itaat ediyordu Peygamber'c... Bu neo-müslümanlar (!) gibi, folklorunu yapmıyordu İslâm ahkâmının; nefsinde tatbik ediyordu itaatiyle, inkiyadıyla, teslimiyetiyle, ibâdetiyle...

Aslında, Hz. Ali'yi, bazı tarihçilerin takdim ettikleri gibi, bir cengaver, kan dökücü, insan öldürücü olarak anlamamamız gerekir.

O, İslâm'ın emir ve yasaklarını kendi nefsinde o derece tatbik ediyordu ki, gerçekte normal bir insanın onun gibi davranması, onun gibi hareket etmesi, fevkalâde zordur. Onun hareketlerini yapabilmek için, onun gibi Allah'a inanmak; onun gibi Resûlullah (s.a.s)'e itaat etmek gerekiyor.

Medine'de İslâm Devleti kurulduktan sonra, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in başlatmış olduğu askeri cihâtta fevkalâde aktif bir rol oynayan Hz. Ali (r.a.), Tebük seferi hariç, bütün gazvelerde onun yanında yer aldı. Tebük seferinde de, Hz. Peygamber (s.a.s.) onu Medine'de İslâm Devleti'nin başında vekil bıraktığından katılamadı.

Hicret'ten sonra, Hz. Ali, Peygamber (s.a.s.)'in kızı Fâtıma ile evlenerek, damadı oldu. Bu evliliğin, Bedir zaferinden sonra olduğu rivâyet ediliyor (1).

Hz. Ali (r.a.)'in cihâddaki önemi, çok kâfir öldürüşünden ziyâde, onun seve seve kendisini İslâm uğruna fedâ etmesini bilmesinden kaynaklanır.

Bedir savaşında, ilk savaşçı olarak Mekkelilere karşı çıkınca, yaşı henüz yirmi sularındaydı; ve ölünceye kadar, bu kılı-

(1) Bk. el-Bidâye, VII, 226.

cıyla, Allah için savaştı, yaralandı ve sonunda şehid oldu.

Biz burada, onun gerek Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde ve gerekse ondan sonraki dönemlerde gösterdikleri kahramanlıkları anlatmayacağız. Yalnız onun, kılıç sallarken, düşman askerini öldürürken, nasıl bir endişeyle bu mücâdeleyi verdiğini ve asla nefesine uymadığını göstermek için bazı sözlerini nakletmekle yetineceğiz.

Surayh b. Hânî'yi Şam'a komutan olarak gönderince, şöyle tavsiye ediyordu Hz. Ali:

«Her sabah, her akşam Allah'tan kork, çekin; dünyanın seni aldatmasından sakın; hiç bir halde ondan gafil olma. Bilki nefsini, istediği şeylerin çoğundan çekmezsen bu dilekler, seni pek çok zarara sokar.. Nefsine engel ol, çek çevir onu; öfkelenince öfkene hâkim ol; al ayağının altına, ez onu» (1).

Mısır valisi Maliku'l-Eşter'e yazdığı yazının bir bölümünde de, valilerin nasıl bir siyaset takip etmeleri gerektiğini de şöyle belirtiyor Hz. Ali (r.a.):

«...Sonra şunu bil ki ey Mâlik, seni öyle bir yere yollamaktayım ki senden önce ordan adâletle hükmeden, zulümle hüküm yürüten nice devletler gelip geçmiştir. Sen kendinden önceki buyruk sahiplerinin yaptıklarını nasıl görüyor, seyrediyorsan halk da senin yaptığın işleri, senin gibi görecektir, seyredecek. Sen onlar hakkında neler diyorsan halk da senin hakkında o çeşit sözler söyleyecek. Allah kullarının dillerine neler ilham eder de onları söyletirse, temiz kişiler, o sözlerle gerçeği anlarlar, hükümde bulunurlar.

Kendine temiz işleri zahire edin, en fazla sevdiğin azık, sen-ce bu olsun. Hevâ ve hevesine hâkim ol, sana helâl olmayan şeyleri yapma; nefsini bunlara meylettirme; nefsini kötülükten alıkoy-mak, sevdiğin, yahut nefret ettiğin şeylerde ona hâkim olmak, ona insafla muâmelede bulunmaktır. Halka merhametle muâmeleyi kendine âdet et; onları sevmeyi, onlara lütfetmeyi huy edin. Onlara karşı yiyeceklerini, içeceklerini ganimet bilen yarıcı bir cana-

var gibi olma!

Çünkü halk iki sınıftır: Bir kısmı dinde kardeşir sana, öbür kısmı yaradılıştâ eşir sana. Onlar sürçebilirler, kusur ederler; bilerek, yahut yanılarak ellerinden bazı şeyler çıkabilir. Senin yaptıklarını Allah'ın bağışlamasını nasıl seviyor, istiyorsan sen de onları bağışla; kusurlarından geç. Çünkü senin mevkiin onlardan üstün; seni bu işe memûr edenin mevkii senin mevkiinden üstün; Allah'sa vâli tâyin edenden de üstün; onların işlerini senin emrine vermiş onlarla seni sınamaya uğratmış, Allah'la savaşımaya kalkışma sakın; onun azâbından kurtulmana çâren yok; bağışlamasına, merhametine aldırış etmemene de imkân yok.

Halkın kusurlarını bağışlayınca nedâmetle düşme; onlara öfkeye kapılıp cezâ vermekte tez davranma. Ben onlara buyruk verdim, emrime uyulması gerek demeye kalkışma; çünkü bu gönle gurur verir; dinî gevşetir, nîmeti bozar gider. Gönlüne böyle bir düşünce geldi mi, gücünün kuvvetinin üstünde olan Allah'ın gücünü kuvvetini düşün, onun kudretine karşı aczini gör; bu baş kaldıran, serkeşlik eden nefsinı yatıştır, kibrini, gururunu giderir, yitip giden aklını başına getirir. Sakın Allah'ın azametiyle boy ölçüşmeye, onun kudretine kendi gücünü kuvvetini benzetmeye girişme; çünkü Allah, her zorbayı hor hakir eder; her baş çeken, ululanı alçaltır gider.

Allah'a karşı da infaflı ol, insanlara, ehline ayâline, adamlarından buyruğuna uyanlardan hoşlandıklarına karşı da infafla muâmelede bulun; böyle yapmazsan bil ki zulmetmiş olursun. Allah kullarına zulmedenin düşmanıysa Allah'tır, Allah'la düşmanlığa girişenin delilini Allah bâtul kılar, zulümden geçinceye, tövbe edinceye dek de o kişi Allah'la savaşıyor olur. Allah'ın nimetlerini bozan, zâil eden, azâbından çarçabuk çatmasına sebep olan şeyler içinde zulümden daha güçlüsü yoktur. Çünkü Allah mazlûmların duâlarını duyar; zâlimlere de çağrı gelince azâbını yollar.

Halkın vâliye en ağır gelen sınıfı belâ çağında ona en az yardım eden, adâletten hoşlanmayan, isteklerinde direndikçe direnen, kendilerine ihsanda bulunulduğu zaman en az şükreden, ihsanda bulunulmayınca özü güç kabûl eyleyen zamânenin çetin-

liklerine az dayanan, ileri gelenleridir. Dinin direği olan Müslümanların topluluğuna sebep bulunan, düşmana karşı duranlarıysa halk tabakasıdır; onları sevmelisin; onlara meyletmelisin.

İnsanların ayıplarını görüp gözeten, onları açıp söyleyen kişiler sana en uzak kişiler olsun. Onları kendine yaklaştırma. Çünkü insanlarda ayıp olabilir; vâliyse bunları örtmeye en fazla hakkı olan kişidir. Onların bilmediğin ayıplarını açmaya, öğrenmeye kalkışma, sence bilincileri, iyiliğe, temizliğe yormaya bak; bilmediklerin hakkındaysa Allah hükmeder. Ayıpları elinden geldikçe ört; buyruğuna uyanların ayıplarını örtmeyi sevdiğçe, bu huyla huylandıkça Allah da senin ayıplarını örter, bağışlar.

Halka karşı duyduğun kını bırak, her suça ceza vermeye kalkma; sence doğru olmayan şeyleri bilmezlikten gel. Halkın kötülüğünü söyleyenlerin sözlerini hemencecik gerçek bulma; çünkü halkın kötülüğünü söyleyen kovucu, öğütçülere benzese bile garaz sahibidir.

Nekes kişiyle meşverette bulunma; seni üstünlükten alıkor, ihsandan men'eder, yoksulluğu gösterir sana, seni yoksulluğa sevkeler. Korkakla danışma; işlerde zaafa düşürür, yapacağın şeyden seni alıkor. Haris kişiyle de danışma; zulümle mal yığmayı güzel gösterir sana, Nekeslik, korkaklık, hırs, ayrı ayrı huylardır ama bunların hepsi birden Allah'a kötü zan meydana getirmede birleşir.

.....

Sonra acı bile olsa sana gerçeği söyleyen, Allah'ın dostlarında bulunmasını hoş görmediğin şeylerde sana az müsaade eden kişileri seç; onların sözleri seni gerçeğe götürür, haksızlıktan geri kor. Takvâ ehliyle gerçek kişilerle dost ol; onların seni fazla övmelerine, yapmadığın işleri yapmış göstererek övünmelerine sebep olmalarına müsaade etme; çünkü fazla övülme, insanı kibre götürür, fazileten düşürür.» (1).

(1) Nehcül-Belağ, s.369-371.

Hiz. Ali (r.a.), çok karışık ve kritik bir dönemde, İslâm Devlet Başkanlığı'na getirildi.

Yukarıdaki bölümlerde gördüğümüz gibi, Hiz. Osman (r.a.)'ın şehadetinden sonra tam bir anarşi Medine'ye hakim oldu.

Hayatlarının büyük bir bölümünü İslâmî hareket uğruna fedâ etmiş olan sahabe, bu durum karşısında; yâni İslâm Devlet Başkanı'nın bizzat müslümanlar tarafından öldürülüşü hâdisesi karşısında ne yapacaklarını şaşırmış, âdeta üzülmekten başka bir harekette bulunamamışlardı.

Gerçi Hiz. Osman'ı öldürenlerin yahudi dönmesi oldukları söyleniyor, fakat o dönemde zaten bütün müslümanlar, başka dinlerden dönmeydiler. Dolayısıyla onların hangisinin samimi, hangilerinin gayr-ı samimi oldukları, bugünkü dönmelerin bilindiği gibi, bilinmiyordu. Zira bugünkü dönmeler, yani isimleri Ahmet, Mehmet, Hüseyin olup, İslâm ve müslüman düşmanlığı yapanlar, açıkça bilinmektedirler. Gerçi kendilerini saf müslüman olmaya adanmış ve hiç bir zaman müslümanı gayr-i müslimden -isterse isimleri yukarıda zikredildiği gibi Ahmet, Mehmet, Hüseyin olsun- ayırmamaya, öldüklerinde onların da cenaze namazlarını kılmaya, ruhlarına hatim duaları ve fatihalar ihsân etmeye, müslümanlara çektiydikleri onca işkencelere rağmen, İslâm'ı alay konusu yapıp eğlence vasıtası gibi ikide-birde gündeme getirip bu uğurda mücâdele vermelerine rağmen, onları da «bayram namazı kılıyor» deyu, müslüman olarak anmaya azm u cezm u kast eyle-

miş olan müslümanlar vardır ve müslümanlığın fetvasını da bunlar vermektedirler anıma; buna rağmen gerçek değişmez: Birisi İslâm ve müslüman düşmanlığı yapıyorsa, İslâm'ın ilkelerine «çağdışı» deyip saldırıyorsa, artık bu kişi gayr-i müslimdir. Üstelik şuurluca İslâm'la mücadele eden bir gayr-i müslim; isterse onun adı İhsan Süreyya olsun, Ahmet olsun, Ayşe olsun, Kenan olsun, Süleyman olsun... Çünkü İslâm'a düşmanlıkları gizli değil, fiil ve hareketleriyle, söz ve davranışlarıyla, İslâm ilkelerine olan saldırılarıyla ayan-beyan ortadadır, açıktır.

Hz. Osman'ın şehid edildiği günlerde ise, gayr-i samimi olan müslümanlar, bu kadar belli değillerdi. Onlar Mescid'te namaz kıldıkları gibi, İslâm'a saldırmıyor, -görünüşte bile olsa- İslâm'ın müdâfasını yapıyorlardı. Kaldı ki, bu isyancı grubun içerisinde, Hz. Ebû Bekir'in oğlu Muhammed gibi olanlar da vardı. Dolayısıyla, İslâm'ı müdâfaa durumunda gözüken o isyancılara, hiç kimse, «Siz İslâm düşmanısınız, gayeniz anarşidir» vs. gibi bir söz söyleyemiyordu.

Bunun içindir ki sahabe durgun ve küskündü. Onlar müşriklerle mücadeleyi ilke edinmişlerdi; müslümanla değil!... Onun için, sahabenin çoğu 'fitne daha da büyümesin' düşüncesiyle evlerine çekildiler. Ortada, şehre hakim bulunan isyancılar vardı. Fakat aradan bir iki gün geçince, onlar da tedirgin olmaya başladılar. Ne yapacaklardı ve başka ne yapabilirlerdi? Tâ Mısır'dan, Kufe'den gelmiş bu gruplar hep Medine'de kalamazlardı ya!

Muhtemelen, gerek Medine'de bulunan müslümanlar ve gerekse isyancılar arasında bulunup oynanan oyunun farkında olmayan saf insanlar, isyancıların gerçekten suç ve cinâyet işlediklerini anlamaya başlamaları üzerine, bu işgalciler, durumu kendi yönlerinde düzeltmek üzere, bir halife aramaya başladılar. Kendi liderleri olan Gafukî'yi aday gösteremezlerdi; çünkü hiç bir müslümanın ona biat etmiyeceğini çok iyi biliyorlardı. Onun için, Hz. Ali, Talha, Zübeyr, Sa'd b. Ebi Vakkas gibi, şurâ üyelerini aradılar. Fakat bu sahabenin hiç biri, halife olma teklifini kabul etmediler. Hatta kaynaklarımız (1), Hz. Ali'nin devamlı olarak bu tekliften

(1) Bk. İbn Kesir, el-Bidâye, VII, 226.

kaçtığı hatta Benu Amr mahallesinde bir eve kapanarak kapısını kapattığını zikrederler. Fakat müslümanlar onu bulup, halifeliği kabul etmeye zorlayınca, bunca ısrar ve baskılardan sonra, Hz. Ali, halife olmayı kabul etti.

Hilâfeyin meşruluğu ve geçerliliği için Mescîd'deki umûmi biat olmadan bu görevi kabul etmeyeceğini belirten Hz. Ali (r.a.), müslümanların teşvik ve zorlamalarıyla Hükûmet ve Devlet merkezi olan Peygamber Camisine gitti ve orada kendisine biat edildi.

Kaynaklarımız, bir kısım müslümanın hiç biat etmediklerini; Talha ve Zübeyr'in de kerhen biat ettiklerini kaydederler (1).

Tarihi İbn Kesîr (2), Hz. Ali'ye biat etmeyenler arasında, Hassan b. Sabit, Ka'b b. Malik, Mesleme b. Muhled, Ebû Sa'îd, Muhammed b. Mesleme, Nu'man b. Beşîr, Zeyd b. Sabit, Rafî' b. Hadîc, Fadala b. 'Ubeyd gibi müslümanları saymaktadır.

Hız. Ali'ye biat etmeyenlerin kim oldukları ve sayıları hakkındaki rivâyetler değişik olduğundan; biz sadece şunu belirtelim ki, Hz. Ali'ye yüzde yüz bir biat olmadı ve belirttiğimiz gibi Talha ve Zübeyr de kerhen biat ettiler (3). Bu zevatın neden biat etmedikleri hakkında, maalesef yeterli bilgiye sahip değiliz. Meğer ki bunlar, 'Hz. Osman'ın katlinde Hz. Ali'nin payı var' gibi haksız bir zanna kapılmış olsunlar. Çünkü onlar, gelişen olaylar karşısında, Hz. Ali'den farklı davranmamışlardı. Üstelik Hz. Ali, yukarıda gördüğümüz gibi, Hz. Osman'ı korumak üzere, oğulları Hasan ve Hüseyin'i onun kapısına bekçi göndermişti.

Hâdiseler hakkındaki bilgi yetersizliğimizi de hesaba katarak diyoruz ki olay, üzerinde yorum yapılabilecek kadar açık değildir. Kim Allah için idiyse mükâfatını; Hz. Osman'ı şehid edenler gibi, kim de nefesine hizmet ettiyse cezasını görecektir elbette...

(1) Bk. İbnü'l-Esir, el-Kâmil, III, 190-191.

(2) Bk. el-Bidâye, VII, 227.

(3) Bu konunun ayrıntıları için bk. İbn Kesir, el-Bidâye, VII, 227.

HZ. ALİ'NİN HALİFE OLARAK YAPTIĞI İLK KONUŞMA

Hiz. Ali (r.a.)'ya biat edildikten sonra, İslâm Devleti'nin bu dördüncü Devlet Başkanı, yâni Halifesi, Devlet ve hükûmetin merkezi olan Cami'de, minbere çıkarak müslümanlara şu şekilde hitabetti:

«Allah'ı Teâla insanlara rehber ve hayat kaynağı olmak üzere bir kitap indirdi ki o kitapta, hayır ve şerrin ne olduğunu açıkça beyân etti. Hayır'a sarılıp alın, şerr'i dışlayarak terkedin! Allah bazı şeyleri, haram, yâni kutsal, yani dokunulmaz saydı ki, müslümanın kutsallığını, kutsallığın tamamından üstün kıldı. Allah, müslümanların hukukunu ihlâs ve tevhid'le garantiye bağladı. Müslüman, müslümanların elinden ve dilinden emin oldukları kimsedir. Hiç bir müslümanın, diğer bir müslümana eziyet ve işkence yapma hakkı yoktur. Her biri, diğerine İslâm'ın gerektirdiği gibi hareket etme durumundadır. İslâm toplumunun menfaatine öncelik verin. Ve ölüm sizi alıcıdır. İnsanlar önünüzde ve arkanızda sizi izleyen Hesap Günü. Hafif olun ona kavuşursunuz! Çünkü insanları, onların ahiretleri bekliyor. Allah'ın kulları ve ülkesi konusunda, Allah'tan korkun! Çünkü sizler, hayvanlardan ve çitlerinden bile sorumlusunuz! Allah'a itaat edin, O'na isyân etmeyin!

Dolayısıyla hayr'ı görünce, sarılıp alın; şerr'i görünce de onu dışlayıp terkedin! Ve sayınızın az olup ezildiğiniz günleri hatırlayın! İnsanların sizi tutup paralamalarından korkuyordunuz da, Allah size sahip çıktı, barındırdı, yardımıyla sizi güçlendirdi, destek-

ledi; size en temiz ve güzel şeylerden rızık verdi. Tâki şükredesiniz (1), (2).

Hız. Ali (r.a.)'ın o anarşik ortamdan sonra, bir nevi mecburen Devlet iktidarını kabul edişinden sonra yapmış olduğu bu ilk konuşmayı maddeleştirip, değerdendirecek olursak řu hususları mül-şahade ederiz:

1. İnsan oğlunun tüm yaşamını ilgilendiren Kur'an'ın söz konusu ettiği meselelerin hepsinden, Hız. Ali hayır ve şerr'i seçip anlatıyor. Neden? Çünkü müslümanlar, haksız yere halifelerini, yâni Devlet Başkanlarını öldürüp, şerr'e yaklaşmışlar. Yukarıda zikrettiğimiz gibi, Hız.Osman (r.a.), beşer olduğu için hataları olabilir ve olmuştur. Fakat bu hatalar, hiç bir zaman onun öldürülmesini tecviz edecek hatalar değildi; ve böyle bir hareket şerr'di. Hız. Ali bunu anlatıyor.

2. Müslümanın hayatı harem, yâni dokunulmazdır. Şer'î bir sebep olmadan; ona kastedilemez. Dolayısıyla Hız. Osman'ın harem olan hayatına, haksız olarak tecavüz edilmiştir.

3. Hız. Ali, «Hayır'a sarılıp alın, şerr'i dışlayarak terkedin» derken de, «hareketlerinizi iyi kontrol edin: Neyin hayr, neyin şerr olduğunu iyice bilmeden hareket etmeyin. Çünkü, özellikle başkalarının hak-hukukları konusunda, aceleciliğinizden ve o konudaki bilgisizliğinizden dolayı, hayr'a şerr, şerr'e hayr diyebilme tehlikesiyle karşı karşıyasınız», demek istiyor.

4. Müslümanın ve genel bir anlamda tüm insanların hukuku, ihlâs ve tevhid kanunlarıyla garanti altındadır. Bir başka tabirle, ihlâs ve tevhid yok olunca insanoğlunda sorumsuzluk ve ihtiras başlar.

5. Hız.Ali, insanların hukukunu garanti edecek olan ihlâs ve tevhid'in ölçüsü olarak da řu hadis-i şerif-i hatırlatıyor: «Müslüman, müslümanların elinden ve dilinden emin oldukları kimse-dir». Hâdis-i şerif, açıkça müslümanların, elinden ve dilinden emin olmadıkları kimsenin, müslüman olmadığını beyan ediyor; ve bu, ihlâs ve tevhid'in yâni insan hukukunun korunabilme ölçü-

(1) K.K. Enfal sûresi, 26.

(2) el-Bidâye, VII, 227-228.

sü olarak veriliyor.

Hız. Ali (r.a.) Resûlullah (s.a.s.)'ın bu hadis-i şerifine dayanarak müslümanları uyarıyor ve kimin müslüman olup olmadığının, hareketleriyle ortaya olduğu konusunda dikkatli olmaları gerektiğini öğütüyor.

Bu, şu demektir!

Eğer bugün olduğu gibi; isimleri Ahmed, Muhammed, Ebû Bekir, Ali, Osman oldukları halde, müslümanla -sırf müslüman oldukları için- uğraşanlar, onların istedikleri gibi bir «İslâmî hayat» yaşamalarına engel ve yaptırımlar koyuyorlarsa; bazı dünyevi ve dalkavuksal makamlara gelebilme uğruna, müslümanlara saldırıyı âdet ve itikâd, hatta inanç haline getiriyorlarsa, şu-bu müslümanın sakalı veya baş örtüsüyle uğraşmayı, en bilimsel uğraş olarak telakki edip, bu yolda mücadele veriyorlarsa; gerici, mürteci, topsakal, tutucu, sakıncalı, çalışkan fakat aşırı dinci, dini eylemlerde faal ve tehlikeli gibi sloganlarla, müslümanların toplum içerisindeki etkinliklerine mâni olabilmek için Şuna-buna ihbâr ediyor ve haklarında şeytanca ve çağdaşça, bilimsel (!) ve uydurumsal raporlar düzenleyip, ceza ve yaptırımların uygulanmasında en büyük gayreti gösteriyorlarsa; Cuma namazında müslümanın yanında oturup, namazdan sonra «müslümanların canına nasıl okurum?» düşüncesiyle komplolar hazırlıyorlarsa; işte burada durup; bu çağdaş insanların dinini, Hız. Peygamber (s.a.s.)'in, yukarıda zikrettiğimiz hadis-i şerifin ışığı altında iyi değerlendirmek lâzım.

-Bunlar, müslümanların, elinden ve dilinden emin oldukları kimseler midir?

Bunu düşünüp, değerlendirmede ve ona göre tavır koymada bütün müslümanlar mes'uldür!

6. Hız. Ali (r.a.), yukarıdaki hadis-i şerif-i hatırlattıktan hemen sonra, «hiç bir müslümanın, diğer bir müslümana eziyet ve işkence yapmaya hakkı yoktur» diyor. Böyle yapan varsa, bunun müslümanlığı hakkında düşünmek lâzım demek istiyor ve ardından bu görüşü pekiştirmek için de, «her biri, diğerine İslâm'ın gerektirdiği gibi hareket etme durumundadır» diyor.

7. Bundan sonraki cümlelerde, Hz. Ali ölümün yakınlığını hatırlatarak, şahsî menfaatlerimizi değil umûmun, yâni İslâm toplumunun sorunlarını ön plâna almamızı öğütüyor.

8. Müslüman, sadece diğer insanlara karşı olan tutumlarından değil, Allah'ın yaratıp, insan hizmetine ihsan ettiği her şeyden mes'uldur; Ahirette bunun hesabını Allah'a verecektir. İsterse bir hayvana yapılan zulüm olsun! Çünkü zulüm ve işkence, Allah'a inanmayanın, O'ndan korkmayanın, O'nun kanununu hiçe sayanın şiar ve parolasıdır ki, insanlık tarihinin başlangıcından, günümüze kadar insanları ezenler -isterse bir din adına hareket etsinler-hep, bu mes'uliyetten yoksun olanlardır.

Günümüzde, her gün binlerce insan Güney Afrika'da, Filistin'de, Filipinler'de, Halepçe'de, Hindistan'da, Afganistan'da, Batı tanrısının, yâni dünya insanlığının yüz karası olan 'Veto Konseyi'nin, «insanları daha güzel sömürmek için Birleşmiş Milletler»in bu iğrenç tabu'sunun, dokunulmaz, karşı çıkılmaz, imtiyazlı devletlerin savaş ve sömürme stratejisiyle öldürülebiliyorlarsa ve buna, Allah'ın bir kulu çıkıp, «Durun!» diyemiyorsa, yazıklar olsun beş milyar'a ki, bunun bir milyarı müslüman (!) dır!...

Tanrılar Konseyi olan Amerika, Rusya, İngiltere, Fransa, Çin vs. kendilerine şirk koşulmasını asla kabul etmiyorlar ve beş milyara şöyle hakaret ediyorlar:

«Dünya bizim istediğimiz gibi dönecek, biz istediğimiz gibi sizi yönetecek, sömürecek, öldürülmesi gerekenleri öldüreceğiz. Silâhı biz üretir, biz satarız. Siz, size verilen emre uymakla mükellefsiniz. Libya, Pakistan silâh yapamaz. Canına okuruz ve «Veto» dinimizce onları aforoz edcriz.

İşte Hz. Ali (r.a.), insanları, bu şekilde diğer insanlara kul olmaktan kurtaran tek müessesenin, İslâmî mes'uliyet duygusu olduğunu hatırlatıyor ki bu sistem, diğer sistemler gibi teoride kalmamış, Peygamber ve Raşid halifeler döneminde bile olsa uygulamasını bulmuştur. İnsanlığı kurtaracak, onlara tekrar insan hay-siyetini kazandıracak olan sistem budur!

9. «Allah'a itaat edin, O'na isyan etmeyin!» derken de, Hz. Ali, bütün bu söylediklerinin, Allah'ın emrettiği şekilde yaşamak-

la sađlanabileceđini söylüyor. Ve tekrar ediyor:

«Hayır'ı görünce, sarılıp alın; şerr'i görünce de onu dışlayıp terkedin!

10. Hz. Ali (r.a.), ezilmiş olan insanların, bu sisteme sarılınca nasıl kurtulduklarını, zulüm ve işkence rejimlerinin nasıl yıkıldıklarını, adâletin insanlar arasında nasıl yayıldığını, siyah-beyaz insan farklılığının nasıl ortadan kalktığını, bu yeni sistemle, kana susamış olan Amerika kapitalizminin ve uydularının artık zenci ve kızılderilileri yakıp, işkence yapamayacaklarını hatırlatmak için de, Kur'an-ı Kerim'in şu âyetini okuyor: «Ve sayınızın az olup ezildiğiniz günleri hatırlayın! İnsanların bizi tutup parçalamalarından korkuyordunuz da, Allah size sahip çıktı, barındırdı, yardımla sizi güçlendirdi, destekleri; size en temiz ve güzel şeylerden rızık verdi. Tâ ki şükredesiniz!»

Hız. Ali (r.a.)'a Medine'de Halife olarak biat edildiğinde, Hız.Aişe Mekke'de bulunuyordu.

Biatlarını kerhen yapmış olan Talha ve Zübeyr de Mekke'ye gittiler. Mervân İbnu'l-Hakem, zaten Hız. Osman'ın katlinden sonra Mekke'ye kaçırmıştı.

Hız. Aişe'nin etrafında toplanan bu gruplar, Hız. Osman'ın katillerini istemeye başladılar. Bunları yakalayıp cezalandırmak için de, Basra tarafına gidip ordu toplamak gayesiyle yola çıktılar.

Hız. Ali (r.a.) da, Basra'da toplanan bu müslümanların, yeni bir fıtne çıkarmalarını önlemek için, hazırladığı ordusuyla Basra'ya hareket etti.

İki ordu birbirine yaklaşıncı, boş yere müslümanın kanının akmasını istemeyen müslümanlar, arabuluculuk yapmaya başladılar. Her iki tarafın ileri gelenleri de savaşmak istemiyorlardı. Çünkü her iki tarafta karşı karşıya gelmiş olan bu sahabe, aynı dava için omuz omuza vermiş, beraberce müşriklerle savaşmışlardı. Şimdi birbirleriyle nasıl savaşsınlar. En iyisi anlaşmaydı ve onu yaptılar.

Basra yakınlarında karşı karşıya gelmiş olan her iki orduda da sahabe, yâni Hız. Peygamber (s.a.s.)'in arkadaşları vardı.

Bunlardan bir kısmı; yâni Hız. Aişe, Talha ve Zübeyr'in bulunduğu taraf, masum olarak katledilmiş olan Hız. Osman'ın kan davasını güdüyorlardı. Diğer taraf, yâni Devlet Başkanı Hız.

Ali'nin bulunduğu taraf ise ortaya çıkması muhtemel, yeni bir fitneyi önlemek istiyordu. .

Hız. Aışe validemiz, «Onların fııldafmalarının bir çoğunda hayır yoktur. Meğır ki bir sadaka vermeyi, ya bir iyilik yapmayı veya insanların arasını düzeltmeyi emredenler (inki) ola. Kim Allah'ın rızasını arayarak böyle yaparsa biz ona çok büyük bir mükâfat vereceğiz.» âyet-i kerimesini, hareketinin mesnedi olarak öne sürdüğü gibi , Talha ve Zübeyr de Hız. Osman'ın katillerini istediklerini ilân ediyorlardı,

Fakat müslümanlar arasında bulunup, mevcut anarşiyi daha da ileri götürmek isteyen gruplar, taraflar arasında herhangi bir barış istemediklerinden, etrafa Hız. Ali'nin, katilleri'koruduğu zannını veriyor, diğır taraftan da etrafa uydurma mektuplar göndererek tarafların tansiyonunu daha da yükseltiyorlardı.

Mamafih, bu menfi grupların bütün çabalarına rağmen, barış sağlanmış gibiydi. Hatta kaynaklarımızda (1), Hız. Ali (r.a.)'nin Zübeyr'e şöyle dediğı rivâyet edilir:

«Ey Zübeyr, hatırlıyor musun? Bir gün Ganem oğulları mahallesinde (2) seninle iken, Hız. Peygamber (s.a.s.)'le karşılaştık. O da sana dedi ki: «Ey Zübeyr bir gün, Ali b. Ebi Talib'le savaşıcaksın ve o savaşta, sen zâlımsın!..» Bunun üzerine Zübeyr:

«Vallahi hatırladım. Şayet daha önce bunu hatırlamış olsaydım, sana karşı gelmezdim! Vallahi seninle savaşmayacağım!» der ve oradan ayrılır.

Bir rivâyete göre, savaşmamak üzere oradan ayrılınca, bir vadide öldürölür; diğır bir rivâyete göre de (3), oğlu Abdullah'ın zoruyla orduda ibkâ edilir; hatta yeminine keffâret olmak üzere bir köle âzad eder ve sonra da savaşta şehit olur. En iyisini Allah bilir...

Her halûkârda, taraflar yatışmış ve birbirleriyle savaşmayacaklardı. Her iki taraf, emin olarak ve de mutmain olarak uykuya

(1) Bk. Ebû'l-Fidâ, el-Muhtasar fi ahbâ'î'l-beşer, Beyrut, tarihsiz, I, 173; el-Bidâye, VII, 242.

(2) Medine'de bir semt.

(3) el-Muhtasar, I, 174.

dalmışken, sabaha karşı anarşist gruplar, Hz. Aişe tarafından, Hz. Ali tarafına saldırdılar. Karanlıkta hiç bir şey anlaşılamadı ve Hz. Ali (r.a.), ihânete uğradığını sanarak saldırıya karşı koydu. Böylece, anlaşmaya varmış olan taraflar, İslâm düşmanlarının oyunlarına gelerek savaşı başlatular. Çarpışmalar, Hz. Aişe'nin devesi etrafında olduğu için, bu savaşa «Cemel (deve) olayı» denir.

Hz. Ali (r.a.), duruma hakim olup işin esası anlaşılınca taraflar yatıştı amma, olan olmuştu. Her iki taraftan binlerce ölü...

Hz. Aişe de bütün gerçekleri anlamış, bu kadar müslümanın kanı boş yere aktığından, son derece üzülmüştü. Hatta Hz. Ali'den özür dileyip, Muaviye'ye karşı ona yardım talebinde bile bulundu (1). «Hz. Ali iç çekir etti ve onun yardımına ihtiyacının olmadığını söyleyip onu Medine'ye, evine dönmeye ikna etti. Hz. Aişe'nin, bu yolculuğunu şerefi ile mütenasip bir şekilde yapmak için de gerekeni yaptı» (2).

Talha, Zübeyr ve daha bir çok sahabe de, bu hazine savaşta şehit oldular.

Gerek Hz. Osman'ın katlinde ve gerekse daha sonraki hadiselerde, devamlı olarak menfi bir tutum içerisinde bulunan Mervân İbnu'l-Hakem'in, -aynı tarafta olmalarına rağmen- Talha'yı şehid cemesi (3), bu hadiselerin daha iyi anlaşılabilmesi bakımından, üzerinde durulması ve değerlendirilmesi gereken bir husustur.

Hamidullah Hoca (4), Cemel hadisesini değerlendirirken, «Tarihçiler, Cemel savaşından az sonra veya az önce vuku bulmuş olan ve hemen zikredilmesi gereken ufak bir hadiseyi rivayet etmektedirler. Bazı ihlaslı müslümanlar, Hz. Osman'ın katillerinin Hz. Ali'nin ordusunda oldukları ve onun ise bunlara karşı hiç bir şey yapmadığı yolunda sitemde bulundular. Hz. Ali adamlarına

(1) Muhammed Hamidullah, *The Jewish Background of the Battles of Jamal and Siffin*, Pakistan Historical Society, Ekim 1982, XXX, 235-251.

(2) Aynı yer.

(3) Bk. Ebu'l-Fida, *el-Muhtasar*, I, 174; *el-Bidaye*, VII, 248; *Diyarbakrî; el-Hamis*, II, 279.

(4) a.g.e.,

döndü ve «Hz. Osman'ın katilleri kimlerdir?» dedi. On iki bin kişi kalkıp, «katil benim» diye bağırdı (1). İtiraf edilmelidir ki, bütün iyi niyetine rağmen Hz. Ali, bir idareci için gerekli olan gerçek bir hürriyete sahip değildi» diyor. Fakat biz, şunu da ilâve edelim ki, aynı şekilde, Talha ve Zübeyr'in gittikleri Basra'da da, Hz. Osman'ın katlinde rol oynamış olan insanların var olduğunu ve Talha ile Zübeyr'in de, bunları bildikleri halde, bir şey yapamadıklarını, aynı tarihçilerimiz (2) zikretmektedirler.

Hadiselerin seyrinden öyle anlaşıyor ki, Hz. Osman'ın şehid olmasına sebep olan gruplar, her nasılsa taraftarlarını öyle çoğaltmışlardı ve terörle de olsa, duruma o kadar hakim olmuşlardır ki, samimi müslümanlar, bunlarla uğraşmamış, bilâkis onların iğrenç oyunlarına gelip birbirleriyle savaşmışlar ve binlerce müslüman boş yere canından olmuştur.

(1) Bu konu için bk. el-Bidâye, VII, 260.

(2) Ayrıntılar için bk. el-Bidâye, VII, 238.

Hız. Ali halife olduğu günden beri, Şam valisi Muaviye ile yapılan bütün yazışmalara rağmen, Muaviye, Hız. Osman'ın katillerinin hâlâ yakalanıp cezalandırılmadıkları bahanesiyle biat etmemişti.

Hız. Ali ile Muaviye arasındaki bu yazışmalar, aylarca, belki senelerce geçti; fakat hiç bir netice alınamadı.

Son olarak, Cemel savaşından sonra Hız. Ali Kufe'ye geçince, tekrar Muaviye'yi biata davet etmek için Cerir b. Abdullah'ı Şam'a gönderdi. Hız. Ali, Cerir'le Muaviye'ye gönderdiği mektupta, Muhacirûn ve Ensâr'ın kendisine biat ettiklerini hatırlattıktan sonra, Cemel olayındaki hadiseleri anlattı. Dolayısıyla, bir daha böyle kan dökülmemesi için, herkes gibi, kendisinin de biat etmesini istedi (1). Fakat Muaviye, Amr b. Ass ve Şâm'ın diğer ileri gelenleriyle yaptığı istişâreden sonra, biat etmiyeceğini, ancak Hız. Osman'ın katillerini bulup öldürdükten sonra biat edeceklerini, bunu yapmayacak olursa da, biat etmek şöyle dursun, kendisiyle savaşacaklarını bildirdi (2).

Bunun üzerine Hız. Ali(r.a.), ordusunu alarak Şam'a doğru hareket etti.

Her iki ordu, Fırat yakınlarında, Sıffin denen yerde karşı karşıya geldiler.

(1) el-Bidâye, VII, 254.

(2) Ay. yer.

Hız. Ali, ordu komutanı olan Eşter'e, şu kesin emri verdi:

«Savaşacak kadar yaklaşmayın ve devamlı olarak onları bî-ata davet edin. Onlar başlatmadıkça, siz savaşı başlatmayın, bîa'a davet etmeye devam edin!»

İki ordu, bu şekilde iki ay savaşmadan kaldılar. Sadece aralarında heyetler gidip, geliyordu.

Hicri 36. senenin son ayı olan Zilhicce ayı ile, 37. senenin Muharrem ayı, bu şekilde savaşsız geçti (1).

Hız. Ali'nin gönderdiği kimseler, onun Muaviye'den daha haklı olduğu konusunda kendisini iknaya çalışmalarına rağmen, Muaviye buna yanaşmadı ve Hız. Ali'yi, Hız. Osman'ın katilleriyle beraber olmakla suçlamaya devam etti (2).

Safer ayı girince taraflar savaşmaya başladılar. Günlerce süren savaş, her iki taraftan da binlerce müslümanın ölümüne sebep oldu.

Tarihçiler (3), her iki ordunun yüz on gün Sıffin'de birbirleriyle bazan elçi teatileriyle ve sonunda şiddetli savaşla mücadele ettiklerini naklederler.

Savaş bütün acımasız şiddetiyle devam ederken, Hız. Ali tarafında savaşmakta olan 'Ammar b. Yâsir şehid oldu. Ardından da tabiin'in gözdesi Veysel Karani (4).

Bunu haber alan Muaviye'nin baş komutanı Amr b. As dehşete düştü; savaşacak hali kalmadı. Çünkü Amr, Hız. Peygamber (s.a.s.)'in «Ammar'ı âsiler öldürecek!» dediği hadisi çok iyi biliyordu.

Binlerce ölü yere yıkılırken, Hız. Ali, Muaviye'ye şöyle bağırdı:

«Senin için insanları neden öldürüyorsun? Çık da ikimiz vuruşalım. Kim ölürse, hüküm diğerine kalır!»

Fakat Muaviye buna yanaşmıyor, onu Hız. Ali'ye karşı çıkmaya teşvik eden Amr b. As'a şöyle diyordu: «Ali kimle dövüştü

(1) Ebu'l-Fida, el-Muhtasar, I, 175.

(2) el-Bidâye, VII, vd.

(3) Bk. el-Muhtasar, I, 175.

(4) Diyarbekri, Hamis, II, 277.

ise, onu öldürdüğünü bilmiyor musun?» (1).

Nihayet, Muaviye'nin yenildiğini gören Amr b. As, Kur'an sayfelerini kaldırarak ve Hz. Ali'yi Kitabullah'a davet ederek durdurulabileceğini ona telkin etti; ve Muaviye'nin askerleri mızraklarına Kur'an sayfelerini takarak, amân istediler.

Hız. Ali, askerlerine, bunun bir oyun olduğunu, kendisinin aylardır onları Kur'an ve Allah'ın hükmüne davet ettiğini; fakat onların bunu istemediklerini ve zaten onlarla bu yüzden savaştığını söylemesine rağmen (2), asker dinlemedi ve savaş durdu.

Meselenin halli, Kur'an'a ve seçilecek hakemlere bırakılıyordu.

Muaviye, hakem olarak, bu hakem işini teklif eden Amr b. As'ı seçti.

Amr b. As'ın nasıl Muaviye'yi tuttuğunu yukarıda gördük. Kaldığı İbni'l-As, ona yardım karşılığında Mısır valiliğini istemiş; Muaviye de bu teklifi kabul etmişti (3).

Hız. Ali'ye gelince, zaten 'hakeme başvurma' hükmünü kerhen kabul etmişti. Üstelik, Muaviye gibi, dilediğini de hakem seçemedi. Çünkü o, Abdullah İbn Abbas'ı istiyordu (4). Fakat onun yanında, söz sahibi bulunan ve bir bakıma Hız. Ali'yi hakem işini kabul etmeye zorlayan ve Hamidullah Hoca'nın tesbitine göre Yahudi asıllı olan (5) el-Eş'as b. Kays, hakemi seçme işinde de Hız. Ali'ye baskı yaptı. Muhtemelen bu adam, Hız. Ali'nin ordusu içerisinde nüfus sahibi ve adamları fazla olan biriydi.

Eş'as b. Kays, Ebû Musâ el-Eş'arî'yi hakem olarak teklif etti ki, Hız. Ali onu istemiyordu. Fakat istememesine rağmen, Hız. Ali taraftarları ısrar edip onu kabul ettirdiler.

Muaviye'nin tarafında ise böyle bir şey yoktu; ve herkesin Muaviye tarafgirliğinden şüphe etmediği Amr b. As seçilmişti. Dolayısıyla, daha başlangıçta bile, hakemlerin tarafsız olmadık-

(1) el-Muhtasar, I, 176.

(2) el-Muhtasar, I, 177.

(3) Ebu'l-Fidâ, el-Muhtasar, I, 174-175.

(4) Bk. Taberi, Tarih, V, 51.

(5) Bk. The Jewish Background of the Battles of Jamal and Siffin.

ları, ayan-beyan ortadaydı. Ne var ki Hz. Ali'nin alınmış olan bu ters kararı değiştirmeye gücü yetmedi; ve kerhen de olsa, Ebû Musâ el-Eş'arî'yi hakem kabul etti.

Bir sene sonra toplanan hakemler hilâfeti Hz. Ali'den alıp, Hz. Muaviye'ye verdiler.

Fakat maalesef, hakemlerden Amr b. As'ın tahkim işinde gerektiği şekilde tarafsız davranmadığı, bilâkis Hz. Muaviye'yi tuttuğu tarihçilerimiz tarafından uzun uzun anlatılmaktadır.

Tahkim kısaca şöyle oldu: Her iki hakem de, yâni Hz. Ali'nin hakemi Ebû Musâ el-Eş'arî ile, Hz. Muaviye'nin hakemi Amr b. As, iki halife adayının, yâni, Hz. Ali ile Hz. Muaviye'nin her ikisinin de hal'edilmesine, bu işi Şurâ'ya havale ederek, onların yerine başka adaylar bulmaya karar vermişlerdi (1). Sıra bu kararın ilânına gelince, işler karıştı Amr b. As, Ebû Musâ El-Eş'arî'ye, «hadi kalk kararını ilân et, ardından da ben kalkarım» dedi.

Ebû Musâ kalkarak, kararın neticesini merakla bekliyen müslümanlara, kendi adayı olan Hz. Ali'yi hilâfetten hal' ettiğini ilân etti. Sıra Amr b. As'a gelmişti.

Amr b. As ise, Ebû Musâ ile vardıkları karara muhalif olarak, görüşünü şu şekilde açıkladı:

-Gördüğünüz gibi Ebû Musâ, kendi adayı olan Ali b. Ebi Talib'i hilâfetten hal'etti. Ben de onun kararını kabul etmekle beraber, kendi adayım olan Muaviye b. Ebi Sufyan'ı hilâfete tayin ediyorum.

Amr b. As, bu şekilde antlaşmaya uymayarak, antlaşmalarının hilâfına hareket edince, Ebû Musâ el-Eş'arî kızarak şöyle dedi:

«Sana ne oluyor ki antlaşmaya ihânet ettin, facir oldun? Allah seni başarıya ulaştırmasın!» (2).

Ebû Musâ bu olaydan duyduğu utanç üzerine, kimselere görünmemek için Mekk'e'ye gitti (3).

(1) Bk. Ebu'l-Fidâ, el-Muhtasar, I, 178.

(2) el-Muhtasar, I, 178.

(3) Ay.yer.

Bunun üzerine müslümanlar dağıldı. Muaviye kendisini meşru halife sayarak Şam'a yerleşti ve Devlet'in merkezini de orayı itihaz etti.

Hız. Ali 'ye gelince, onun için durum çok daha başkadır. Maddeler halinde zikredecek olursak:

1. Hız. Ali (r.a.), hiç bir zaman Muaviye'yi meşru Halife olarak tanımadı.

2. Hız. Ali şehid edilinceye kadar, Şam bölgesi hariç, diğer bütün müslümanlar tarafından tek meşru Halife olarak tanınmaya devam etti.

3. Hız. Ali, Şam'da halife olan Muaviye'ye bir daha savaş açmadı veya açmaya fırsat bulamadı.

Böylece, İslâm tarihinde, iki halifelik dönem dediğimiz devre başladı.

Kısaca hadise bundan ibarettir.

Ehl-i Sünnet ülemâsının tamamına yakın bir kısmı, bu hadisede, Hz. Ali'ye haksızlık yapıldığı kanaatindedirler. Esasında, hakem olayından önce dahi Hz. Muaviye'nin Hz. Ali'ye biat etmeyip isyan etmesi onun haksızlığına yelmiştir.

Bu konudaki icmâ şu şekildedir ki; Hz. Muaviye'nin önce Halife'ye, yâni Hz. Ali'ye biat etmesi; ondan sonra da isyanına bahane ettiği Hz. Osman'ın kanını talep davasına kalkışmasıydı. Maamafih, Hz. Osman'ın kanını talep etme hakkı, onun çocuklarına aitti (1).

Yine Ehl-i Sünnet ulemâsı, Hz. Ali'nin meşru halife olduğunu, ona karşı çıkan taifenin bağı, yâni isyânkâr olduğunu, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in şu hadis-i şerifine dayanarak söylemişlerdir:

«Hz. Peygamber (s.a.s.) bir gün Ammar b. Yâsir'e şöyle dedi: Seni, bağı (yani isyânkâr) olan taife öldürecek!» (2). Yukarıda belirttiğimiz gibi Ammar b. Yasir, Sıffin savaşında Hz. Ali'nin yanında, Muaviye'ye karşı savaşırken şehid olmuştu.

Hatta tarih kitaplarımızda rivâyet edilir ki, bu hadis Muaviye'ye hatırlatılınca şöyle dedi: Onu, biz değil, savaşa getiren öldürdü.

Hz. Muaviye'nin bu sözüne karşı Hz. Ali'nin de şöyle söylediği rivâyet edilir: O zaman, «Hamza'yı da, onu savaşa götüren Resûlullah (s.a.s.) öldürdü» mü diyeceğiz. Bu cevap değil ilizamdır!. (3).

(1) Ibnu'l-İmâd, Şezerât, Beyrut, tarihsiz, I, 45.

(2) İbn Teymiyye, Fetava, IV, 437.

(3) Ibnu'l-İmâd, Şezerat, Beyrut tarihsiz, I, 45; Diyarbekri, Hamis, II, 227.

Netice olarak, Hz. Ali, Muaviye'yi bağı, yani isyankâr görmektedir.

Ammar b. Yasir'in ölmeden hemen önce «Katelnâkum alâ te'vilihi, Kemâ katelnâkum al tenzilihi» (Kur'an'ın inişinde (siz onu kabul etmediğiniz için) sizinle savaştığımız gibi, şimdi de, onun anlaşılmasında sizinle savaşıyoruz) dediği de kezâ tarihlerimizde (1) zikredilmektedir.

Ve bütün bunlar, göz göre göre Hz. Ali (r.a.)'a haksızlık yapıldığını göstermektedir.

Ne var ki bu haksızlık, Muaviye'nin müşrik olduğunu gerektirmez. Evet; O bağı idi, isyankâr idi, hatalı idi, fakat kimi Şii'lerin dediği gibi (2), müşrik değildi. Nitekim ona müşrik dersek, onun irtidad ettiğini de söylememiz gerekir. Çünkü o, Hz. Peygamber zamanında hem inanıyordu, hem de Hz. Peygamber'e vahiy kâtipliği yapmıştı. Dolayısıyla, Sıffîn hadisesinden sonra müşrik ol-duysa, o aynı zamanda mürted de olmuştu ki, Hz. Ali'nin mürtedlere karşı tavrı, başka olurdu.

Nitekim İbn Teymiyye'nin belirttiğine göre (3), Muaviye'nin imân'ı mütevatir nakillere göre sabittir ve bu konuda ilim ehlinin icmâ'ı vardır. Fakat bütün bunlar, onu masum kılmaz.

Ve çocukluğumuzdan beri hoca ve üstadlardan duyduğumuz bir söz vardır ki, cüret bile olsa, kaulamıyoruz. Bu hocalar derlerdi ki:

«Hz. Ali haklıydı, Hz. Muaviye haksız değildi!» Bizi bağışlasınlar amma, bu söz, muğalatadan, demogajiden başka bir şey değildir. Zira, selef ülemâmızın tamamı, Hz. Ali'yi haklı görmektedirler; ve de gerçekten o haklıydı.

Ne varki, İslâm Tarihinin hüznü dolu sahifelerini teşkil eden bu olay, bugün müslümanın münakaşalara dalarak parçalanmasına değil, bilâkis birleşip düşüncelerine, şahsi çıkarlarını bir tarafa bırakarak ve mezheb- meşrepleri de hoş görerek -tabii bu meşreb-

(1) Bk. Ebu'l-Fida, el-Muhtar, I, 176.

(2) Bk. Dine Karşı Din, İstanbul 1988, 2.basım, s.42 vd.

(3) Fetava, IV, 453.

lerin hiç bir surette ilâhî ahkâma ters düşmemesi gerekir- kucaklaşmalarına, kendilerini sömürmekte olan; şirk, nifâk, küfür odaklarına karşı müşterek mücâdele etmelerine vesile olmalıdır!..

Şimdi de, bu bahsi kapatmadan önce, Hz. Ali'nin hilâfet hakkındaki görüşlerine bakalım ki, meselenin değerlendirilmesi açısından fevkâlâde önemlidir.

Yukarıdaki bölümlerde gördüğümüz gibi, Hz. Peygamber (s.a.s.) vefat edince, müslümanlar kendilerini idâre etmek üzere Hz. Ebû Bekir (r.a.)'i Devlet Başkanlığı'na getirdiler.

Bilindiği gibi, Hz. Peygamber (s.a.s.), iki görevi birden üstlenmişti: Birisi, Allah'tan gelen vahyi, yâni ilâhi emirleri insanlara tebliğ etmek; ikincisi, bu vahiy hükümlerine göre, başkanı bulunduğu devleti yönetmektir.

Onun ölümüyle sadece vahiy değil, Peygamberlik de, yâni Allah'ın insanları uyarma ve Kendi kanunlarına uymaya çağırma olgusu da son buldu. Artık Peygamber gelmeyecek, inanan insanlar, son peygamber vasıtasıyla gelen Kur'an'la ve bu son peygamber'in Sünnetiyle kendi yaşamlarına yön verecek, düzenlerini kuracaklardır. Başka deyişle, inanmak isteyen insanlar, yâni müslümanlar, yaşantılarının her yönünü bu iki kaynağa göre tanzim edecekler, bu iki kaynağa ters düşen hayat kanunlarını tanımayacaklardır.

Bu iki kaynağın özü olan İslâm'ı Allah'u Teâla tek nizam kabul etmiş ve bunun dışında kalan sistemleri tanımayacağını şöyle ferman buyurmuştur:

«Kim İslâm'dan başka bir din (top yekûn bir hayat nizamı) ararsa ondan asla kabul olunmaz ve o, ahirette de en büyük zarara uğrayanlardandır» (1).

(1) K.K., Al-i İmran sûresi, 85.

H.z. Peygamber (s.a.s.)'in vefatıyla, kanun değil, kanunun tatbikçisi olan H.z. Muhammed (s.a.s.) müslümanlar arasından ayrılmıştır. Dolayısıyla, onun ölümünden sonra, müslümanlar yeni kaynaklara değil; zaten mevcut olan kaynakları tatbik edecek bir insana, bir idâreciye muhtaçtılar. Yâni vakıa, kanun boşluğu veya yokluğu değil, lider yokluğu; bu lideri bulmak lâzımdır ki, bu ihtiyacı da, başlarına «Halife» dediğimiz devlet başkanlarını getirerek giderdiler.

H.z. Peygamber (s.a.s.), kendi vefatından sonra, müslümanları yönetmek üzere, sarahaten bir halife seçmek istemediğinden - çünkü buna yeteri kadar vakti vardı- halife seçim işi müslümanların insiyatiflerine bırakılmış; onlar da, Peygamber'lerinin vefatından sonra, kendilerini yönetmek üzere H.z. Ebû Bekir (r.a.)'i seçip biat etmişlerdir ki, bunun ayrıntılarını yukarı bölümlerde görmüş-tük.

H.z. Ebû Bekir (r.a.)'a biat etmiş olmasına rağmen, daha sonraki senelerde, bazı gruplar H.z. Ali (r.a.)'ı ona karşı göstermek istemişler ve maalesef bu şekilde başlatılan ihulâflar asırlarca sürmüş, binlerce müslümanın ölümüyle neticelenen savaflara sebebiyet vermiştir. Halbuki, bunlar, dava arkadaşı, cihâd ve siper ortaklarıydılar. Bunlar, hayatlarını Allah'a hizmette yansıtmış olan insanlardı.

İşte, bu konuyu en güzel bir şekilde tahlil ettiğine inandığımız, H.z. Ali (r.a.)'ın bir konuşmasıyla açıklamak istiyoruz.

H.z. Osman (r.a.)'ın şehid edilmesiyle başlayan ve İslâm tarihinde «el-fitnetu'l-kubrâ» (büyük fitne) diye adlandırılan hareketten sonra, halife seçilmiş olup, hilâfetini tanımayanlarla savaşmak üzere Basra'ya gitmiş olan H.z. Ali (r.a.)'a, İbnu'l-Kevva ve Kays İbnu İbâd Basra'ya gidişinin sebebini sorup şöyle dediler:

«Müslümanların karşı karşıya gelip birbirlerini öldürecekleri bu gelişin, Resûlullah (s.a.s.)'in sana olan bir ahdi veya emriyle midir?» H.z. Ali (r.a.) şu cevabı verdi:

«Bu konuda Resûlullah (s.a.s.)'in bana bir ahdi olup olmadığını soruyorsunuz. Bana verilmiş böyle bir ahid yoktur. Vallahi ona ilk inanan ben olduğum gibi, ona ilk defa yalan isnâd eden ben

olmayacağım. Şayet bu konuda Resûlullah (s.a.s.)'ın bana bir ahdi olsaydı, Ebû Bekir ve Ömer İbnu'l-Hattab'ın onun minberine çıkmalarına müsaade etmezdim, elimle onlarla savaşırdım (Resûlullah (s.a.s.)'ın emri olduğu için). Fakat Resûlullah (s.a.s.) ne öldürüldü, ne de aniden öldü. Hastalığı bir kaç gün ve gece devam etti. Müezzîn ona namaz vaktini bildirmek için geldiğinde, o müslümanlara namaz kıldırmaq için Ebû Bekir'e emrederdi. Kaldı ki, benim orada olduğumu da görüyordu. Hanımlarından birisi (1). Hz. Peygamber (s.a.s.)'e, bu görevi Ebû Bekir'den almasını söyleyince kızdı ve «Siz kadınlar Hz. Yusuf'un başını derde sokanlarısınız, Ebû Bekir'i geçirin müslümanlara namazı kıldırınsın!» dedi. Allah, Peygamberinin ruhunu alınca, işimize baktık ve Resûlullah (s.a.s.)'ın, dinimiz için lâıyk gördüğünü dünyamız için seçtik. Namaz, İslâm'ın aslıdır; o dinin emîri, dinin direğidir. Biz (bunun için) Ebû Bekir'e biat ettik ve o bu işin ehliydi. İçimizden iki kişi dahi ona muhalefet etmedi. Ebû Bekir'e hakkını edâ ettim ve ona itaat etmesini bildim. Onunla beraber askerleri içinde cihâd ettim. Bana verdiğini aldım, savaşa gönderince gittim; onun emriyle hadd cezalarını kendi kamçımıla yerine getirdim. Ölünce, yerine Ömer geldi ve arkadaşının (yâni Ebû Bekir'in) yolunu takibetti, onun gibi hareket etti. Böylece Ömer'e biat ettik ve içimizden iki kişi dahi ona muhalefet etmedi. Hiç birimiz de başkasını ona tercih etmedik. Ömer'e hakkını edâ ettim ve ona itaat etmesini bildim. Onunla beraber askerleri içinde cihâd ettim. Bana verdiğini aldım, savaşa gönderince gittim; onun emriyle hadd cezalarını kendi kamçımıla yerine getirdim. Ölünce; Hz. Peygamber (s.a.s.)'e olan akrabalığı, İslâm'da önceliğimi ve selefiyyetimi ve bu işe liyâkatımı düşünerek bu konuda başkasının bana tercih edilmiyeceğini sandım. Öldükten sonra, onun yüzünden halifenin bir günâh işlememesi ve kendini mesuliyetten kurtarmak için Ömer hilâfeti çocuğuna yasakladı ve yeni halifeyi seçmek üzere altı kişilik bir heyet (Şûrâ) seçti ki ben onlardan biriyim. O isteseydi oğlunu seçebilirdi; yapmadı. Şûrâ toplanınca, kimsenin bana tercih

(1) Hz. Ebu Bekir'in kızı Hz. Aişe.

edilmiyeceğini sandım. Abdurrahman b. Avf, kimi halife tayin ederse (1), ona kesinlikle itaat edileceğine dair bizden söz aldıktan sonra Osman b. Affan'ın elini tutarak, eline vurdu ve biat etti. Ben de işime baktım. Ona itaatım ise, biatımdan önce oldu. Böylece Osman'a biat ettik. Ona hakkını edâ ettim ve itaat etmesini bildim. Onunla beraber askerleri içinde cihâd ettim. Bana verdiğini aldım, savaşa gönderince gittim; onun emriyle hadd cezalarını kendi kamçımla yerine getirdim. Osman şehid edilince kendi işime baktım. Rcsûlullah (s.a.s.)'in iki halifesi gitmiş, birisi de öldürülmüş-tü. Haremcyn'deki (Mekke ve Medine'deki) ve iki bölgedeki müs-lümanlar bana biat ettiler. Bunun üzerine birisi ortaya atıldı ki, dengim değil; ne Rcsulullah (s.a.s.)'e olan akrabalığı benimki kadar yakın, ne ilmi benim ilmime denk ve ne de İslâm'daki önceliği benimki gibi eskiydi. Dolayısıyla ben bu işe ondan (yâni Muavi-ye'den) daha lâayıkum!» (2).

(1) Abdurrahman b. Avf adaylıktan çekildiği için, Şûra ona, halifeyi seçme yetkisini vermişti.

(2) Suyutî, Tarihu'l-Hulefâ, s.177-178.

1. Hz. Peygamber (s.a.s.), hilâfet konusunda kesin bir tavır takınmamış, kimseyi halife seçmemiştir. Nitekim Hz. Ali'nin yukarıda buyurduğu gibi, o bu konuda bir emir vermiş olsaydı, onun emri kanun olduğundan, mutlaka yerine getirilirdi. Ne Hz. Ali böyle bir emri yerine getirmekten geri durur; ne de diğer müslümanlar -Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer dahil- böyle bir uygulamaya karşı çıkar; kendi adaylıklarını ortaya atarlardı. Her konuda Hz. Peygamber (s.a.s.)'e kesin itaat eden, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer, böyle dünyevi bir meselede mi onu dinlemeyeceklerdi? Onlar ki, âhiretleri için dünyalarını en güzel dışlamasını bilenlerdi.

2. Namaz İslâm'ın aslıdır. Asılsız, yâni temelsiz hiç bir şey düşünülemediği gibi, namazsız bir İslâm tasavvur edilemez. Hz. Ali (r.a.) bunu delil kabul ederek, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in namaz için seçtiği imamı, yâni Hz. Ebû Bekir'i devlet başkanı olarak kabul ediyor.

3. Hz. Ali, kendinden önce biat ettiği halifelere kesin bir itaata bağlıdır.

4. Hz. Ali, Hz. Muaviye'den de kendisine aynı şekilde itaat istiyor ve kendisinin hilâfete lâayık olduğunu söylüyor ki, gerçekten lâayık olan oydu.

5. Asırlardır müslümanlara kabul ettirilmeye çalışıldığı gibi, Hülefay-ı Raşid'in birbirine düşman değil tam aksine birbirlerinin yardımcılarıydılar. Öyle olsaydı, yâni Hz. Ali, Hz. Ömer'i sevmeseydi ona kızı Ümmü Gülsüm'ü verir miydi? Allah'ın aslanı olan Hz. Ali'nin korkudan takiiye yapıp kızını Hz. Ömer'e verdiğini düşünmek en azından haksızlık olur.

6. O örnek halifelerin bir tek endişesi vardı: İslâm'ın gereği gibi tatbiki!

HZ. ALİ'NİN ŞEHİD EDİLMESİ VE ÇOCUKLARINA VASIYYETİ

Sıffîn hadisesinden sonra, hilâfet makamının şurâ ile değil, hakemler vasıtasıyla tesbit edilmesine karar verilince, bir grup müslüman ortaya çıkıp, «Hüküm ancak Allah'ındır» (1) âyetini delil alarak, kimsenin bu meselede hakem olamayacağını; dolayısıyla böyle bir müesseseyi kabul etmenin küfür olduğunu ileri sürerek, Hz. Ali, Hz. Muaviye ve Amr b. As'ı kâfir ilân ettiler ki, İslâm tarihinde bu taifeye **Hariciler** denir.

Hz. Ali'nin, Hicri 38. yılda Nehrevan'da Haricileri büyük bir yenilgiye uğratması dahi bu taifenin tamamen yok olmasına yetmemiş; fitneleri ve sapık düşünceleri devam etmiştir.

Yukarıda gördüğümüz gibi, Sıffîn hadisesinden bir sene sonra, yeni halifeyi tayin etmek için Ezruh'da toplanan hakemler, hilâfeti Hz. Ali'den alıp, Hz. Muaviye'ye verince müslümanlar dağıldı.

Hz. Ali bu kararı kabul etmediğinden, hiç bir zaman Hz. Muaviye'ye biat etmedi; ve ölümüne kadar meşru halife olarak Muaviye'yi değil, kendini saydı. Ne var ki fiilen müslümanları yöneten iki halife vardı artık. Birisi hakemlerin veya sadece Amr b. As'ın seçtiği ve yalnız Şam bölgesinin kendisine biat ettiği Muaviye; diğeri ise, Şam bölgesi hariç, diğer bütün bölgelerin tek meşru halife sayıp, Medine'de, daha önceki halifeler gibi kendisine pcy-

(1) K.K., En'âm sûresi, 57.

camisinde biat etmiş oldukları Hz. Ali.

İki sene kadar devam eden bu döneme, 'iki halifeli dönem' denir.

Burada, «İki ayrı İslâm Devleti nasıl yönetildi; bu iki devletin birbirlerine karşı olan hukuki statüleri neydi; meşruiyet yönünden, Halife Hz. Ali'ye isyân etmiş olan, onun Şam valisi Muaviye'nin, Amr b. As'ın kararıyla halife tayin edilmesi hükmünün ne kadar geçerli olduğu» gibi ihtisas gerektiren meselelere -ihtisasımız olmadığından- girmiyoruz.

Hakem olayını müteakip Hz. Muaviye Şam'a çekilerek, orayı devletin merkezi ilân etti.

Hz. Ali için ise, Devlet'in Merkezi hâlâ Medine'deydi. Fakat onu meşgul eden hadiseler, fitneler, savaşlar o kadar çoktu ki, vefauna kadar Medine'ye gidemedi ve Devlet'i Kufe'den yönetti.

Hadiseler böyle seyrederken, fitneleri tamamen söndürülmemiş olan Hariciler, Hz. Ali, Hz. Muaviye ve Amr b. As'ı öldürmeye karar verdiler.

Hazırlanan suikast planına göre, Haricilerden Abdurrahman b. Mülcem, Hz. Ali'yi; Burek b. Abdullah, Muaviye'yi; Amr b. Bekr de Amr b. As'ı öldürecekti (1). Suikast günü olarak da, bir sene sonraki, yâni hicri 40. senenin Ramazan ayının 17'sini tayin ettiler.

Her üç harici suikastçı, ifası için yemin ettikleri görevlerini yerine getirmek için hareket ettiler.

İbn Mülcem, Hz. Ali'nin bulunduğu Kufe'ye; Burek b. Abdullah, Muaviye'nin bulunduğu Şam'a ve Amr b. Bekr de Amr b. As'ın bulunduğu Mısır'a gitti.

Suikastçilerden sadece İbn Mülcem dediğini yapabildi ve hicri 40. senenin Ramazan ayının on yedisi sabahında Hz. Ali'yi şehid etti.

Muaviye'yi öldürmeye giden Burek, kötü emelinde muvafak olamadı ve Muaviye, suikasti yara ile atlattı.

Mısır'a gitmiş olan Amr b. Bekr de, Amr b. As'ın yerine na-

(1) Taberî, Tarih, V, 144.

mazı kıldırırmaya gelmiş olan birini İbrû'l-As sanarak öldürdü.

Böylece sadece Hz. Ali'nin katili İbn Mülcem, plânını tam uygulayabilmişti.

Hz. Ali (r.a.), yaralanıp Kufe'deki evine götürülünce, çocukları Hasan, Hüseyin ve Muhammed b. Hanefiyye'yi çağırarak onlara uzun uzun vasiyetlerde bulundu. Biz bu veciz tavsiyelerden sadece bir kısmını buraya alıyoruz:

Hz. Ali, ağlamakta olan Hasan'a şöyle dedi:

«Oğlum, sana söyleyeceğim sekiz husus vardır ki, bunları kendinde çok iyi muhafaza et!» Hz. Hasan:

-Onlar nedir babacığım? diye sorunca, yaraları içinde yatan Hz. Ali şu cevabı verdi:

-Bunlardan dördü şudur:

1. Zenginliklerin en büyüğü akıldır.
2. Fakirliklerin en büyüğü ahmaklıktır.
3. Vahşetin en büyüğü kibirdir.
4. Meziyetlerin en büyüğü de güzel ahlaktır!

Hz. Hasan, geri kalan dört şeyi de sorunca, Hz. Ali şöyle devam etti:

Diğer dördü de şunlardır:

1. Ahmaklarla asla arkadaş olma! Çünkü ahmak, sana 'yararlı olayım' derken, zararlı olur!
2. Yalancılarla asla dost olma! Çünkü onlar sana, uzak olanı yakın; yakın olanı da uzak gösterirler.
3. Cimrilikle asla arkadaşlık kurma! Çünkü cimri, senin en çok ihtiyaç duyduğun şeyi bile sana vermekten çekinir.
4. Dinc lakayt davrananlarla asla dostluk kurma! Çünkü onlar, seni adi şeylere götürürler» (1).

Her müslümanın uyması gereken bu güzel vasiyetlerden başka, Hz. Ali'nin çocuklarına yapmış olduğu bazı tenbihler vardır ki, İslâm tarihinin tahlili bakımından son derece önemlidir. O şöyle buyuruyordu:

«... Allah'ın ipine (ahkâmına) sınıksız sarılın ve tefrikaya

düşmeyin! Çünkü ben, Ebu'l-Kasım (s.a.s.)'in şöyle buyurduğunu duydum: «Müslümanların arasını bulmak (yâni onları cemaat olarak birleştirmek), (sevap bakımından) namaz ve orucun tamamından üstündür!... Sizi Kur'an konusunda uyarırım! Onu kendisine rehber ve düstur edinmede, kimse sizi geçmesin!... Mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihâd edin. Emri bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münkerden, yâni Allah'ın emrettiklerini tebliğ ve söylemekten, yasaklarından, yâni haram kıldıklarından sakındırmadan geri durmayınız! Çünkü siz bunu terkederseniz, iktidar, şerr ehlinin, yâni kötülerin eline geçer. Sonra da siz müslümanları Hakk'a çağırırsınız da, size icabet eden olmaz!...»

Burada yeri gelmişken, günümüzde çoğu kez istismar edilen bu konuya, yâni “emr-i bi'l mâ'ruf ve nehy-i ani'l-münker” hususuna biraz'daha değinmek istiyoruz.

Ma'rûf ve Münker, bize anlatıldığı gibi iyilik ve kötülük değildir. Çünkü iyilik ve kötülük tanımları izafî olup, herkese göre değişmektedir. Dimağlara öyle yerleştirilmek isteniyor ki, ma'rûf ve münker, gayr-i İslâmî ahlâk anlayışlarıyla tarif edilmiş olan iyilik ve kötülük'tür. Halbuki ne kadar insan varsa dünyada, belki o kadar da iyilik ve kötülük anlayışı vardır. Meselâ dinsizlere göre, birine şarap ikram etme veya arkadaşını pavyona götürüp fuhuş yapma, hatta homoseksüel propagandası yapmak iyiliktir. Şimdi biz, bu çarpık iyilik anlayışına nasıl ma'rûf deriz? Allah'ın yasaklamış olduğu bu fiillere ma'rûf derssek, O'nun iyi dediklerine, kötü, demiş oluruz.

İşte bu kavram kargaşasından kurtulmamız için ıslahlarımıza sahip olmalıyız ki, ne olduğumuzu bilelim, ne olmadığımızı da anlayalım! Onun için tekrar ediyoruz:

Emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker ne olduğu belli olmayan iyiliği (!) emr; ve yine ne olduğu belli olmayan kötülük(!) ten sakındırmak değildir!

Bu önemli konuya mutlaka müslümanların sahip çıkmaları gerektiğini, aksi takdirde İslâm düşmanlarının iktidarı kapacaklarını önemle tenbih eden Hz. Ali Efendimiz, şöyle devam ediyor:

«... Sadece, Allah'ın size emretmiş olduklarında birlik-beraberlik içinde olup yardımlaşın; Allah'a isyân ve O'na düşmanlık etmede yardımlaşmayın. (Yâni Allah'a isyân içinde olanların birlik-beraberlik çağrılarına uyup, onlarla birleşerek, bu isyânlarda onlara yardımcı olmayın!...) Şayet ölürsem, benden sonra, «Emiru'l-mü'minin öldürüldü! Emiru'l-mü'minin öldürüldü!» diye bağırıp, müslümanların kanını dökmeyin! Ölürsem, sadece kısas olmak üzere, katilimi öldürün. Oğlum Hasan, şayet bu adamın bana vurduğu darbeden ölürsem, sen de aynı darbeyle onu öldür. Sakın onu parçalayıp işkence yapma! çünkü ben Resûlullah (s.a.s.)'in şöyle buyurduğunu duydum: «Sakın işkence yapmayın! VeleVKi öldürmek istediğiniz, bir kuduz köpek olsun!...» (1).

H.z. Ali (r.a.) çocuklarına ve onların şahsında biz müslümanlara bu vasiyyetleri yaptıktan sonra vefat etti.

Bize düşen, onun bu güzel nasihatlarını dinlemek ve onları nefislerimizde tatbik etmek iken, değil onun dediklerini; bizim için kanun olan Resûlullah (s.a.s.)'in emirlerini, hatta Kur'an'ı terkettik...

Bu davranış ve ihmâlimizle, bize kurtuluş mu olur hiç?..

Herhalde bize kalan sadece H.z. Yunus'un duası:

«Senden başka ilâh yoktur. Seni tenzih ederim. Ben ise zalimlerden oldum» (2).

(1) Taberî, ay. es., V, 146-147.

(2) K.K. Enbiya sûresi, 87.

Beşinci Bölüm

Hız. Hasan Dönemi

Hız. HASAN'IN KISA HİLAFETİ VE SENETU'L-CEMAATİ

Hız. Ali (r.a.), harici İbn Mülcem'in düzenlediği suikasta aldığı yaralardan vefat edince, Kufe'de bulunan müslümanlar Hız. Hasan'a halife olarak biat ettiler.

Biat alan Hız. Hasan, hemen ordusunu toplayarak, Amr b. As'ın hilesiyle, hilâfeti babasından, yâni Hız. Ali'den almış olan Muaviye ile karşılaşmak üzere Şam'a hareket etti.

Hız. Hasan'a biat edildiğini ve Hasan'ın bir ordu ile Şam üzerine yürüdüğünü haber alan Muaviye de, hemen savaşmak üzere harekete geçti.

Her iki ordu, Şam yakınlarında karşı karşıya geldiler.

Biz, bu karşılaşmaların ayrıntılarına girmeyecek, meselenin siyâsî yönünü ele alacağız ki, bu bağlamda Hız. Hasan'ın tutumu oldukça ehemmiyeti haizdir.

Halife olur olmaz, ordusunu hazırlayıp Şam üzerine -savaşmak üzere- yürüyen Hız. Hasan, neden kararını değiştirerek, hareketten önceki düşüncesinin tam zıddını teklif etti?

Muhtemelen, günlerce süren Kufe-Şam yolculuğunda, Hız. Hasan uzun uzun düşündü; ve ilk üzüntü ve duygusallığı biraz yatışınca, daha sakin düşünme imkânı buldu. Ve bu düşüncenin neticesi değerliydi tabii!..

-Daha fazla müslüman kanı akmasın!..

Bütün tarihlerimiz şu konuda müttetikler ki, her iki ordu

çarpmak üzere karşı karşıya gelince, Hz. Hasan, büyük bir jestte bulunarak, müslümanların boş yere öldürülmelerine mâni oldu.

Hz. Hasan, bütün müslümanların menfaatını kendikine yeğlediğinden, her iki ordunun arasına geçti ve müslümanların hayrı için Hilâfet'i bazı şartlarla Hz. Muaviye'ye terkettiğini ilân etti.

O güzel insanın, güzel torunu şöyle diyordu tarihi konuşmasında:

«Ben, Allah'ın yanında olanı tercih ederek, hilâfet'i Muaviye'ye terk ettim. Şayet bu makam benim idiyse, ben onu Allah'a terk ediyorum. Yok değil, ona aitse, o zaman ona karşı çıkmak doğru olmaz! dedi ve şu âyeti okudu: «Ben bilmem. Belki bu (mühlet) sizin için bir imtihandır, bir zamana kadar bir faidelenmedir, (bir geçinmedir.) (1).»

Bir rivâyete göre de Hz. Hasan şöyle konuşmuştu:

«Allah öncekilerimizle size hidâyet etti. Ve sonrakilerimizle kanlarınızın akmasını durdurdu. Bu işin (hilâfetin) bir zamanı vardır. Dünya değişkendir. Allah, Resûlü (s.a.s.)'e şöyle buyurdu: «Ben bilmem. Belki bu (mühlet) sizin için bir imtihandır, bir zamana kadar bir faidelenmedir, (bir geçinmedir.)» (2).

Bunun üzerine müslümanlar tekbir getirerek birbirlerine sarıldılar ve savaş olmadı. Böylece hilâfet Hz. Muaviye'ye geçti; Hz. Hasan da Medine'ye gitti (3).

İşte bu hadisenin olduğu hicri 41. seneye «senetu'l-ce-ma'ati» (yâni müslümanların birleşme senesi) denir.

Bu hadisenin de kısa bir değerlendirmesini yaparsak, görürüz ki Hz. Hasan, Hz. Muaviye ile savaşmaktan vazgeçiyor; üstelik ona hilâfeti terk ediyor.

Şayet Hz. Hasan, Hz. Muaviye'yi müşrik (bu durumda mürted olur) kabul etseydi, değil ona Peygamber'in hilâfetini bırakmak, onunla cihâd etmesi gerekirdi ki; bunu yapmadı. Hz. Hasan'ın korkarak ve takiyye yaparak, mevcut olduğu iddia edilen

(1) K.K. Enbiyâ, 111.

(2) Taberî, Tarih, V, 163.

(3) Şezerât, I, 52.

şirk dinine karşı cihâd ilân etmemesini anlıyamıyoruz! Ortada şirk olacak ve on iki imâmın ikincisi olan Hz. Hasan buna göz yumacak, üstelik, bu şirkî temsil eden (!) Muaviye'ye hilâfeti terkedecek!... Böyle şey olmaz. Hz. Hasan'ın imânı buna müâade etmez. Çünkü Hz. Hasan da, bu uğurda kardeşi Hz. Hüseyin gibi şehid olmasını bilirdi!...

Kaldı ki, tarih kitaplarımızda rivâyet edilen çok meşhur bir hadis-i şerîf daha vardır:

Bir gün Hz. Peygamber (s.a.s.), torunu Hz. Hasan'ın başını okşayarak şöyle der:

«Benim bu oğlum seyyid'dir. Umulur ki Allah onun vasıtasıyla, müslümanlardan iki büyük taifenin arasını bulacaktır!»

Resûlullah (s.a.s.)'in bu hadis-i şerîfî tahakkuk etmiş ve Hz. Hasan, Hilâfeden feragat ederek, müslümanların arasını bulmuştur.

Söz konusu hadis'de, Hz. Peygamber (s.a.s.), her iki taifeye de müslüman diyor; birine müşrik, diğerine müslüman demiyor!... Onun demediklerini söylemek, bizim ne haddimize!..

Netice olarak deriz ki: Meseclelere hissiyatımızla değil, aklı selimle bakalım, On beş asır öncesine ait bu ihlâsları tekrar gündeme getirip müslümanları bölmeye hiç kimsenin hakkı yoktur.

Heyecana kapılıp, sevdiklerimizi kusursuz görmiyelim! Hepimiz beşer, hepimiz günahkârız. O halde, birbirimizin güzel taraflarını alalım, şaibeli ve kötü taraflarını değil!...

Bizim parolamız şudur:

İslâm için nerede, ne varsa canımız pahasına alınız; ve yine İslâm için, yine de canımız pahasına, İslâm'a neler ve kimler -is terse bunlar en sevdiklerimiz olsun- ters düşüyor, onda olmayanı ona malediyorlarsa; teperiz, karşı çıkarız!

Ali Şeriatî'nin tarihi ve sosyolojik bir çok görüşünden yararlandık ve yararlanmaya devam ediyoruz ve onu, mücâdelesinden dolayı rahmetle anıyoruz. Ama hiç bir zaman, onun müşrik dediklerine müşrik demeyeceğimiz gibi; Kevir adlı kitabında «Ma'budhây-ı men» (tanrılarım) (1) dediği Louis Massignon gibi

müsteşriklere, Gürviç gibi Yahudi bir komünist sosyolog'a, herkesin dinsizliği ve ahlâksızlığı ile tanıdığı Sartre'a «ma'bûd» tâbiri-
rini yakıştırmayız, yakıştıramayız.

İnsanları putlaştırmaktan vazgeçmezsek ve davamızı insanlara bağlarsak, bu insanlarda göreceğimiz kusurlar, davamıza zarar verir. Onun için, insanlar davaya bağlı olmalı. Bu mânâda, davaya bağlı her mücâdelecinin kusurları olabilir ve olması tabiidir. Nitekim herbirimizin şahsiyetini oluşturmada emeği geçmiş hocalarımızın, mütefekkirlerimizin ve şairlerimizin bir çok hataları vardır.

Onun için Hz. Hasan'ın bu büyük jestini, Muaviye'ye boyun eğdi, teslim oldu şeklinde anlamak yerine, binlerce müslümanın öldürülmesine mani olduğu için alkışlamak lâzım. O bu harekette bulunurken, korkaklık, ya da aczinden dolayı böyle davranmadı. Nitekim ona hilâfet konusunda soranlara şöyle diyordu:

«Bütün müslümanlar etrafında toplanmış; savaştıklarımla savaşıyor, barıştuklarımla barışıyorlardı. Ve ben böyle güçlü iken, Allah rızası ve Muhammed (s.a.s.)'in ümmetinin kanı akmasının için hilâfeti terkettim!» (1).

Hz. Hasan'ın hilâfeti Muaviye'ye terketmeden önce, ondan sonra kendisinin halife olması gerektiğini şart koşmuştur ki (2), bu dahi, Hz. Hasan'ın, sırf kan dökülmemesi için çekildiğini gösteriyor.

Tarihçi Diyarbekri, Hz Hasan'ın Kudüs'te hilâfeti Muaviye'ye terkedip, çekildiğini kaydetmektedir (3).

(1) Suyutî, Tarihü'l-Hulefâ, s. 192.

(2) Diyarbekrî, Hamûs, II, 290.

(3) Ay. yer.

Hiz. Hasan, hilâfeti Muaviye'ye terkettikten sonra, Medine'ye gidip yerleşti.

Kaynaklarımızdan, Hiz. Hasan'ın bu dönem içerisinde aktif bir siyaset yapmadığını öğreniyoruz. Böylece Hiz. Hasan'ın hilâfeti 5-6 ay kadar sürmüştü.

Hiz. Hasan, ölünceye kadar hep Medine'de kaldı (1).

Hicri 49. senenin rebi'ul-evvel ayında Hiz. Hasan'ın hanımı Ca'de onu zehirleyerek öldürdü.

Hiz. Hasan'ın, kimin teşviki ile zehirletildiği konusunda, tarih kitaplarımızda muhtelif rivâyetler vardır. Onun Muaviye'nin oğlu Yezid'in teşviki ile zehirletildiği rivâyet edildiği (2) gibi, bu işi Muaviye'nin tertiplediğini söyleyenler de vardır (3).

Rivâyete göre (4) Yezid, Hiz. Hasan'ın hanımı Ca'de'ye bir haber göndererek, Hiz. Hasan'ı zehirlediği takdirde, kendisiyle evleneceğini bildirmiş; o da bu işi yapmıştı. Her halukârda, tertibin Muaviye ailesinden kaynaklanması düşündürücüdür; ister bu işi Yezid düzenlesin, isterse babası...

Suyuti'de geçen bir rivâyete göre (5), Hiz. Hasan kendisine içirilen zehirden, hasta yatıyorken, yanbaşımda bulunan kardeşi Hüseyin ona şöyle dedi:

(1) el-Muhtasar, I, 183.

(2) el-Muhtasar, I, 183; Suyuti, Tarihu'l-Hulefâ, s. 192.

(3) el-Muhtasar, I, 183.

(4) el-Muhtasar, I, 183; Suyuti, Tarih, s. 192.

(5) Tarihu'l-Hulefâ, s. 193.

«Kardeşim, sendeki bu telâş ve sabırsızlık nedir? Sen Resûlullah (s.a.s.) ve Ali'ye doğru gidiyorsun ki, onlar babaların; Hatice ve Fatuma'ya doğru gidiyorsun ki, onlar annelerin; Kasım ve Tahir'e (1) doğru gidiyorsun ki, onlar dayıların; Hamza ve Ca'fer'e doğru gidiyorsun ki, onlar da amucalarıdır.» Bunun üzerine Hasan şöyle dedi:

«Ey kardeşim, ben Allah'ın emri olan öyle bir duruma girdim ki, daha önce böyle bir şey görmemiştim. Yine ben, şu anda Allah'ın öyle güzel yaratıklarını görüyorum ki, daha önce bunlar gibisini de asla görmemiştim!...»

Yine Suyuti (2), İbn Abdu'l-Berr'den naklen, Hz. Hasan'ın ölmeden önce, kardeşi Hüseyin'e şöyle dediğini zikreder:

«Ey kardeşim, babam halife olmak istedi; fakat Allah onu Ebû Bekir'e verdi. Sonra yine istedi; fakat ondan uzaklaştırılarak Ömer'e verildi. Şurâ toplanınca da, bu işin kendisine verileceğinden asla şüphe etmiyordu; fakat ondan uzaklaştırılarak Osman'a verildi. Osmanı vurulunca, Ali'ye biat edildi. Biattan sonra karışıklık ve münakaşalar o dereceye vardı ki, kılıçlar çekildi; ve ona bırakılmadı. Vallahi, Allah'ın bize hem nübüvveti, hem de hilâfeti vereceğini zannetmiyorum. Kufeli sefihler seni halife yapsalar bile, sana onu bırakmayacak, ellerinden alacaklar. Ben, Aişe (r.a.)'dan, Resûlullah (s.a.s.)'in yanına defnedilmemi istemiştim; o da «olur; öleceğin zaman orayı iste» demişti. Fakat idârecilerin sana müşâade edeceklerini sanmıyorum. Şayet bu arzuma mani olurlarsa, onlarla uğraşma!» ...

Sonra Hz. Hasan vefat etti.

Kardeşi vefat edince vasiyyeti üzerine Hz. Hüseyin Mü'minlerin annesi Aişe (r.a.)'ye gidip, Hasan'ın arzusunu bildirdi. Hz. Aişe, memnuniyetle kabul etmesine rağmen, o zaman Muaviye'nin Medine Valisi bulunan Mervân b. Hakem buna müşâade etmedi. Bunun üzerine Mervân'a karşı silâhlanan Hz. Hüseyin'i de Ebû Hüreyre (r.a.) -böyle bir mesele yüzünden kan akması için- yatıştırdı ve Hz. Hasan, Bakî mezarlığında annesi Fatuma'nın yanına defnedildi (3).

(1) Hz. Peygamber (s.a.s.)'in iki oğlu.

(2) Tarihü'l-Hulefâ, s. 193-194.

(3) Tarihü'l-Hulefâ, s. 193-194.

İslâmî tebliğin Peygamber Dönemi'nden sonra, Örnek Halifeler Dönemi'ni sunduk sizlere.

Bu örnek dört halifenin ve çok kısa süren Hz. Hasan'ın idârelerini hilâfete geliş ve ayrılışlarını değerlendirecek olursak:

1. İlk örnek halife Hz. Ebû Bekir'in Benu Sa'ide sakife'sinde hilâfete getirilişi her ne kadar bir " oldu-bitü" şeklinde görünüyorsa da, mesele zannedildiği kadar despotça, yâ da bazı modern yazarların iddia ettikleri gibi aristokratça olmamıştır. Aksine, tam bir hürriyet sözkonusudur. Çünkü Hz. Ebu Bekir'in Sa'ide oğulları çardağında hilâfete getirilişi ile bu iş bitmemiştir. O ancak Peygamber camisinde müslümanların hür irâdelcriyle kendisine biat etmelerinden sonra meşru ve müntehab (seçilmiş) halife olmuştur ki, bu biatta en ufak bir zorlama yoktur. Hiç kimse, Hz. Ebu Bekir'e biata zorlanmamıştır; zorlanamazlardı da. Çünkü Resûlullah (s.a.s.) onları o şekilde yetiştirmişti ki, onlar en küçük bir haksızlığa, şer'î tavize rıza gösteremezlerdi. Nitekim Hz. Ebû Bekir'in "Ey insanlar, sizin en hayırlınız olmadığım halde, sizi idâre etmek üzere seçildim. İyilik yaparsam, bana yardım ediniz; kötülük yaparsam, beni doğrultunuz!" sözüne karşı sıradan bir adam ortaya çıkar ve şöyle bağırır Hz. Ebu Bekir'e;

"Sen doğruluktan saparsan, seni şu kılıcım ile düzeltirim!"

O ortamdaki eşsiz hürriyeti izâh edebilecek daha çarpıcı bir misâle gerek var mı bilmiyoruz...

Devlet Başkanına karşı bu şekilde konuşabilecek bir reaya varken, Hz. Ebu Bekir'in hilâfeti gaspetmesi nasıl düşünülebilir?

Kaldı ki, Hz. Ebu Bekir'in Benu Sa'ide sakifesinde hilâfete getirilişini *facia* olarak tanımlayan rahmetli Ali Şeriatî (1) bile bu gerçeği daha sonra yazmış olduğu *Histoire et destinée* (Tarih ve kader) adlı fransızca kitabında (2) kabul etmekte ve Hz. Ebu Bekir'le o bedevi arasında geçen bu konuşmayı, siyasi hürriyete misâl olarak vermektedir.

Hz. Ebu Bekir'in Sa'ide oğulları çardağında hilâfete getirilişini, demokratik yollarla izâh etmek de(3) kanaatimizce yanlıştır. Demokrasilerin iğrenç oyu canbazlıklarının, sahtekârlıklarının, dolandırıcılıklarının hiç birisi yoktur bu ilk örnek halifelerin hilâfete getirilişinde... Onun için Şeriatî'nin, "demokrasi ve şura ilkesine dayandılar. Halbuki zaman vesayet, yani inkılabî rehberlik zamanıydı. Bu nedenle hem demokrasi ortadan kaldırıldı ve hem de şura ebediyyen yok edildi"(4) şeklindeki izahına katılmıyoruz. Şura vardı; doğrudur. Ama demokrasi diye bir şey yoktu bu seçim işinde...

Biat müessesesini, demokrasinin düzenbaz ve çarpık sistemiyle karıştırmamamız gerekir.

Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın hilâfete getirilişlerinde kesin biat mevcuttur. Hilâfet makamına kendisinin el-yak olduğunu kabul eden Hz. Ali bile, -şii kardeşlerimizin de kabul ettikleri gibi- İslâm birliği bozulmasın için, bu üç halifeye biat etmiştir.

2. Hz. Osman'ın, yaşlı, akrabalarına fazla düşkünlüğü ve bu düşkünlüğün neticesi onları devlet makamlarına getirişi, kendi döneminde karışıklıklara sebebiyet vermiştir. Özellikle Mervân İbnu'l-Hakem gibi menfî bir tipi, -ısrarlara rağmen- devletten uzaklaştıramaması onun bütün müslümanları üzen sonunu hazırlamıştır.

3. Hz. Osman'ın şehâdetinden önce, müslümanların çoğu, Talha ve Zübeyr dahil olmak üzere, onun bu siyasetini yeriyorlardı. Ne var ki, Kendisine yapılan bütün tenkidlere rağmen, öldü-

(1) *Ümmet ve İmâmet*, Ankara, 1990, s. 158.

(2) Bk. s. 53.

(3) Bk. Ali Şeriatî, *Ümmet ve İmâmet*, s. 147, 159.

(4) Ay. es. s. 158.

rûlebileceği, hiç kimsenin aklına bile gelmiyordu. Çünkü onun katlini gerektirecek şerî bir sebep yoktu ortada... Fakat öldürüldüğü haberi Medine'de yayılınca, herkes apışıp kaldı; ve anarşi başladı.

4. Hz. Ali, bu anarşi ortamı içerisinde hilâfete getirildi ve bu hem onun için, hem de bütün müslümanlar için fevkalâde şanssız bir dönemdi.

Yukarıda gördüğümüz gibi Peygamber camisinde Hz. Ali'ye halife olarak biat istendiğinde, bir takım müslümanlar, -kanaatimizce haksız olarak- ona biat etmediler. Ve İslâm'da, 'Ulu'l-emr'e İtaat' müessesesi, ilk defa yara aldı.

Ulu'l-emr olarak Hz. Ali'ye itaat edilmeyecek de, kime edilecekti?

5. Cemel hadisesinde Talha, Zübeyr, hatta Hz. Aişe Validemiz, yapıkları hatayı anlamışlar; fakat iş isten geçmiş, binlerce müslüman, yine binlerce müslümanın kılıçlarıyla yok yere öldürülmüşlerdir.

6. Muaviye'nin menfî tutumu yüzünden, aynı hata Siffin'de de yapılmış, yine bundan, müslümanlar zarar görmüşlerdir.

Daha Hz. Osman hayatta iken, halifelîği düşünmeye başlamış olan Muaviye'nin (1), bir vali olarak, Devlet Başkanı olan Hz. Ali'ye itaat etmeyişi, ictihad olarak değerlendirenler, dillerinden düşürmedikleri 'Ulu'l-emr'e itaat' müessesesini hangi rafa koyuyorlar?..

Hz. Osman'ın katillerini istemeyi, biat etmemesine bahane olarak ileri süren Muaviye, halife olduktan sonra, bu katillerden kaç tanesini bulup öldürttü?

Onun valileri de, biat edebilmeleri için kendisinden Hz. Osman ve Hz. Ali'nin katillerini istemiş olsalardı, Muaviye ne yapardı acaba?

Dolayısıyla, ehl-i sünnet ülemasının ekserisi, Muaviye'nin, kendi 'Ulu'l-emr'i olan Hz. Ali'ye biat etmemesini, haksızlık, bağı yâni bozgunculuk olarak kabul etmişlerdir.

Muhtemelen birileri, bu gerçekleri naklettik diye, bizi eleş-

(1) Bk. Taberî, Tarih, IV, 343.

tireceklerdir. Muaviye için, nasıl böyle söyleyebilirim diye!...

Fakat aynı zihniyet, bakın 'ulu'l-emr'e itaatı nasıl anlıyor:

«Emîr (âmir, başkan) (Ya müslümanlığı bırakırsın veya öldürürüm) derse, (Müslümanlığı bırakmamalı, boynunu uzatmalı) buyuruluyor. Kâfir olmaya zorlayan bir emîre bile isyân etmeyi dinimiz caiz görmüyor.» (1).

Şayet Hz. Ebû Bekir (r.a.)'ı Ulu'l-emr kabul ediyorsa, yukarıdaki satırların müellifine, onun halife olarak yaptığı konuşmanın son cümlesini hatırlatmak isterim. Şöyle diyor Ebû Bekru's-Sıddîk Efendimiz:

«Allah'a ve Resûlü'ne itaat ettiğim müddetçe, bana itaat edin! Şayet ben, Allah'a ve Resûlü'ne isyân edersem, artık bana itaat yoktur!» (2).

7. Muaviye'nin bu menfî tutumuna rağmen, kimi Şiiler gibi, ona müşrik diyemeyiz. O, Resûlullah (s.a.s.)'in bir sahabisiydi; ve beşer olduğu için hata yapmıştır. Onun hata yapmış olması imânından olmasını gerektirmez. Çünkü (İsmet sıfatları olduğundan), -Peygamberler hariç- herkes hata yapabilir; ve yapmıştır da...

Öyle görülüyor ki, günümüz müslümanının en çok muhtaç olduğu şeylerden bir tanesi, karşılıklı saygı ve hoşgörü esasıdır.

Sözümüzün hemen başında belirtelim ki, kamu efkârının çoğunun ters anladığı gibi «hoş görü» derken, bunu 'taviz verme' anlamında kullanmıyoruz ve maksadımız, en sevdiklerimizin hoşlanmamalarına rağmen bile olsa, taviz verilmemesi konusunu işlemektir. Ve tekrar etmekte beis görmüyoruz: Bizim 'hoşgörü' anlayışımız, kimilerinin anladığı mânâda, her şeye küfreden, inancımızla alay etmeyi, meslek hâline getirmiş olan, her felâketin sebebini döndü�-dolaşıp müslümanlara yükleyen ve sanki bu millet tamamen kâfir olursa -çünkü ona çok yaklaştırdı- memleket güllük-gülistanlık olacaktı havasını veren İslâm düşmanlarına karşı bile saygı gösteren anlayışla uzlaşmak değil; belki bu çarpık zihniyetle mücâdeledir.

(1) Ali Güler, Türkiye Gazetesi, 28 Ekim 1988 Cuma.

(2) İbn Keşîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, V, 248.

Fakat yapılması gereken bu mücâdelenin bir tek gayesi olmalıdır: gerçek ne ise, onun söylenmesi ve de ne sürele olursa olsun, bunun gizlenmemesi; bu mücâdele yapılırken de duygusalığa kapılıp, bu davayı sahiplenen kardeşlerimize, bazı kusurlarından dolayı -çünkü hepimizin sayısız kusurları vardır- «şu kâfir», «şu müşrik» şeklinde saldırıda bulunmayarak, karşılıklı olarak, birbirimizi düzeltmeye ve doğru yola sevketmeye çalışmalı, birbirimizi «Hakk»ı anlatmalıyız. Tabii bunu yaparken de sadece Allah adına hareket etmemiz, hissiyât ve menfaatlarımızı bir tarafa bırakmamız gerekir. Ve en mühimi, Allah için bize yapılan bir uyarıya mütehammil olmamız gerektiğidir.

Mescelâ, sahamız olan İslâm Tarihi ile ilgili bir kitaptaki önemli bir hususa işaret ettik diye, neredeyse o kitabı neşreden kardeşimiz bizi dövecekti.

Peki dayak yememize sebebiyet verecek kadar büyük olan suçumuz ne?.. Kardeşimizin neşretmiş olduğu kitapta, çok önemli olan bir konuda yanlış anlayışlara mani olmak arzumuz!.. Şayet bunu Hakk adına yapmıyor, duygusal hareket ediyorsak ve de dediklerimiz yanlışsa, gerçekten dayığı hak ediyoruz. Yok, dediklerimizde haklıysak ne yapmalı? Susup o yanlış düzeltmiyeyim mi yâni?...

Dolayısıyla, davası uğruna şehid olduğuna inandığımız rahmetli Ali Şeriatî ve onun gibi düşünen kardeşlerimiz Muaviye konusunda aşırı gitmekte ve bazan da hataya düşmektedirler.

8. Her şeyleriyle kendilerini İslâm'a adanmış olan Sahabe hakkında, daha duyarlı olmalı, onları eleştirirken, onların hizmetlerini, kendi hizmetlerimizle kıyaslayarak yapmalıyız. Şayet biz, bu İslâm davası uğruna onlardan daha çok cehd ediyor, malımızdan ve canımızdan veriyorsak, eleştirmeye hakkımız olabilir. Yok, bu davanın sadece selefi eleştirerek folklorunu yapıyorsak, yerimizi festivallerde arayalım!

Mevlânâ Celâleddin ne güzel demiş!:

«Kâr-ı pâkânra kıyas ez hod megir!
Gerçi mâned der nevişten şîr şîr!... »

«İyilerin işini kendi değersiz işinle kıyaslama?

Zira yazılıştâ şîr (slüt) ve şîr (aslan) birbirine benzerse de mânâda farklıdır.»

Koltuklarına gömülmüş olan bu naylon müslümanlar, «İmâm Ebû Hanîfe de bizim gibi bir insandı!» deyip onunla alay ederlerken, onun zerresi olabilecek hangi uğraşı verdiler müstekbir ve sömürücülere karşı?...

Hız. Osman'ı haksız yere ve en acımasızca tenkid edenler, onun gibi kaç hicret yaptılar, kaç milyon verdiler Allah için?

Resûlullah (s.a.s.) -ki naylon müslümanlar onu da eleştirmeye başladılar- şöyle buyuruyor:

«Benim sahabeme sövmeyin. Nefsim (ruhum) elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sizden birisi Uhud dağı kadar altını Allah yolunda verse, onlardan birisinin seviyesine, hatta yarısına bile varamaz.» (1).

Bu naylon müslümanların hadlerini aşarak eleştirdikleri sahabenin İslâm için nelere katlandıklarını, Sa'd b. Ebî Vakkas (r.a.) şöyle anlatıyor:

«Allah yolunda ilk oku atan benim, öyle anlarımız oldu ki, savaşıyorduk ve fakat, çalı-çırpı yapraklarından başka yiyeceğimiz yoktu. Bunu yiyorduk ve dışımız koyunlarınkı gibi çıkıyordu. Sonra Esed oğulları çıktı, beni beğenmemeye başladı. Desene yaptıklarım hep boşuna gitti!» (2).

Sözümüzü şu âyet-i kerîme ile bağlayalım:

«(İslâm'da) birinci dereceyi kazanan Muhâcirler ve Ensâr ile onlara güzellekle tâbi olanlar (yok mu?), Allah onlardan razı olmuştur. Onlar da Allah'dan razı olmuşlardır. (Allah) bunlar için -kendileri içinde ebedî kalıcı olmak üzere- altlarından ırmaklar akan cennetler hazırladı. İşte bu, en büyük bahtiyarlıktır» (3).

Sahabenin kendilerini fedâ ettikleri davaya, biz de, onlara söverek değil, en güzel şekilde kendilerine tabi olarak hizmet edelim ki, Allah bizden de razı olsun ve biz de bahtiyâr olalım!...

(1) el-Bidâye, VII, 163.

(2) Buhârî, Sahih, Kitab, 81, bab, 17.

(3) K. K. Tevbe sûresi, 100.

Hız. Peygamber (s.a.s.)'in vefatından sonra İslam Devlet Başkanlığını Onun halifeleri yürüttüler.

Peygamber (s.a.s.)'in ölümüyle Peygamberlik bitmiş, vahiy kesilmiştir. Fakat onun geriye bıraktığı İslam Devletinin idaresi devam etmeliydi; ve bu idareyi üstlenecek Devlet Başkanları gerekirdi ki bunlara **halifeler** denmektedir.

Takdim ettiğimiz bu araştırmada sadece, İslam Tarihinde **Hulefay-i Raşidin** diye adlandırılan Hz. Ebu Bekr, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali ve Hz. Hasan dönemleri ele alınmıştır. "İslami Tebliğin Örnek Halifeler Dönemi" adı altında sunduğumuz bu çalışmada mümkün olduğunca hadiselerin teferruatına girmeden, bu örnek halifelerin mücadeleleri, davaları için verdikleri uğraşı ve bu arada meydana gelen hadiselerin siyasi tahlilleri yapılmaya çalışılmıştır.

BEYAN YAYINLARI

13. BASKI

ISBN 975-473-032-6

